

Väärrikaks ja õnnelikuks: annetamise analüüs ja soovitused

Lõppraport

Kristina Mänd
Külvi Noor
Maiu Uus
Annika Uudelepp

SISEMINISTEERIUM
Estonian Ministry of the Interior

Tallinn 2011

Sisukord

Sissejuhatus	3
Analüüsi lühikokkuvõte	5
Mõisted	9
1. Annetamist kujundavad ja mõjutavad tegurid	10
1.1 Annetamise väärtustamine	10
1.2 Annetajad	11
1.3 Annetuste kogujad	12
1.4 Annetamist mõjutav õiguslik keskkond.....	12
1.5 Pettuste ja väärkasutamise ennetamine ja hea tava	13
1.6 Annetamise statistika ja uurimine.....	13
2. Annetamise õiguslik keskkond	14
2.1 Annetamist puudutavad maksupoliitilised tingimused.....	14
2.2 Maksusoodustuste väärkasutamisest ja maksupettustest hoidumine	17
2.3 Annetamise eetiline ja moraalne keskkond	19
3. Annetamine maailmas.....	20
3.1 Ajalugu ja hetkeseis.....	20
3.2 Globaalsed trendid annetamises.....	22
3.3 Teiste riikide praktikad	24
3.3.1 Kanada	25
3.3.2 Suurbritannia.....	27
3.3.3 Uus-Meremaa.....	30
3.3.4 Põhjamaad	32
4. Annetamisest Eestis	34
4.1 Senised uuringud annetamisest Eestis	34
4.2 Eesti õiguslik keskkond	36
4.3 Annetamise statistika analüüs 2005–2009.....	38
4.4 Eesti ühenduste kogemused annetuste kogumisel.....	54
4.4.1 SA Eestimaa Looduse Fond.....	54
4.4.2 SA UNICEF Eesti Fond	55
4.4.3 SA Eesti Rahvuskultuuri Fond	56
4.4.4 SA Järvamaa Kogukonnafond	56
4.4.5 SA Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefond.....	57
5. Järeldused ja soovitused	60
Järeldus 1 – annetamise väärtustamine.....	60
Järeldus 2 – maksupoliitilise keskkonna arendamine	61
Järeldus 3 – teadlikud, ausad, oskuslikud ja võimekad annetajad.....	62
Järeldus 4 – teadlikud, ausad, oskuslikud ja võimekad annetuste kogujad	63
Järeldus 5 – pettuste ja väärkasutamise ennetamine	63
Järeldus 6 – annetamise statistika ja uurimine	64
Kasutatud kirjandus.....	68
Charitable giving in Estonia: summary of the analysis and recommendations	76

Sissejuhatus

„Annetamine vajab kultuurilist ärkamist ja inimeste suhtumist annetamisse kui ühiskonna ja seeläbi ka iseenda küpsuse ja ühtekuuluvuse ning terviklikkuse märki. Annetamise tase riigis räägib selle maa kodanikuühiskonnast – kui suures ulatuses on inimesed valmis panustama teiste abistamisse ja arusaamist oma seotusest iga maailma probleemi ja murega“ (World Giving Index 2010)

Kodanikuühiskond on elujõuline ja arenenud, kui leidub aktiivseid ja teadlikke inimesi, kes kasutavad erinevaid ühiskonnaelus osalemise võimalusi ja kanaleid, tegutsedes vabatahtlikena, liitudes ühendustega, osaledes nende elu kujundavate otsuste tegemisel ja annetades; ning leidub ka organisatsioone, mis seda kõike võimaldavad.

Selgus ja teadmised annetamise olukorrast on olulised kolmel põhjusel. Esiteks, annetamine on investering ühiskonna ja tuleviku parandamiseks, mis näitab kodanikusolemise küpsust, empaatiavõimet ja vabaühenduste väärtustamist riigi. Teiseks, annetamine on vabaühenduste üks sissetulekuallikaid erinevate ühiskondlike küsimustega tegelemiseks, mõnedele isegi peamine. Kolmandaks, annetamist toetavad riigipoolsed majanduslikud soodustused annetamisele on kaudne riigipoolne toetus nii vabaühendustele kui kodanikele ja ettevõtetele, näidates, kui oluliseks peab avalik sektor ühendusi, nende tegevust ja elujõulisust. Kokkuvõttes näitab annetamine ühiskonna küpsust ja vabaühenduste väärtust selles riigis.

Annetamine on ühendustele oluline sissetulekuallikas. Juba kümme aastat koostatakse USA Rahvusvahelise Abi Agentuuri (USAID) tellimusel iga-aastast ülevaadet kolmanda sektori hetkeseisust Kesk- ja Ida-Euroopa ning endise Nõukogude Liidu riikides, mille aluseks on seitse mõõdet: seadusandlik keskkond, organisatsioonide tegutsemisvõime, majanduslik elujõulisus, eestkoste ja poliitikate mõjutamine, teenuste osutamine, infrastruktuur ja avalik maine. Nende mõõtmete ühist näitajat nimetatakse ühenduste elujõulisuse indeksiks. Majanduslikku elujõulisust hinnatakse selle põhjal kui suure osa oma sissetulekust nad koguvad kodumaistest allikatest; kas ühendustel on erinevaid sissetulekuallikaid; toimivad finantsüsteemid, sh vahendite kogumiseks ja aruandluseks; kas teenitakse ka ise sissetulekut; kas avalik sektor ostab neilt teenuseid; ning kas ühendustel on väljakujunenud toetajate (sh annetajate) ring.

See analüüs, mille eesmärk on anda ülevaade annetamisest nii Eestis kui ka välismaal ning teha soovitusi tulevikuks, on teostatud Eesti vabasektorile olulisel ajal. Näeme järjest suurenevat poliitilist huvi ühenduste tegevuse ja kaasamise suhtes, samuti on ettevõtete suhtumine kodanikuühendustesse ja -algatusse muutunud positiivsemaks. Ka meedia pöörab nii kodanikuühiskonnale kui valdkondlikele küsimustele tähelepanu ja ühendused on muutunud tugevamateks ja oskuslikumateks – nad ei tegele vaid tulekahjude kustutamisega, vaid suudavad ka end organisatsioonidena arendada ja läheneda strateegiliselt oma valdkonnale, kas siis poliitikat kujundades, huvikaitset teostades või teenuseid pakkudes.

Ühendused peavad oskama saavutatud mõju hästi kasutada ning olema ka edaspidi tunnustatud, õigustatud oma tööd tegema ja vahendeid saama. Annetamisel on viimases suur roll ja riik võib sel lasta areneda omasoodu, kuid annetamist saab ka toetada ja võimendada. Usume, et viimane on mõttekas kahel põhjusel. Esiteks on välised võimalused ja arengud ning sisemised tugevused, oskused ja suutlikkus andnud ühendustele enesekindlust, väärikust ning suurendanud nende mõju ja tegevuse ulatust. Teiseks on paranemas Eesti majandusolukord ja inimesed ning ettevõtted on

võimelised enam annetama. Katsumusteks ühendustele ja poliitikakujundajatele on olukorda kasutada ning suurendada nii annetajate arvu kui annetuste suurust.

Selle analüüsi sünnile on kaasa aidanud paljud kodanikuühiskonna asjatundjad ja praktikud nii Eestis kui mujal. Täname kõiki, kes vastasid küsimustikule, osalesid fookusrühmade aruteludes või kommenteerisid raporti tööversiooni. Analüüs valmis Kodanikuühiskonna Sihtkapitali ning Siseministeeriumi tellimusel ja toel.

Aitäh ja edu ettepanekute rakendamisel edasises töös!

Analüüsi lühikokkuvõte

„Annetamine on üks viise kuidas ühiskond ja inimesed tegelevad teravate ja krooniliste probleemidega meie ümber“ (Giving Forum).

Selle analüüsiga anname oma panuse kodanikuühiskonna arengusse Eestis, aidates kaasa annetamist soodustava keskkonna paranemisele. Analüüsi eesmärgiks on teha ülevaade erinevatest annetuskogemustest ja -mudelitest nii Eestis kui teistes riikides ning pakkuda välja soovitud ja arendusettepanekud annetamiskeskonna edendamiseks ja annetamise soodustamiseks. Konkreetsed näpunäited, kuidas ühendused saaksid paremini annetusi oma eesmärkide toetuseks koguda, kasutada ja neist aru anda, oleme koondanud eraldi trükisesse “Kuidas koguda annetusi ja hoida toetajaid?”¹.

Analüüs aitab vastata küsimusele kuidas tagada annetamise läbimõeldus, regulaarsus ja läbipaistvus nii, et see toetaks kodanikuühiskonna arengut. Selleks oleme:

- Kirjeldanud annetamise toimimiseks vajalikke tegureid ja sisendeid (ptk 1);
- Teinud põhjaliku väliskirjanduse ülevaate ja kasutanud seda analüüsis läbivalvalt (ptk 1-3);
- Koostanud Kanada, Suurbritannia ja Uus-Meremaa annetamispoliitika ja -praktika ülevaate ning toonud välja trendid maailmas (ptk 3);
- Teinud annetamist kujundava seadusandluse ülevaate (ptk 2);
- Analüüsinud annetamise riske annetajatele ja filantroopiale (korruptsioon ja kuritarvitamised annetamise mõjutajatena ning sellest hoidumise lahendused) (ptk 2);
- Teinud annetamise statistika koondanalüüsi Eestis 2005 – 2009 ja toonud esile trendid (ptk 5);
- Koostanud Eesti olemasolevate annetamisega seonduva seadusandluse ülevaate ja lahanud nende mõju annetamisele (ptk 5);
- Koostanud viie erineva Eesti organisatsiooni annetamispraktika ülevaate (ptk 5);
- Kogunud Eesti ühenduste tagasisidet annetamise korraldusele ja ettepanekuid annetamise parandamiseks (ptk 5-6);
- Viinud läbi kolm fookusrühma – annetajad, annetuste kogujad, annetamise kujundajad (ptk 6);
- Teinud järeldused ja soovitud annetamise edendamiseks ja soodustamiseks Eestis (ptk 6).

Statistika analüüs näitab, et üldiselt on annetamine Eestis paranenud. 2009. aasta kingituste ja annetuste ning muude tulude deklaratsiooni INF 9 esitas 1315 tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirja kuuluvat organisatsiooni, kellest annetusi deklareeris 640 ühendust summas 304,6 miljonit krooni, mis on 12 miljoni võrra vähem võrreldes aasta varasemaga. Kogu perioodi 2005–2009 vaadates on aga annetuste kogusumma kasvava trendiga. 2009. aasta erineb eelmistest, kuna annetusi laekus vähematele ühendustele ning tulud organisatsiooni kohta muutusid väga erinevaks. 2009. aastal deklareeris juriidilistelt isikutelt saadud kingitusi ja annetusi 354 ühendust. Võrreldes kolme eelneva aastaga on see suur langus.

Aruandeaastal tuludena laekunud kingituste ja annetuste summast on igal aastal lõviosa saanud Tallinnas ja Harjumaal tegutsevad organisatsioonid: 252,6 miljonit krooni 304,6 miljonist. Annetusi ja kingitusi saanud organisatsioonidest moodustavad kõige suurema hulga spordiklubid, vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevustega või huvialadega seotud ühendused.

¹ Trükis allalaetav: <http://ngo.ee/trykised>

2009. aastal kasutati 21,6% deklareeritud annetuste kogusummast ühenduste põhikirjaliste eesmärkide täitmiseks (avalikes huvides), põhikirjaliste tegevuste elluviimisega seotud kulude katmiseks: koolitus, teabevahetus, ürituste organiseerimine, trükiste väljaandmine. Sealhulgas 6,6% annetustest kulus ühenduste heategevusprojektidele ja -üritustele. Eraldi on aga välja toodud annetusi ja kingitusi saanud organisatsioonide endi poolt tehtavate annetuste osa: annetused ja toetused moodustasid 2009. aastal 14,8%. Seega võib öelda, et 14,8% summaarselt annetustest ja kingitustest liikus edasi kolmandatele osapooltele.

Aastate võrdluses võib näha, et kui varasematel aastatel kasvas vahendatavate annetuste maht ja osakaal teiste kulude kõrval, siis 2009. aastal toimus langus. Sellel võib olla palju põhjuseid, kuid kindlasti avaldas oma mõju majanduslangusega vähenenud annetamine ja ka ühendustele oluliste sissetulekuallikate, omavalitsuste ja riigi toetuste vähenemine. Laekunud annetustest ja eelmiste aastate jääkidest jäi võrreldes eelmiste aastatega rohkem vahendeid organisatsioonidele ja kasvas annetustest kaetavate tööjõukulude ja halduskulude maht (raamatupidamisteenused, konsultatsioonid, kantselei, hooldus, reklaam, kindlustus jms).

Kuna organisatsioonidel on aruandeaastal kasutada nii aruandeaastal laekunud tulud kui eelmise aasta jääk, siis saadud kingituste ja annetuste summa oli 2009. aastal 640 organisatsiooni peale kokku 397,4 miljonit krooni, millest 2008. aasta jääk oli 92,8 miljonit krooni.

Võrreldes füüsiliste isikute tuludeklaratsioonidest tulenevat tehtud annetuste summat ühenduste poolt deklareeritud laekunud annetuste summaga, näeme üsna suurt erinevust. 2009. aastal deklareeris annetusi 5,4% tuludeklaratsiooni esitanud füüsilistest isikutest kogusummas 86,6 miljonit krooni. Juriidilised isikud tegid 2009. aastal annetusi 120,3 miljonit krooni (vormi TSD lisal 5 deklareeritud põhjal). Ühenduste esitatud info järgi (vorm INF 9) on neile laekunud annetusi ja kingitusi 2009. aastal kokku 304,6 miljonit krooni, kuid ei ole võimalik eristada füüsiliste ja juriidiliste isikute annetusi. Siit järeldub, et annetamise statistikale on praegu juurdepääs piiratud, et hinnata isegi annetamise mahte.

Kui Eestis oli 2009. aastal annetajate osakaal ca 5,4% elanikkonnast², siis sama näitaja on Kanadas 23%, Suurbritannias 56%. Suure erinevuse tõttu tekib küsimus, kas tõesti on Eestis annetamine ja kinkimine vabahendustele niivõrd vähelevinud? Maksu- ja Tolliameti erinevate deklaratsioonivormide andmetel on füüsiliste isikute poolt tehtud annetuste ja kingituste summa 2009. aastal 86,6 või ca 184,3 miljonit krooni, moodustades ühendustele laekunud annetustest kas ca 28% või 61%. Kui eraisikute ja ühenduste poolt esitatud deklaratsioonides esinevad sellised lõhed, siis tekib taas küsimus, kas tõesti ca 100 miljoni krooni väärtuses annetusi jääb inimeste poolt deklareerimata? Vastus sellele küsimusele on osaliselt teada, tõenäoliselt on üks selgituse osa nii vigaselt esitatud andmed kui ebaotstarbekas andmete kogumise viis.

Tehtud töö tulemusena järeldame ja soovime järgmist:

Annetamise väärtustamine. Et annetamine oleks meie igapäevase mõtteviisi ja käitumise osa, peame me annetamist väärtustama. Selleks on vajalik järjepidev teadlik väärtuste kujundamisele suunatud teavitustöö, et arendada ja juurutada annetuste kogujate, annetajate ning poliitika- ja seadusekujundajate arusaama ja mõistmist annetamise vajalikkusest ja kasuteguritest. Seda on näidanud ka teiste riikide kogemused ning Eesti ühenduste endi terav puudus taolisest koordinatsioonist ja toetusest. Selleks soovime töögrupi loomist ja vastava programmi koostamist, mille ülesandeks on annetamise järjepidev edendamine ja teema teadvustamine. Annetamise positiivse maine hoidmisele ja väärtustava kuvandi loomisele aitavad kaasa head ja õpetlikud lood ning annetamise hea tava koostamine ja rakendamine.

² Aluseks võetud füüsiliste isikute tuludeklaratsioonides deklareeritud annetused ja kingitused.

Maksupoliitilise keskkonna arendamine. Teiste riikide kogemuse baasil saame väita, et kuigi ei ole olemas üks-üheselt levinud võtteid ega riikidevahelisi kokkuleppeid, kuidas annetusi ja annetajaid kohelda, saame teha kaks järeldust: esiteks, tugeva majanduse ja arenenud majanduskliimaga riikides on üldjuhul valitsuse poolsed otse- ja kaudsed toetused suuremad; ja teiseks on üldlevinud arusaam, et annetused, mis ei too otsest kasu annetajale, võiksid olla annetajale soodustatud ega tohiks olla ühendustele maksustatud. Eestis ei ole praegu see küsimus aktuaalne, sest meil puudub ettevõtete tulumaks reinvesteeritud kasumilt. Tähelepanu vajavad avalikes huvides tegutsevate ühenduste definitsioon, maksusoodustuste maksumus riigile ja soodustuste piirmäärade tõstmine. Teistes riikides kasutuses olevatest maksupoliitilistest võtetest soovitame Eestis kaaluda töötajapoolset annetamist otse palgast enne tulumaksu arvestamist ning tagasisaadava tulumaksu otsesuunamist ühendusele.

Teadlikud, ausad, oskuslikud ja võimekad annetajad. Mida sihipärasem ja läbimõeldum on annetajate tegevus, seda suurema mõjuga ja arenenud on annetamine ja sellest saadav kasu. Annetajate teadlikkuse tõstmine täidab sama eesmärki, mis annetamise suurendamine ja filantroopia arendamine – suurendada annetamisest saadud vahendeid, mis lähevad ühendustele ühise heaolu tarbeks. Ettevõtte konkurentsivõimele on strateegiline annetamine kasulik, sest see on investering nii tulevikku kui ettevõtte sisekultuuri. Soovitame annetamisest saadud kasu paremini teavitada, annetajaid koolitada ja nõustada, keskenduda annetamise kultuuri kasvatamisel lastele ja noortele ning juurutada mõtet jätta osa oma pärandusest vabauhendustele.

Teadlikud, ausad, oskuslikud ja võimekad annetuste kogujad. Mida sihipärasem ja läbimõeldum on ka annetuste kogujate tegevus, seda suurema mõjuga ja arenenud on annetamine ja sellest saadud kasu. Annetuste kogujate edendamine täidab sama eesmärki, mis annetamise suurendamine ja filantroopia arendamine – suurendada annetamisest saadud vahendeid, mis lähevad ühendustele ühise heaolu tarbeks. Soovitame annetamisest saadud kasu paremini teavitada, mõista ja kasutada sotsiaalmeedia võimalusi annetuste kogumisel ja aruandmisel, annetuste kogujaid koolitada ja nõustada, pöörata koolitamisel tähelepanu uutele ühendustele, julgustada annetuste saajaid näitama oma organisatsiooni tulemusi ja mõju arvudes kodulehekülje avaleheküljel, nõustamisel pöörata erilist tähelepanu heale valitsemisele ja väärkasutamise hoidumisele. Annetuste kogumist ja tegemist kergendaks selleks keske ja tunnustatud keskkonna (nt internetiportaali) arendamine.

Pettuste ja väärkasutamise ennetamine. Et annetamine oleks väärikas ja tunnustatud tegevus ning et parandada annetajate ja annetuste kogujate maksukuulekust, tuleb teada ka võimalikke riske annetuste saajatele, annetajatele ja filantroopiale (korruptsioon ja kuritarvitamised). Eestis puudub teave ulatuslikumatest või süstemaatilisematest pettustest ja väärkasutustest, mida osalt ennetavad elektroonilised deklaratsioonid ja aruanded. Soovitame jätkata tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja koostamise asjatundjate komisjoni kooskäimist Maksu- ja Tolliameti juures ning juhtumite arutamist, kahtlastest tegevustest andmebaasi pidamist, usaldusväärse info kogumist tegeliku ohu, tagajärgede ja riskide kohta, ning harida ja nõustada nii annetuste kogujaid kui annetajaid ausas ja läbipaistvas annetuste kogumises, annetamises ja kasutamises kui ka pettuste ennetamises. Eelpool soovitatud annetamise heas tavas peavad need teemad käsitlemist leidma, sest on seotud nii annetajate kui annetuste saajate avatuse, vastutavuse ja legitiimsusega.

Annetamise statistika ja uurimine. Annetamise väärtustamist riigis näitab nende kajastamine riiklikus statistikas ja uuringutes. Selleks on vajalik, et annetamist puudutavad andmed oleksid kättesaadavad ning maksudeklaratsioonidest saaks maksimaalselt teavet, ka sellist, mis puudutab annetajaid (nende vanus, sugu, rahvus, haridustase jms). Annetamise ressursi hindamiseks on meil vaja teada annetajate hulga (% elanikkonnast) ja annetuste rahalise mahu potentsiaali sarnaste turgudega võrreldes. Peab olema võimalik koguda andmeid ka nende annetuste kohta, mis on tehtud kas n-ö kogumiskasti ja mitte ainult tulumaksusoodustusega ühendustele. Statistika kogumine annab

meile infot, milline on üldine annetamise olukord; uuringud lisavad teavet selle kohta, kes, kuidas, millal ja milleks annetavad ning mis annetamist mõjutab. Lisaks elanikkonna uuringule tuleb välja töötada ka annetuste saajate küsitlus või uuring, et mida, kuidas ja mis vormis neile annetatakse – raha, asjad, tasuta teenused, tasuta tooted (nt reklaamipind) jne. Nii statistika kogumisel kui uuringutes tuleb eristada selgelt nelja toetusvormi: (1) vabatahtlik tegevus; (2) üksikannetused, mida antakse tavaliselt reageeringuna palvele või kogumiskasti; (3) püsiannetused või kindlad annetused, mida tehakse järjepidevalt ja millega annetuste koguja saab arvestada; ning (4) muu toetus, nt ühendusele teenuste pakkumine või millegi ostmine.

Usume, et nende soovitude rakendamisel muutub pikemas perspektiivis annetamine Eestis normiks, meie inimesed tunnustavad ja väärtustavad lahkust ja suuremeelsust, annetamist mõistetakse, seda õpetatakse ja edendatakse ning vabatahtlikkust ja annetamist toetavad nii avalik sektor, ettevõtted kui eraisikud. Tehtud soovitude elluviimine aitab:

- Suurendada annetajate arvu ning annetuste suurusi;
- Kindlustada, et juba annetanud teevad seda ka edaspidi;
- Väärtustada annetamise kultuuri ja eriti seda, et nii eraisikud kui ettevõtted panustaksid tagasi ühiskonda annetuste kaudu;
- Suurendada püsiannetuste osakaalu annetamises;
- Kõrvaldada annetamist segavad ja piiravad takistused.

Kõige olulisem on mõistmine, et annetamine eeldab kollektiivset tegutsemist, mis areneb ja paraneb, kui kõik tegutsevad koos ja ainult ühe osapoole katsed ei ole piisavad. Kui avalik sektor (seadusandja ja täitevvõim), ühendused (annetuste kogujad, kasutajad ja aruandjad) ning annetajad (nii üksikisikud kui ettevõtted) usuvad, et annetamine on võimalus arendada ühiskonda ja seeläbi ka oma heaolu ning on tähtis ja ühiskonna küpsust näitav tegevus, siis oleme jälle mitu sammu lähemal arenenud heaoluühiskonnale ja kodanikuühiskonna arengus teistest Kesk-ja Ida-Euroopa riikidest ees.

Mõisted³

Analüüsis kasutame läbivalt termineid, mille sisu on järgmine:

Annetus (ingl *donation*) on vabatahtlik rahaline või muu kingitus, millega ei kaasne kohustusi, vastuteenet või teenuse osutamist. Annetus võib olla samas sihtotstarbeline. Igaüks saab osaleda annetamises ja igaüks saab otsesel või kaudsel moel annetamisest kasu.

Annetamiseks (ingl *donating, ka charitable giving*) nimetatakse rahaliste või muude kingituste tegemist heategevuslikul või filantroopilisel eesmärgil.

Annetaja (ingl *donor*) on eraisik või juriidiline isik, kes teeb annetusi.

Annetuste kogujaks (ingl *donee*) nimetame analüüsis vabaühendust (organisatsiooni), kes annetusi erinevatel viisidel kogub. Inimest, kes annetusi organisatsioonile või mõne eesmärgi nime kogub nimetatakse *fundraiser*’iks.

Avalik huvi (ingl *public benefit*) tähendab olulisi ühishüvesid ehk selliseid, mida ei kasutata eratarbimiseks, vaid mis on kõigile kättesaadavad (nt loodus, turvalisus, kultuur jms). Eesti seadustest viitavad avalikule huvile mh. Avaliku teenistuse seadus (§ 59), avaliku teenistuse eetikakoodeks ja tulumaksuseadus (§ 11), aga avalik huvi ei ole seadustega üheselt defineeritud. Eesti tulumaksuseadusega on maksusoodustused võimalikud just avalikes huvides tegutsevatele organisatsioonidele, kelleks ei peeta kutseorganisatsioone, ettevõtluse toetamise organisatsioone, ametiühinguid ega poliitilisi ühendusi.

Avalikes huvides tegutsev ühendus (ingl *public benefit organisation, charity*) on ühendus, mis tegutseb eelpoolmainitud ühishüvede nimel. Avalikes huvides tegutsevad ühendused ei tohi jaotada oma tegevusest saadavat majanduslikku tulu muudel kui avalikes huvides olevatel eesmärkidel. Oluline on siinjuures teha vahet avaliku ja kitsama rühma (nt ühe maja elanikud; ühe ettevõtte töötajad) huvide vahel; see pole alati kerge ja vahe pole lõplik. Tegevus kitsamalt piiritletud grupi heaks võib samuti olla avalikes huvides, nt kui see rühm on ebasoodsas olukorras võrreldes muu ühiskonnaga ja seega suurendab selle toetamine ühiskondlikku õiglust.

Filantroopia (ingl *philanthropy*) on annetaja teadlikult kavandatud vabatahtlik tegevus ühiskonna (avalikes) huvides, mille hulka kuuluvad töö oma kogukonna heaks, annetamine, vabatahtlik töö jne.

Heategevus (ingl *charity*) on vabatahtlik, olukorrast tingitud ja planeerimata tegevus, mida tehakse kaastundest, sümpaatiast või tavast. Heategevus ei ole süsteemne tegevus ühiskonna muutmiseks, vaid pigem ühekordne reageering mõnele kampaaniale või nähtusele.

Sponsorluseks (ingl *sponsorship*) nimetame heategevuslikku või filantroopilist tegevust, millega ettevõtte soovib saada väärikat avalikku tunnustamist, sageli on see mingi kindla tegevuse (üritus, reis, treeningud, võistlused jmt) toetamine. Sponsorlussuhe sisaldab enamasti vastastikuseid kohustusi (nt reklaamilepingu alusel) ja võib olla toetajale ettevõtlusega otseselt seotud kulu, mitte annetamine.

Vabaühendus (ka ühendus) – üksikisikute poolt kasumitaotluseta eesmärkidel asutatud organisatsioon või selliste organisatsioonide liit, reeglina avalikes huvides tegutsev, juriidiliselt mittetulundusühing (MTÜ) või sihtasutus (SA).

³ Mõistete defineerimisel on abiks olnud nii Mikko Lagerspetzi “Kodanikuühiskonna lühisõnastik” (2007) kui käesoleva analüüsi käigus valminud käsiraamat “Kuidas koguda annetusi ja hoida toetajaid?”.

1. Annetamist kujundavad ja mõjutavad tegurid

"Filantroopiline tegevus on üks peamisi viise kuidas toetada ühiskondlikku arengut ja õiglust ning rahuldada avalikkuse vajadusi." Shelagh Gastrow, Inyathelo

Kodanikuühiskonna areng sõltub nii ühenduste endi tugevusest kui ka avaliku sektori, meedia, ettevõtjate ja inimeste suhtumisest ning toetustest. Võttes aluseks analüüsi raames kogutud teiste riikide kogemused ning Eesti ühendustelt ja ettevõtetelt saadud tagasiside leiame, et annetamist kujundavad ja mõjutavad eelkõige järgmised tegurid, mille parandamise ja arendamise nimel tuleb tööd teha:

- annetamise väärtustamine,
- teadlike ja võimekate annetajate olemasolu,
- tublide ja ausate annetuste kogujate olemasolu,
- annetamist väärtustav ja soodustav seadusandlus,
- annetamise kohta asjakohase statistika kogumine ja uuringute läbiviimine ning
- võimalike pettuste ennetamine.

Siin peatükis antakse ülevaade loetletud tegurite toimest ja selgitatakse, kuidas need annetamist mõjutavad.

1.1 Annetamise väärtustamine

Kuigi annetamist ei toimuks annetajate ja annetuste vajajateta, leiame, et kõige olulisem annetamise tuleviku seisukohalt on annetamise maine väärtustamine ning selle kujundamine meie käitumis- ja mõtlemiskultuuri osaks. Annetamine toimib, kui ettevõtted, kodanikud ja avalik sektor näevad selles võimalust anda oma panus ühiskonna parandamisse ja elukvaliteedi tõstmisse.

Eeskuju saab võtta nendest riikidest, mida me analüüsis ka kirjeldame: Kanadas, Suurbritannias ja Uus-Meremaal on ammu mõistetud, et annetamine eeldab kollektiivset tegutsemist, mis areneb ja paraneb, kui kõik tegutsevad koos: ainult ühe osapoole katsed ei ole piisavad. Kui avalik sektor (seadusandja ja täitevvõim), ühendused (annetuste kogujad, kasutajad ja aruandjad) ning annetajad (nii üksikisikud kui ettevõtted) usuvad, et annetamine on võimalus arendada ühiskonda ja seeläbi ka oma heaolu ning tähtis ja ühiskonna küpsust näitav tegevus, siis oleme jälle mitu sammu lähemal arenenud heaoluühiskonnale ja kodanikuühiskonna arengus teistest Kesk- ja Ida-Euroopa riikidest ees.

Annetamise väärtustamisele aitavad kaasa järjepidev kommunikatsioon, heade lugude rääkimine, kasutatavad annetuskeskkonnad ning annetamise edendamiseks rahaliste vahendite eraldamine.

2008. aastal alanud ülemaailmne finantskriis jättis oma jälje inimeste suhtumisse, sh nende suhtumisse ühendustesse. Kriisijärgne aeg muudab inimesed valivamaks (nt kellele annetada), nad eelistavad lihtsaid ja arusaadavaid asju (nt hoidumine arusaamatutest ühendustest). Annetajad valivad ühenduse mitte ainult tema eesmärgi ja saavutuste, vaid ka haldus- ja valitsemisusutlikkuse järgi. Inimesed ei toeta enam igat toredat või kurvaks tegevat algatust ega tee mõtlemata nende heaks vabatahtlikku tööd, vaid otsivad ja soovivad läbipaistvaid, arusaadavaid, legitiimseid ja oma tegevusest ja rahadest aru anda suutvaid ühendusi, kelle tegevusel on nähtav ja positiivne mõju (Flatters, Wilmot, Harvard Business Review, 2009). Usume, et ka Eestis aitas majanduskriis kaasa

mõtteviisi muutusele, et kõik ei sõltu ainult igaühe isiklikust pingutusest ja et ka tavalise inimese abistav panus on oluline.

1.2 Annetajad

Tänu annetajatele on meil üldse kodanikuühiskond ja -ühendused, sest kodanikuaktiivsus saab alguse inimestest, kes on näinud vajadust lahendada mingi probleem ja annetanud selleks nii raha, oma aega kui ka oskusi. Nad on kaasanud teisi ja seeläbi muutnud kodanikualgatused ühiskonna üldise hüve pakkujateks ja probleemide lahendajateks.

Annetamine annab suurepärase võimaluse väljendada oma isiklike väärtusi ja kohustusi. Teiseks väärtustavad annetajad neid suhteid ja sidemeid, mis neil annetamise käigus tekivad. Ka siis, kui annetamine seisneb ainult rahaülekandega internetis, saavad nad teada uutest ettevõtmistest, nende maailmapilt avardub ja nad õpivad tundma inimesi, kellega nad muidu ilmselt poleks kunagi kohtunud. Seega, kuigi filantroopia toetab eelkõige teiste tehtud tööd, on selles ka element, mis aitab muutuda neil, kes annetavad – rahulolu, eneseteadlikkus ja õnn on peamised tulemused, mida annetamine pakub (Gastrow 2010).

Annetamine vajab annetaja poolset head, sihipärast ja läbimõeldud tegutsemist. Hea annetaja võtab annetamist kirega; ta soovib toetada häid algatusi ja tublisid ühendusi, kelle tegevusel on tõeline mõju. Hea annetaja usub, et innovaatiline lähenemine annetamisele toob kaasa paremaid tulemusi (Tactical Philanthropy).

Tark eraisikust annetaja mõtleb enne annetuse tegemist. Reeglina on ta ise aktiivne ja otsib vastavalt oma huvidele sobivaid ühendusi või teemasid, mille tarvis annetada. Lisaks annetamisele võib ta ise osaleda ühenduse tegevuses, liikmena, vabatahtlikuna või juhtorganisi; ta jälgib, mida ühendus tema annetusega teeb ning suhtleb sihtgruppidega, kelle eluolu peaks töö tulemusena paranema. Eraisikust annetaja peaks teadma, et tal on võimalik Eestis tulumaksusoodustusega ühendustele tehtud annetustelt tulumaksu tagasi, kuid selleks tuleb annetamisel kirja panna oma isikukood, sest nii saab annetuse saaja annetusest maksuametit informeerida.

Hea annetav ettevõtte ka mõtleb enne, kui annab ning ettevõtte annetuseprogramm on äritegevuse osa, millel on samasugune professionaalne mõõde kui teistel ettevõtte tegevustel. Hea ettevõtte tunnetab oma ühiskondlikku vastutust (ingl *corporate social responsibility*) ja ta suhtub hoolivalt oma töötajatesse, looduskeskkonda ja ühiskonda tervikuna. Ettevõtted tegutsevad järjest tiheneva konkurentsi tingimustes, turud on küllastunud. Kaubamärgid võistlevad eelkõige tarbija lojaalsuse ja tähelepanu eest. Seega muutub üha tähtsamaks ettevõtte maine ning toodete ja teenuste seotus ühiskondlike väärtusega, millega seotud kulutused ei pärsi ettevõtte konkurentsivõimet, vaid toetavad seda. Nii muutuvad ühendustele annetuste näol kättesaadavaks vahendid, mis võimaldavad neil oma eesmärgi ja missiooni ellu viia ning seeläbi ühist elukeskkonda paremaks muuta. Ettevõtete annetuste puhul peab olema selge, kas tegemist on annetusega või sponsorlusega. Head juhised selleks annab Eesti Reklaamagentuuride Liit oma kodulehel.⁴

Annetaja võib annetada otse ühendusele; fondidele, kes omakorda jagavad saadud annetusi vastavalt eesmärkidele (nt Rahvuskultuurifond, kogukonnafond); fondidele, kes saadud annetuste eest midagi muretsed või teevad (nt Tallinna Lastehaigla Toetusfond); kampaaniate kaudu (nt Jõulutunnel); korjanduse ajal (nt Päästearmee); sobivate toodete ostmisel (nt 10 senti ostetud šokolaaditahvliit läheb heategevuslikuks otstarbeks). Üheks võimaluseks on luua ka oma fond. Annetada võib raha, asju, väärtpabereid ja teenuseid.

⁴ Eesti Reklaamagentuuride Liit: <http://www.eral.ee/page.php?nid=18&pid=13&rid=6>

Hea annetaja arvestab otsuse tegemisel ka ühiskonna vajadusi, teisi annetajaid ja annetuse saaja innovaativsust ja tõhusust ning annetuse saaja saab hea töö korral tema annetuste peale loota.

1.3 Annetuste kogujad

Kolmandaks oluliseks teguriks on suutlikud annetuste kogujad: nende aus, selge ja oskuslik tegevus nii annetuste kogumisel, kasutamisel kui aruandlusel. Oskusliku kogumise all peame silmas ka seda, et ühendusel on eeltöö tehtud ja ta teab, kui palju tal annetuste kogumiseks aega, omavahendeid ja energiat kulub ning kas annetuste kogumine end õigustab.

Oskuslik annetuste koguja teeb annetamise annetajale kergeks, mugavaks ja ladusaks, kasutades selleks näiteks infotehnoloogiat ja sotsiaalmeediat. Tehnoloogiate kasutamine annetuste kogumiseks, saamiseks ja aruandluseks eeldab läbimõeldud plaani ja strateegiat, mis nõuab ka vahendeid.

Kindlasti aga ei tohiks ühendused lihtsalt kopeerida, mida teised teevad või oma meetodeid niisama kõrvale heita – annetuste kogumisvõtete ja tehnoloogiate kasutamine sõltub ikka ühenduse enda eesmärgist, suutlikkusest ja sihtgrupist, kellelt ta annetusi küsib ja kellele ta aru annab.

Annetuste saajad peavad informeerima annetajaid, et tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirjas olevale ühendusele annetamine (vt lähemalt ptk 4) tähendab, et neile annetamine on soodsam. Lisaks tasub propageerida püsiannetusi, et annetustest kujuneks rohkematele Eesti ühendustele stabiilne tulubaas.

1.4 Annetamist mõjutav õiguslik keskkond

Kui avaliku sektori poolsete toetuste puhul peame silmas rahalisi vahendeid, mida ühendused saavad tegevustoetuste, projektide või teenuste näol, siis kaudsete toetuste puhul räägime seadusandlikust raamistikust ühenduste toimimiseks, teenuste pakkumiseks, avaliku poliitika kujundamiseks ning vahendite saamiseks. Sinna alla kuuluvad ka maksupoliitilised võtted soodustuste vormis, et ühendused saaksid teenida tulu ning saada annetusi eraisikutelt ja ettevõtetelt. Seda nimetatakse kaudseks toetuseks, kui riik jätab tulu kogumise ja jagamise asemel maksud osalt kogumata. Annetamisega seonduv õiguslik keskkond koosneb peamiselt maksusoodustustest (tulumaks, käibemaks, sotsiaalmaks jt) ning annetusi puudutavast aruandlusest. Peamine loogika on, et annetajat ei karistata maksudega ja juba tehtud annetusi annetuse saaja jaoks omakorda ei maksustata (Moore 2004).

Kuigi maksupoliitiline keskkond ei ole peamine annetamist mõjutav tegur, on tal mõju annetamise arenemisele. Kui seadusandlus ja maksupoliitiline keskkond ei soodusta annetamist, on ebaselge ja kohtleb nii annetajaid kui annetuste saajaid võimalike kurjategijatena, on annetamise arenemine ilmselgelt takistatud ja kui mitte võimatu, siis kindlasti keeruline. Õiguslikus keskkonnas ei tohi olla ebavajalikke takistusi annetamisele.

Nii annetajatele kui annetuste kogujatele on oluline selgus, millistele ühendustele tehtavad annetused on maksusoodustustega ja soodustuse saamise põhimõtted ühtselt mõistetavad. Suuremad maksusoodustuste ülempiirid annetustele aitavad kindlasti kaasa suurematele annetustele, eriti ettevõtete puhul. Eraisikute annetusi suurendaks kindlasti võimalus maksta neid otse palgast enne kui nad lähevad tulumaksuarvestuse alla nagu on näidanud nii Kanadas, Uus-Meremaal kui Suurbritannias kasutusel olev maksuvabastus palgast süsteem (ingl *payroll giving*),

millest on juttu allpool.

1.5 Pettuste ja väärkasutamise ennetamine ja hea tava

Annetamine eeldab nii annetajatelt kui annetuste kogujatelt ausat, omakasupüüdmatut ja läbipaistvat käitumist, võimalusi nende väärtuste edendamiseks on palju. Eestis on olemas vabaühenduste eetikakoodeks (vastu võetud 2002), mis sätestab väärrika tegutsemise põhimõtted, mille järgimine tõstab vabaühenduste ja -sektori usaldusväarsust ühiskonnas. Alates 2009. aasta majandusaasta aruannetest peavad ka kõik vabaühendused oma tegevus- ja raamatupidamise aruanded äriregistris avalikuks tegema. Lisaks ühenduste endi aruannetele aitavad pettuste avastamisele ja ennetamisele kaasa korralik statistika kogumine nii annetajatelt kui annetuste saajatelt.

Lisaks strateegilisele ja taktikalisele suutlikkusele on oluline ka annetuste kogumise ja kasutamise eetilise pool. Järjest enam rahastajaid küsib, kuidas ühendused oma tööd teevad, kas nende tegevus on arusaadav, õigustatud ja ühiskonnas aktsepteeritud, kas ühendus tegutseb omaette või teistega koos, kas tegevusel ikka on lubatud mõju jms. Huvitatud grupid, sh annetajad eeldavad, et annetuste saajad vastutavad oma lubaduste ja tegevuste eest, on ausad ja nende tegevus on arusaadav ning selge – avatud ühendus on juba oma olemuselt vastustusvõimelisem. Neid põhimõtteid nimetatakse ühenduste legitiimsuseks, vastutavuseks ja avatuseks (ingl *Legitimacy, transparency and accountability – LTA*). Nii annetuste kogumises kui kasutamises on Eestis tarvis suuremat läbipaistvust, et annetajatel oleks võimalik teha põhjendatud valikuid.

Nii annetuste vastuvõtjad kui ka annetajad saavad head ja eetilised annetamisega seotud põhimõtted ja reeglid kirja panna hea tava vormis, sest kõike ei saa seadusega reguleerida ja annetamine eeldab eelkõige ausust ja südametunnistust, mida õiguslik keskkond peaks toetama. Nii kogumises kui kasutamises on tarvis suuremat läbipaistvust, et annetajal oleks võimalik teha organisatsioonide vahel põhjendatud valikuid. Variante läbipaistvuse suurendamiseks on palju. Kodanikuühiskonna arengukavas (KODAR) on sisse kirjutatud annetuste kogumise ja kasutamise hea tava koostamine.

1.6 Annetamise statistika ja uurimine

Korralik statistika tagab, et meil on hea ülevaade annetamisest ning annetajatelt ja annetuse saajatelt saadud informatsioon on võrreldav (sh annetuste väärkasutamine). Regulaarselt läbiviidavad uuringud aitavad meil mõista annetamise dünaamikat ja prognoosida arenguid, portreerida võimalikke annetajaid, annetuste saajaid ja annetamise viise, mida erinevad vanuses, sooga, rahvusega jne inimesed eelistavad. Selle info põhjal saavad annetuste kogujad paremini plaanida oma vahendite kogumist ning suunata oma üleskutsed ja kampaaniad sobivatele sihtrühmadele. Samuti saab riik parema ülevaate, kas tema poolt loodud tingimused ja üldine keskkond annetamiseks on soodne ning kuidas annetamine ajas muutub.

Kokkuvõtteks saame öelda, et kuigi iga komponent on omaette tähtis, on tulemusrikas ainult nende koosrakendamine. Annetamine on tulemuslik kui annetamist väärtustatakse, annetajaid ja annetuste kogujaid võimustatakse, kui maksupoliitiline keskkond soosib annetamist ja annetuste suurust ning on olemas andmed, millega annetamist hinnata ja tulevikku prognoosida. Annetamise ja annetamiskeskonna eesmärgid ei tohi olla vastuolulised. Annetamist arendavaid otsuseid tehakse nende koosmõju vaadeldes, et saavutada soovitud eesmärk.

2. Annetamise õiguslik keskkond

Selles peatükis anname ülevaate erinevate riikide annetamise õiguslikust keskkonnast. Vaatame kolme peamist valdkonda:

- 1) millised annetamist puudutavad maksupoliitilised tingimused, seadusesätted ja reeglid on maailmas kasutusel ning kuidas need soodustavad või takistavad annetajate käitumist?
- 2) millised on seadustest tulenevad võimalikud annetamisega seotud riskid annetajatele ja filantroopiale (sh korruptsioon ja kuritarvitamised annetamise mõjutajatena)?
- 3) millised teised viisid aitavad annetuste kogujatel usaldusväärst hoida (annetamise läbipaistvust, ausust ja heategevuslikku eesmärki toetavaid põhimõtteid ei saa ainult seadustes määratleda)?

Annetamise õiguslikku keskkonda Eestis käsitleme peatükis 4.

2.1 Annetamist puudutavad maksupoliitilised tingimused⁵

2.1.1 Maksusoodustused annetamisele

Maksusoodustused (ingl *tax benefits*; ka maksuajendid, ingl *tax incentives*) avaliku sektori kaudse toetusena aitavad kaasa ühenduste sissetuleku suurendamisele ning näitavad, kuidas riik annetamist ja annetajaid soosib. Maksusoodustused võivad annetuste puhul olla:

- Maksude mahaarvamine annetustelt (ingl *tax deductions*) – annetaja saab terve või osa rahast, mille ta annab vabaihendusele, maha arvata oma maksustatavast tulust. Seega väheneb maksumaksja maksustatav tulubaas. Maksude mahaarvamine on kõige levinum soodustus.
- Maksukrediit annetustelt (ingl *tax credit*) – annetaja saab annetatud summa maha arvata oma muidu makstavast tulumaksust. Seega väheneb riigile minev tulumaks.
- Maksude suunamise skeemid (ingl *tax designation*) – süsteemid, mis lubavad nii eraisikutest kui juriidilistest isikutest maksumaksjatel suunata teatud protsendi muidu riigieelarvesse minevast tulumaksust otse erinevatele institutsioonidele.
- Maksuvabastus ühendustele tema tuludest (ingl *tax exemption*).
- Maksuvabastus palgast (ingl *payroll giving*) – tööandja võtab annetuse maha töötaja brutopalgast (peale sotsiaalmaksu mahaarvamist) ja saadab selle vastavasse fondi, mis selle omakorda suunab annetaja poolt nimetatud ühendusele. Annetaja saab kohese maksusoodustuse, sest tema maksustatav tulu väheneb.
- Maksuvabastused muudelt maksudelt – lisaks annetusi puudutavatele maksusoodustustele võib riik pakkuda kaudset toetust ka käibemaksu, sotsiaalmaksu, kinnisavaramaksu, luksusmaksu jt taolisi makse puudutavate maksusoodustuste vormis.

Maksude mahaarvamine tulust vähendab maksustatavat tulu ehk on soodustus tulubaasi suhtes ja maksukrediit vähendab riigile minevat tulumaksu ehk nii tehakse maksusoodustus annetajale. Eestis on annetused vastavasse Vabariigi Valitsuse nimekirja kuuluvatele MTÜ-dele ja SA-le juriidilisest isikust annetajale teatud ulatuses tulumaksuvabad ja füüsiline isik saab annetused maha arvata maksustatavast tulust (ka siin kehtivad piirmäärad). Sellest räägib põhjalikumalt peatükk 4.

Annetamisega seotud maksusoodustusi iseloomustavad järgmised eeldused:

- Annetus tehakse sihtasutusele, mittetulundusühingule või muule vabaihendustele;

⁵ Selle materjali koostamisel kasutasime Rahvusvahelise Mittetulundusõiguse Keskuselt (ICNL) saadud materjale (Promoting Philanthropy: the Role of Tax Benefits, Catherine Shea; Evaluating Tax Incentives for Donations to Public Benefit Organizations, Paul Bater, International Bureau of Fiscal Documentation, 2000; ICNL, The Fiscal Framework for Corporate Philanthropy in CEE and NIS, David Moore).

- Annetus tehakse avalikes huvides tegutsevale ühendustele;
- Üldiselt on maksusoodustused mõeldud nii eraisikutest kui ettevõtetest annetajatele;
- Maksusoodustustel on kas alam või ülem piirmäär või piirprotsent;
- Annetus võib olla rahaline, kingituse või kinnisvara vormis.

Valik, kumba vormi valida – kas tulumaksuvabastust või –tagastust või krediiti – sõltub sellest, kas oluline on õiglus või tõhusus. Progresseeruva tulumaksu tingimustes annab mahaarvamine üldiselt suurema soodustuse annetajale. Kuigi krediit esindab maksuvabastuse võrdsemat jaotust annetajate hulgas, ei ole tõendeid, et see kuidagi suurendaks annetamist. Siinses analüüsis kirjeldatud riikidest kasutavad maksude mahaarvamist Suurbritannia ning maksukrediiti Kanada ja Uus-Meremaa.

2.1.2 Maksusoodustuste mõju

Maksusoodustuste puhul tekib alati küsimus, kas ja kui palju soodustused mõjutavad annetamist. Selge on, et paljud inimesed annetavad inimlikel põhjustel või otsese reageeringuna, näiteks õnnetustele, mitte sellepärast, et nad kalkuleerivad tagasisaadavat tulumaksu. Samas võib soodustus mõjutada annetatava summa suurust ja see puudutab valdavalt rikkamaid annetajaid.

Ka ettevõtetele ei ole maksusoodustused peamine motivatsioon annetada, kuid maksusoodustused aitavad kaasa ettevõtete mõtestatud tegevusele ja osalemisele ühenduste töös ja ühiskonna arendamisel. USA Independent Sector'i poolt hiljutine uuring illustreeris tugevat sidet maksupoliitika ja annetamise vahel ning näitas, et võimalus saada maksuvabastust annetustelt mängib olulist rolli annetajate otsustamisel igas sissetulekuastmes ja eriti annetuse suuruses (Moore 2004, lk 1).

Majandusteadlased on erinevatel seisukohtadel, kas maksuajendid annetuste suurendamiseks on põhjendatud või mitte. Need, kes on vastu, väidavad, et annetused on lihtsalt üks isikliku kulutamise vorme ja seega ei peaks valitsus mingil moel seda segama ega toetama. Need, kes toetavad maksuajendeid, leiavad, et on ebaõiglane maksustada inimeste ja ettevõtete tulu, mida nad isiklikult ei kasuta ja mille nad annavad ära, aidates niiviisi kaasa ühiskonna kui terviku arendamisele ning vähendades valitsuse vastavaid kulusi. Lisaks on veel üks kasu, mida on kerge märgata ja kerge mõõta – juba tehtud annetused toovad juurde lisaannetusi kas samade annetajate poolt tagasisaadud tulumaksu uuesti suunamisega (nt Gift Aid süsteem, vt allpool), annetusi uute annetajate poolt, kes soovivad toetada tuntud ja hea mainega ning saadud annetusi hästi kasutavaid ühendusi või „*matched*“ annetamise ja rahastamise (ingl *matched giving, funding*) vormis avalikust sektorist või ettevõtetest. Nt lubab ettevõtte annetada lisaks täpselt sama summa ühendusele, mida sellele ühendusele on annetanud selle ettevõtte töötajad.

2.1.3 Maksusoodustuste fookus

Teine huvitav küsimus on, kellele on maksusoodustused mõeldud ehk kas kõik tehtud annetused on maksusoodustustega või puudutab see ainult teatud tüüpi annetuste saajaid või annetuste eesmärki. Kuigi enamik riike seovad maksuajendid annetuse saanud ühenduse vormiga ja peamiselt avalikes huvides tegutsemisega, on mõnes riigis see seotud annetuse eesmärgiga (Moore 2004). Näiteks Bulgaarias ja Slovakkias saab maksuvabalt annetusi teha kohalikele omavalitsustele, eraisikutele; Kosovos ettevõtetele.

Enamikes riikides on maksusoodustuse tingimusteks, et annetajal puudub otsene kasusaav side annetust saava ühendusega; annetuse saaja on registreeritud juriidiline isik, kes tegutseb avalikes huvides, teenides teatud ühiskondlikku eesmärki (ingl *public benefit; charity*) või ühendus tegutseb valdkonnas, mille suhtes on laiem ühiskondlik kokkulepe, et see on vajalik tegevus (nt teadus, tervishoid, haridus, sport). Eraldi kategooria on kultuuriobjektid. Enamik rahvaid on hoolega ametis

oma kultuuripärandi hoidmisega ning soodustavad annetusi, mis on tehtud ka näiteks riiklikele muuseumitele, galeriidele. Korterühistutele, erakondadele ja ühendustele, mis tegutsevad ainult kitsa grupi huvides, on nende esindajad, ametiühingud või eestkostjad ning mille tõttu võib neid ühendusi pidada konkreetse isiku, grupi või poliitilise huvi käepikenduseks tehtud annetused, ei kuulu maksusoodustuste alla.

On aga oluline märkida, et otsus, kas maksusoodustusi võimaldada kõikidel juhtudel või seda piirata, ei pea olema ühendusi eristav – on võimalik kujundada süsteem, et kus näiteks kõikidele ühendustele tehtavad annetused on kas maksuvabad või saab neilt tulumaksu maha arvata, aga avalikes huvides tegutsevatele ühendustele tehtavatelt annetustelt on see veelgi soodsam. Mitmetes riikides laienevad rahalistele annetustele suunatud maksusoodustused ka mitterahalistele.

2.1.4 Maksusoodustuste suurus

Peamine annetamist soodustav maksuajend on seotud tulumaksuga. Mõned riigid piiravad annetustelt saadud soodustusi seades miinimum- ja/ või maksimumpiiri. Maksimum on tavaliselt määratud kas konkreetse summaga või protsendiga puhastulust (Bosnia, Horvaatia, Tšehhi, Serbia, Montenegro) või maksueelsest kasumist (enamik ülejäänud Kesk- ja Ida-Euroopa riike) – protsent on peamiselt 0,5 – 10 vahel, aga Ungari ja Leedu võimaldavad maksude mahaarvamist kuni 20% ja 40% maksustatavast tulust (Moore 2004).

Maksimummäära seadmise eesmärgiks on soov ennetada võimalikke maksupettusi, et keegi ei saaks näiteks mahaarvamisi teha kogu oma maksustatava tulu ulatuses. Maksimumsumma on aga ka annetamist piirav, sest just suured annetused on need, mida peaks toetama ja millele maksusoodustusi pakkuma. Näiteks Suurbritannias ja Uus-Meremaal ülemäär puudubki. Miinimummäära seadmise peamiseks põhjuseks on soov hoiduda kaasnevatest administreerimis- ja seirekuludest (palju annetusi väikestes summades).

2.1.5 Maksusoodustuste tegemise kulukus ja kontroll

Eeldades ja aktsepteerides, et maksusoodustused aitavad kaasa annetuste kasvamisele, peab avalik sektor olema võimeline mõõtma soodustuste tegelikku maksumust. Annetustelt maksuvabastuse võimaldamise otsene maksumus (vähem laekunud või tagastatav tulumaks) peab olema kiiresti tõestatav ja kindlakstehtav ning kättesaadav annetajate maksudeklaratsioonidest. Aga see on ainult üks väike osa, sest riik saab osa nendest maksuvabastustest tagasi ka selle näol, et annetusi saanud ühendus pakub annetuste eest avalikke teenuseid. Põhjuseks ei ole mitte, et riik sellele ühendusele sissetulekut avalikest vahenditest ei võimalda, aga rahaline kasu tuleb sellest, et annetusi saanud ja seeläbi oma tööd paremini teha saav ühendus tõenäoliselt suudab võtta tööle rohkem inimesi või tõsta oma töötajate palka, makstes seega omakorda igakuiselt suuremat tulu- ja sotsiaalmaksu. Ja isegi kui saadud annetusi ei kasutata palkadeks, ostetakse selle eest tõenäoliselt vahendeid või teenuseid, mille eest ühendus omakorda tasub käibemaksu (Bater 2000, lk 1).

Maailmapraktikas on maksuametite kohustus kindlustada maksusoodustuste võimaldamisel nii annetuste saajatele kui annetajatele nende vastavus teatud nõuetele. Maksuameti ülesanne on kindlustada, et maksusoodustused on korrektselt registreeritud, neid ei väärkasutata ja et tingimused maksuvabastuste ja –tagastuste saamiseks on täidetud, nt ühendus on ametlikult registreeritud, esitab aastaaruandeid jne.

2.1.6 Tagasisaadava tulumaksu suunamise võimalus

Üheks maksupoliitiliseks võtteks on protsendisüsteem, mis lubab nii eraisikutest kui juriidilistest isikutest maksumaksjatel suunata teatud protsendi (1-2%) riigi eelarvesse minevast tulumaksust otse erinevatele institutsioonidele. Sõltuvalt riikidest on nendeks institutsioonideks nii avalikes huvides tegutsevad vabaühendused, usuorganisatsioonid, kirikud, kohaliku omavalitsuse tervishoiu- ja haridusasutused. Sellist süsteemi kasutatakse kuues Kesk- ja Ida-Euroopa riigis (Ungari, Slovakkia, Leedu, Poola, Rumeenia, Tsehhi). Kahes Lääne-Euroopa (Itaalia, Hispaania) riigis on suunamise objektiks kirikud ja Itaalias lisaks ka teatud ühiskondlikud teemad, nt näljahäda leevendamine, humanitaarabi vms. Protsendisüsteemi on uuritud ja leitud, et sel ei ole Eesti kontekstis mõtet ega tulevikku (Praxis 2008). Peamine põhjus on, et lihtsalt tulumaksu suunamine ei ole annetamine ega ka soodusta annetamist.

Küll on aga mõnes riigis kasutusel süsteem, kus riik võimaldab eraisikul juba tehtud annetuselt tagasisaadud tulumaks uuesti ühendusele suunata. Valitsusele on see süsteem kasulik, sest see on tehnoloogiliselt kerge ja lihtsalt jälgitav. Kirjeldame seda põhjalikumalt Suurbritanniat puudutavad peatükis 3.3.2.

2.2 Maksusoodustuste väärkasutamisest ja maksupettustest hoidumine⁶

Sõltumata meetodi valikust on oluline ennetada ühenduse staatuse väärkasutamist, kas maksumaksjate, annetajate, ühenduste endi või kolmandate isikute poolt (nt kelmid, kes esinevad ühenduse nime all) või annetaja saab suurt kasu tehtud annetuselt, kas siis otse ühenduselt või kolmandatelt isikutelt. Ettevõtetest annetajate puhul on see veel keerulisem, sest tuleb kindlaks teha, kas tehing on osa sponsorluslepingust või annetus. Ühenduste (eriti avalikes huvides tegutsevate) kasutamine maksupettusteks (ingl *tax evasion*, ka ingl *tax fraud*) on karistatav tegevus (Lehis, 2009, lk 185) ning tõsine ja kahjuks kasvav risk mitmetes riikides, mis võib ulatuda sadadesse miljonitesse dollaritesse. Selline väärkasutamine toob rahalist kahju riigile ja määrab ühenduste ning kodanikuühiskonna mainet. Euroopas ja maailmas on nii rahapesu kui terrorismi rahastamine just kolmandas sektoris tõsine oht⁷.

Seepärast kirjeldame siin osas annetamisega seotud riske, mis võivad realiseeruda näiteks juhtudel, kui seadused on liiga lubavad, kui ühendused kuritarvitavad annetusi, kui ettevõtted kasutavad annetusi oma tulude varjamiseks jne.

2.2.1 Väärkasutamise viisid

OECD raporti põhjal on levinumad viisid ühenduste väärkasutamiseks maksupettusteks sellised (OECD 2008):

- Organisatsioon esineb registreeritud avalikes huvides tegutseva ühendusena eesmärgiga panna toime maksupettus.
- Ühendus hoidub teadlikult maksudest kõrvale, et saada kasu kas asutajatele või selle juhtorganite liikmetele.
- Ühendus hoidub teadlikult maksudest kõrvale, et saada kasu ühendusele endale ja/ või annetajatele ilma kõrvalise abita.

⁶ Selle materjali koostamisel kasutasime OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) Centre for Tax Policy and Administration, 2008. Report on Abuse of Charities for Money Laundering and Tax Evasion", mille koostas Maksukuritegude ja rahapesu töögrupp (Tax Crimes and Money Laundering Sub-Group of Working Party No. 8) 19 riigist saadud tagasiside põhjal.

⁷ <http://www.fin.ee/eirahapesule>

- Ühendus hoidub teadlikult maksudest kõrvale, et saada kasu kas ühendusele endale ja/ või annetajatele kasutades selleks kõrvalist abi.
- Ühendust väärkasutab kas maksumaksja või kolmas isik ühenduse enda teadmata, nt märkides oma maksudeklaratsioonis annetusi, mida tegelikult pole tehtud ja esitades valetõendeid.
- Annetuse tegemise kaudu vähendatakse maksubaasi (ja seega ka maksukohustust) suunates annetuse ühendusse, kust selle omakorda saab muudel eesmärkidel, kui tegelik annetuse heategevuslik eesmärk, välja võtta.
- Ühendus näitab palka saavaid töötajaid vabatahtlikena, et hoiduda tulumaksust.
- Ühendus, kellel on käibemaksuvabastus, viib ellu tegevusi, millest tuleb tasuda või millele lisada käibemaks.
- Ühendus annab välja tõendeid annetuste kohta, mis ei ole tegelikult annetused (nt liikmemaks).
- Ühendus annab välja tõendeid annetuste kohta, mida ei ole tegelikult tehtud.
- Ühendus vormistab vabatahtlikuna tegutseva inimese töö annetusena, mille nn annetaja arvab oma tulust maha või rakendab maksukrediiti, kui riik seda pakub.
- Kelmid kasutavad legitiimsete ühenduste nimesid annetuste kogumiseks.
- Ühenduse varjus tegutseb grupp, kes kasutab saadud annetusi terroristlikel eesmärkidel.
- Ühendus ise kasutab saadud annetusi valesti.
- Ühendus valetab annetuste suuruse ja/või väärtuse kohta.

2.2.2 Pettuste ennetamine ja avastamine

Maksupettuste äratundmiseks ja ennetamiseks kasutatakse erinevaid meetodeid: info kogumine, riskianalüüsid, riskide profileerimine, aga peamiselt annetusi puudutava info võrdlemine. Võrreldes annetajatelt saadud infot ja annetusi saanud ühenduste infot leitakse tõendeid maksupettuste ja rahapesu kohta. Ehk teisisõnu, peamine ennetuse viis on korralik aruannete kogumise süsteem (riigi kohustus) ja nii annetuste saajate kui annetajate harimine. On ka juhtumeid, kus maksupettus on teadmatuse või rumaluse tulemus.

Maksupettuste avastamiseks kasutatakse erinevaid allikaid, mis toimivad indikaatoritena. Eespool oli juba juttu andmete võrdlusest, mille aluseks on ka tõhus koostöö erinevate ametiasutuste vahel ning vabaühendustega. Siin on mõned näited kasulikest infoallikatest:

- Ühenduse registreerimisdokumendid, et näha mida ühendus teeb ja millise eesmärgiga ning millised inimesed on ühendusega seotud;
- Annetajate tulumaksudeklaratsioonidel olev info, sh kviitungid, annetaja sissetulek, annetaja ajalugu, ühenduste nimed, kellele annetaja on annetusi teinud;
- Ühenduse raamatupidamisdokumendid ja aruanded, sh sissetulek, palgad ja muud rahalised tööjõuga seotud kulud), bilanss, kulud;
- Ühenduse pangadokumendid;
- Ühenduse aastaaruanne, sh käive, sissetulek, annetuste kogujate ja nende eest vastutajate nimed, töötajate palgad, annetajate nimed, annetuste kasutamine;
- Avalikult kättesaadavad infoallikad, sh meedia, internet;
- Riiklikud või kohalikud ametid, sh maksuamet, politsei jne.

2.3 Annetamise eetiline ja moraalne keskkond

Lisaks seaduskuulekusele on oluline, et annetusi saav ühendus on eetiline, avatud, arusaadav ja vastutav nii annetuste tegijatele kui oma liikmetele ja teistele huvigruppidele, miks ta annetusi kogub ja kuidas neid kasutab. Annetuste kogu peab kasutama oma missiooni ja lubadusi vastutustundlikult ning ausalt.

Annetajal peab olema selge, milleks annetust vajatakse, mida nendega tehakse ja millised on ühenduse teised sissetulekud. Annetaja peab tundma, et tema annetus on kindlates kätes ja et lubadusi, mille tarbeks ta annetusi tegi, saavutatakse. Ühendus peab olema võimeline igale annetajale selgitama, mida annetusega on tehtud ja kui suured on tema kulud eesmärkide saavutamiseks.

Meetodid, mida annetuste saajad kasutavad lisaks seaduskuulekusele annetamise eetilise ja moraalse keskkonna hoidmiseks, on järgmised:

- Aruanded ja enda kohta käiv teave on avalik ja kättesaadav (koduleht).
- Kasutatakse auditeerimist ka siis kui seadus seda ei nõua. Annetajatele on see oluline näitaja.
- Oma tegevusi ja vahendite kulutamist jälgitakse ja hinnatakse.
- Järgitakse ühenduste eetikakoodeksit.
- Hoidutakse huvide konfliktist.
- Omatakse nõukogu ja/ või juhatust, mis on ühenduse igapäevasest juhtimisest eraldatud.
- Kaasatakse annetajaid ühenduse tegevusse ja üritustesse.

Põhjalikumalt on nendest võtetest räägitud analüüsi raames valminud vabaühendustele mõeldud käsiraamatus “Kuidas koguda annetusi ja hoida toetajaid?”.

Kokkuvõtteks: annetamist toetav ja väärtustav õiguslik raamistik on riigipoolne majanduslik soodustus annetamisele ja seeläbi kaudne riigipoolne toetus nii vabaühendustele kui kodanikele ja ettevõtetele. Lisaks ühenduste kaudsele toetamisele aitab korralik õiguslik keskkond ära hoida soodustuste võimalikke väärkasutamisi ja kaitsta annetajate investeringuid ning annetuste saajate mainet ja näitab annetamise väärtust riigis.

3. Annetamine maailmas

Et paremini mõista annetamise olukorda Eestis ning teha soovitusi tulevikuks, on kasulik teada annetamisega seotud arenguid teistes riikides. Selles osas keskendume kolmele teemale: esiteks, annetamise olukorrale maailmas; teiseks, arengutele, mida on uuringute ja artiklite põhjal võimalik välja tuua, ja kolmandaks teiste riikide kogemustele, kirjeldades annetamist ja annetamisega seotud keskkonda kolmes riigis ja tehes põgusa ülevaate annetamise olukorrast Põhjamaades.

3.1 Ajalugu ja hetkeseis

Peaaegu kõikidel riikidel, kultuuridel ja inimestel on olnud oma annetamise traditsioonid, mida on kujundanud nende ajalugu, tavad ja usk. Inimeste heategevuslik käitumine maailma eri paigus on väga erinev ja ühes riigis heategevuseks peetav on teises normaalne igapäevane käitumine. Mõnedes riikides rahastavad ja pakuvad ühendused teenuseid, mis teistes on avaliku sektori pädevuses. Pereliikmete abistamist peetakse heategevuseks mitmetes piirkondades, teistes aga kasutatakse seda väljendit ainult võõraste aitamiseks. Annetamise ajalugu on kõige enam uuritud USA-s. Teeme põgusa ülevaate annetamise arengutest viimasel sajandil.

Kuni möödunud sajandi alguseni tähendas annetamine peamiselt almuste andmist, mida anti otse vaestele inimestele või aidati neid toidu ja riietega. Selle ajani puudusid organiseeritud heategevuslikud rahastavad organisatsioonid. Tööstusajastu ettevõtjatel oli aga palju raha ja nad muutsid terve maailma nägu ja olemust. Needsamad inimesed soovisid muuta ühiskonna toimimist; neil olid suured mõtted ja ambitsioonikad ideed. Nad liikusid almuste andmisest heategevusse. Heategevuslike algatuste kaudu hakkasid nad tegelema sotsiaalsete probleemidega ja asutasid seejärel oma organisatsioone (fonde), et toetada nt raamatukogusid, ehitada muuseume ja haiglaid. Teame selliseid ajaloolisi fonde nagu Fordi Fond, Kellogg Fond ja Carnegie Fond (Pepin 2004).

1990. aastate lõpupoole tuli uus suur muutus. Uus grupp eraisikuid said rikkaks – põhjuseks oli tehnoloogia – ja algas kommunikatsiooniajastu. Ettevõtjad nagu Larry Ellison, Bill Gates, Pierre Omidyar ja Jeff Skill investeerisid märkimisväärse osa oma varandusest sotsiaalsete probleemide lahendamisse. Nad jõudsid arusaamisele ja veendumusele, et nad soovivad teha midagi enam kui lihtsalt anda raha: nad soovisid osaleda organisatsioonide juhtimises ning nad ootasid mõõdetavaid tulemusi (Pepin 2004).

Globaalsel tasandil oli 2010. aasta oluline, sest kaks USA miljardäri, Warren Buffet ja Bill Gates, algatasid kampaania „The Giving Pledge“, millega kutsuti USA rikkaimaid inimesi annetama enamiku oma varandusest heategevuslikel eesmärkidel ja avalike huvides. See üleskutse tekitas palju küsimusi. On see rohkem seotud rahalise efektiivsusega või pigem riskide ja altruismiga? Kas annetajad hakkavad nüüd pigem ise oma projekte ja ideid ellu viima, kaasamata ühendusi? Kas see üleskutse on filantroopiline või proovitakse niimoodi luua uut maailma, mis hakkab tegelikult peegeldama turumajanduslikke väärtusi selmet keskenduda kodanikuühiskonna tugevdamisele ja demokraatia hoidmisele (Gastrow 2011)?

Lisaks on paljud ühendused jõudnud arusaamale, et nad teevad tööd, mida ei peaks ilmingimata toetama annetustega, vaid mille tegemiseks ja tegemisel nad saavad ise sissetulekut teenida. Nii on sündinud kaks tegutsemisvormi, mis seotud annetamisega, kuid ühendavad endas ka ettevõtlikust – sotsiaalne ettevõtlikus (ingl *social entrepreneurship*) ja ettevõtlikusfilantroopia (ingl *venture philanthropy*). Mõlemad on olulised maksusoodustuste ja inimeste suhtumise seisukohalt, sest nad teatud mõttes uued annetusvormid ühenduste:

- Ettevõtlusfilantroopia – lühidalt ettevõtjate, riskikapitalistide (ingl *venture capitalist*) ja ettevõtete poolt ühendusse investeeritud inimressursid ja rahalised vahendid lootuses saada oma investeeringutelt ühiskondlikku kasu (ingl *social return*). Ettevõtlusfilantroop võtab endale ka rahalise kohustuse ühendust pikemaajaliselt toetada eeldusel, et ühendus saavutab lubatud ja oodatud tulemusi.
- Sotsiaalne ettevõtlus – lühidalt ühendused kas ise või partnerluses ettevõtete, riskikapitalistide ja riskifilantroopidega, mis loodavad oma investeeringutelt ja ettevõtlusest (nt edasimüüja, litsentseerimine) saada rahalist kasu (ingl *financial return*).

Sarnaselt sotsiaalse ettevõtjaga keskendub ettevõtlusfilantroop probleemile, mitte sümptomite lahendamisele. Ettevõtlusfilantroobid toetavad ühendusi, mis toimivad isemajandava mudeli alusel, mitte ei ela ainult annetustest (Pepin 2004).

Sellest, kuidas inimesed käituvad ja milline on annetamise olukord maailma eri paigus, annab väga hea ülevaate Charities Aid Foundation'i (CAF) maailma annetamise indeksi (ingl *CAF World Giving Index*) raport, mis kirjeldab ja võrdleb annetamist 153 riigis. CAF World Giving Index (2010) on kokkuvõtte kolmest valdkonnast: proportsioon elanikkonnast kõigis 153 riigis, kes uuringule eelnenud kuul olid: 1) annetanud raha ühendusele, 2) annetanud aega ehk olnud vabatahtlikuks, 3) aidanud võõrast inimest. CAF on kindlal seisukohal, et asumine selles nimekirjas kas kõrgel või madalal ei ole ilmingimata tõeline peegeldus ühiskonna tervisest või inimeste heatahtlikkusest. Ometi näitab indeks, et jõukamad ja õnnelikumad rahvad annetavad rohkem ning peegeldab annetamise mitmepalgelisust maailma eri paigus.

Näiteks Euroopas ütlesid ainult 4% leedulastest, aga 83% maltalastest, et nad on annetanud raha ühendustele. Vabatahtliku tegevuse kohta ütlesid ainult 2% kambodžalastest, et nad on seda teinud võrreldes 61% turkmeenidega. Igal maal on oma unikaalne jalajälg ja igaühel oma annetamise viis. Libeerias teeb vähem kui üks kümnendik elanikkonnast (8%) igakuiseid annetusi ühendustele, kuid üle kolme neljandiku (76%) on iga kuu aidanud kedagi võõrast, mis on enam kui üheski teises riigis maailmas. Seal, kus kodanikuühiskonna arengut on halvanud sõda, nälg, haigused ja muud välised mõjutajad, on elu ja annetamine rasked. Austraalia ja Uus-Meremaa on kõige "annetavamad" riigid maailmas (keskmiselt 57% vastanutest on annetanud, aidanud või teinud vabatahtlikku tööd).

Kirjandus toob esile veel ühe huvitava seaduspärasuse – õnnelikud rahvad annetavad rohkem. CAFi uuring keskendus küsimustes ka inimeste heaolule ja kalduvustele ning näitas, et suhe raha ja õnne vahel on tugevam kui annetamise ja SKP vahel. Siit saab järeldada, et esiteks on annetamine pigem emotsionaalne kui ratsionaalne tegevus, ja teiseks on annetamine justkui tsükel – õnnelikud inimesed annetavad rohkem, sest rahulolu on tugevam motivaator kui rikkus. Ja need kes annetavad, aitavad kaasa teiste õnnele, kes siis omakorda annetavad. Annetamise viimine nende riikide tasemele on Eestis raskem, sest me ei ole selle indeksi järgi väga õnnelik rahvas. Eesti asub 143 uuritud riigi seas 131. kohal (Happy Planet Index 2008).

Viimased aastad näitavad filantroopia kasvu üle maailma, eriti n-ö uutest majandustest. Brasiilias on erafondide arv tõusnud 300% viimasel 20 aastal ja aastaks 2008 andsid Brasiilia fondid välja enam kui 5,5 miljardit USD (~3,8 miljardit eurot). Indias oli filantroopia suuruseks viis miljardit USD (~ 3,44 miljardit eurot). Aga Venemaal, kus 1991 ettevõtlusfilantroopiat polnud olemaski, oli 2006. aastal filantroopiat kogusummas 2,5 miljardit USD (~1,72 miljardit eurot). Hiinas on viimasel viiel aastal loodud enam kui 800 erafondi; Euroopas on praegu üle 95 000 avalikes huvides tegutseva fondi ja üheksas Euroopa riigis (Belgia, Eesti, Hispaania, Itaalia, Luksemburg, Prantsusmaa, Rootsi, Slovakkia) on 43% fondidest loodud ajavahemikul 2003-2005 (ICNL 2010).

Filantroopia areng on toimunud koos eraisikute vara kasvamisega Brasiilias, Indias, Venemaal, Hiinas ja ka teistes riikides. 2010. aasta märtsi seisuga olid 16 maailma 50-st esimiljardärist järgmistest

riikidest – India (6), Venemaa (4), Hiina (3), Brasiilia (2) ja Mehhiko (1). Lisaks siseriiklikule annetamisele kasvab ka piirideülene annetamine (ICNL 2010).

3.2 Globaalsed trendid annetamises

Järgnevalt teeme kokkuvõtte erinevate annetamise arenguid järgivate uurimiskeskuste leidudest selle kohta, mis suunas arenevad filantroopia ja annetamine kogu maailmas.

Eraisikute rikkus kasvab: 15 aastat tagasi olid 75% Sunday Times rikaste nimekirjast oma vara pärinud ja 25% selle ise teeninud. 2010. aastal on see suhe vastupidine. Samal ajal on miljardäride protsent kasvanud 25-lt 68-ni (2007 seisuga) ja Suurbritannia 1000 rikkaima inimese varandus kasvas pea 20%, ulatudes 350 miljardi naelani (Philanthropy UK).

Annetajate kogukond on mitmekesisunud: Enamik ajaloolisi fonde on asutatud valgete meeste poolt, kes teenisid oma varanduse 19. sajandil ja need fondid toimivad veel tänapäevalgi. Tänapäeva annetajad on aga oma kommete ja ideedega, kuidas maailma parandada. Erinevalt varasematest on praegused annetajad erinevatest rassidest – USAs on suuremad annetajad just afro-ameeriklased, põliselanikud ja hispano-ameeriklased. Naised annetavad sama palju kui mehed ning noored inimesed on kasvav annetajate grupp. Samas on viimased kaks põlvkonda (sündinud 1964-80 ja 1981 ja hiljem) madalama sissetulekuga kui nende vanemad ja vanavanemad, seetõttu annetavad nad vähem ning suurem potentsiaal peitub nende rakendamises vabatahtlikena (Philanthropy UK).

Annetaja on muutunud ise ja muutnud ka annetamismaastikku: muutused annetuste suuruses ja rikkuse allikas on toonud välja uut tüüpi annetajad – nooremad, tavaliselt (kuid mitte alati) oma rikkuse ise teeninud ja sotsiaalselt teadlikud ja tundlikud. Need uued annetajad tahavad oma annetustega olla rohkem seotud, kasutades teadmisi ettevõtlusest ja oma kogemusi, et valitud ühendust või teemat rohkem toetada (Philanthropy UK). Need annetajad on valmis annetama palju, sh rahastades ühenduse tegevuskulusid ja riskides, toetades uusi ja innovaatilisi ideid (nt Eestis võrdluseks Teeme ära! kampania). Oluline on, et eraannetajatena saavad nad võtta riske mida valitsus ja fondid ei saa või ei tohi.

Rohkem inimesi annetavad oma eluajal: enamik annetajaid eelistab annetada oma eluajal ja mitte pärandusena. Nad soovivad nautida annetamist ja neid suhteid, mida nad annetamise käigus loovad, kas teiste annetajate, annetuse saajate või annetustest kasusaajatega. Järjest enam inimesi räägivad annetamisest avalikult, olles seeläbi eeskujuks teistele (Philanthropy UK).

Vanemate kogemused, mida nad lastele jagavad, on muutunud: oma varanduse iseteeninud annetajad eelistavad anda suuremaid summasid "tagasi ühiskonnale". Muidugi nad kindlustavad oma järeltulijad, kuid annetamine on väga tähtis. Nt 2000. aastal tehtud Lloyds TSB uuring näites, et enam kui pooled inimestest, kelle vara (ingl *liquid assets*) oli 250 000 naela või enam, eelistasid pigem selle raha kulutada või annetada kui jätta oma lastele (Philanthropy UK).

Annetajad soovivad näha oma annetuste tulemusi ja mõju: annetajad on muutumas teadlikumaks ja nõudlikumaks. Ainult numbrid (nt kui palju inimesi osales või kui palju said abi) ei ole enam piisav ja annetajad soovivad teada, millised pikaajalised tulemused on saavutatud, nt paranenud tervis või tõusnud enesekindlus, juhul kui need on märgitud soovitud tulemustena. Annetajad nõuavad ühendustelt ka läbipaistvat ja põhjalikku aruandlust; nad tahavad olla kindlad, et nende raha kasutatakse nii mõjukalt kui tõhusalt (Philanthropy UK).

Järjest enam annetajaid annetavad koos: annetajad töötavad koos, et nende annetustel oleks suurem mõju ja info liiguks kiiremini (Philanthropy UK). Annetamine ei tähenda enam ainult kindlale ühendusele tšeki kirjutamist või pangaülekande tegemist, vaid minna saab neti-põhisesse annetuste

keskkonda, valida sealsete organisatsioonide vahel ja suunata raha neile, kes tunduvad kõige põnevamad ja vajalikumad. Selle käigus kohtutakse tõenäoliselt erinevate inimestega, kes jagavad sama huvi. Annetajad promovad oma annetusi Twitteri ja Facebook'i kaudu – seda võib kutsuda ka uutmoodi *check-in*'iks (Boches 2010). Lisaks siia veel ühe arengu: liiga palju tähelepanu pööratakse eraisiku huvidest lähtuvalle annetamisele ja sageli ignoreeritakse annetamise kollektiivset iseloomu. Samas on need just grupid (ja mitte üksikisikud), kes algatavad, inspireerivad ja jälgivad annetamist meie ühiskonnas (Eckstein, 2001).

Annetamine on muutumas palju innovaatilisemaks: filantroobid kasutavad uusi meetodeid ja viise annetamiseks, sh ka ettevõtlusfilantroopiat. Annetajad kasutavad uut tüüpi ühenduste rahastamist, sh laene ja kapitali andmist, et toetada ühendusi ja sotsiaalseid ettevõtteid, täites niimoodi tühimikke ühenduste tegevuse rahastamises. Annetajad on loonud heategevuslikke panku, võimaldades sotsiaalsetel investoritel aidata abivajajaid ja samas saavutada teatud majanduslikku arengut (Philanthropy UK).

Annetajad saavad kasutada erinevaid annetamist võimaldavaid teenuseid: nii ühendused ise kui erinevad võrgustikud ja teenuste pakkujad võimaldavad annetada kergemini ja tõhusamalt ning annetajatel saada teavet ja teha teadlikemaid ning strateegilisemaid annetusi (Philanthropy UK). Ka erapangad on välja töötanud vajalikud teenused. Eestist võib näideteks tuua Swedbanki annetuskeskkonna ja www.help.ee. Annetaja saab otsida ja leida teemasid või ühendusi, kes on tähtsad ja südamelähedased; õppida tundma ühendusi, kellest annetaja pole võib olla kuulnudki või uutest vajadustest, mis ühiskonna arenedes esile kerkivad. Ja mitte ainult oma riigis, vaid üle maailma (Boches 2010).

Info liigub ja see liikumine ning kvaliteet paraneb: ühenduste tegevuse ja vahendite kohta olemasolev info on jättnud paljugi soovida. See on muutunud nii mahus kui kvaliteedis. Suurbritannias on saadaval ja kasutatavad sellised allikad nagu Charity Commission's Register of Charities, GuideStar UK ja Intelligent Giving, erinevad uuringud kui ka konkreetsed annetajatele mõeldud teenused (Philanthropy UK). Eestis võiks sellise organisatsiooni või programmi loomist kaaluda. Annetajad teavad rohkem nendest, kes vajavad abi ja annetusi: üks asi on olla rollis, kus saadakse abipalve mõnelt ühenduselt; aga hoopis teine, kui annetaja saab ise minna kodulehele, kus on koos palju toetust väärivaid ühendusi ja kust saab ka selgust kui paljud inimesed mida või keda toetavad ja miks ning mis oleks väga kasutajasõbralik (Boches 2010)

Eraannetused on muutumas ühendustele järjest tähtsamaks: hiljaaegu rikastunud inimeste arvu kasv märgib uut ja märkimisväärset sissetulekuallikat. Eraisikud annavad ühendustele piiranguteta, pidevalt ja seda annetamist saavad ühendused plaanida. Eraisikutest annetajad mängivad olulist rolli ka kolmanda sektori iseseisvuse hoidmisel eriti olukorras, kus järjest enam ühendusi pakuvad avalikke teenuseid saades sellest valitsuselt lepinguid, mis võib neid viia rahalisse ja poliitilisse sõltuvusse avalikust sektorist (Philanthropy UK). Eraisikud muutuvad ise ka vahendite kogujateks (ingl *fundraiser*): kui mingi teema või valdkond on väga südamelähedane, nt tehes kodulehe või blogi, mille kaudu teavitada endale huvitavat või olulist teemat, koguda annetusi ja teisi toetajaid (Boches 2010).

Infotehnoloogia mõjutab annetamist: sotsiaalmeedia on viimastel aastatel muutnud ettevõtlust, uudiseid, kirjastamist, muusikat, turundust ja haridust. Kaasaegne tehnoloogia pakub uusi võimalusi ka ühendustele annetuste kogumisel ja annetajatele nende tegemisel, aidates kulutusi kokku hoida ja võimaldades suuremat läbipaistvust, tõstes seeläbi ühenduse legitiimsust ning aidates jõuda suurema hulga annetajateni. Kindlasti ei ole infotehnoloogia üksinda lahendus annetamise arendamisele, kuid selle kasutamine aitab ning suurendab ühenduste võimalusi (Boches, 2010)

Meil kõikidel on annetajate profiilid: oma saavutustest rääkimine on inimloomuses; meile meeldib end teistega võrrelda ja saada tunnustust oma heade tegude eest. Järelkult peaksime me igal võimalusel paneme endale selle annetaja näo ette! Mitte nii väga rääkides kui palju me annetame, aga millele ja kui suures ulatuses. Näiteks kui toetame lastekodusid arenguriikides, katastroofide ohvreid või ohustatud liike, me ju tahame, et teised sellest teaksid (Boches 2010).

3.3 Teiste riikide praktikad

Selleks et mõista ühenduste ja vabasektori elujõulisust ja arenguid, vaatame kuidas erinevaid riikide grupe on kirjeldanud Johns Hopkinsi ülikooli uuring (Salamon, Sokolowski *et al* 2004, lk 41):

- Heaolu partnerlus (ingl *Welfare Partnership*) on grupp, kuhu kuuluvad peamiselt Lääne-Euroopa riigid, mida iseloomustab suur kolmas sektor, kes tegeleb peamiselt riigi rahastatud avalike teenuste pakkumisega. Seda gruppi iseloomustab suur avaliku sektori rahaline toetus ja sinna kuuluvad teiste seas Austria, Belgia, Holland Iirimaa, Saksamaa ja Kanada. Sellest grupist kirjeldame lähemalt Kanadat.
- Anglosaksi gruppi (ingl *Anglo-Saxon*) iseloomustab ka suur kolmas sektor kuid avaliku sektori rahaline tugi on märkimisväärselt madalam ja ühenduse sissetulek tuleb suuresti omateenitud tulust (sh liikmemaksud) ning annetustest. Sinna gruppi kuuluvad Austraalia, USA, Suurbritannia ja Uus-Meremaa. Kahte viimast riiki sellest grupist kirjeldame analüüsis lähemalt.
- Põhjamaade gruppi (ingl *Nordic*) iseloomustab suur vabatahtliku tegevuse panus, riigipoolne rahastus on madalam kui heaolu partnerluse riikidel. Gruppi kuuluvad Taani, Soome, Norra ja Rootsi, kelle kohta teeme kokkuvõtte.

Eesti võiks kuuluda veel eraldi rühma ehk Ida-Euroopa gruppi, kuid viimase aja arengud näitavad et me pigem liigume heaolu partnerluse rühma.

Põhjalikumaks ülevaateks valisime kolm riiki: Kanada, Suurbritannia ja Uus-Meremaa. Valikul ei lähtunud me võrreldavast sotsiaalmajanduslikust kontekstist ega sellest, et nende kultuuriline/väärtuseline kontekst ja kodanikuühiskonna areng oleksid Eestile sarnased, sest meiega sarnase ajaloo ja taustaga riigid on peamiselt Kesk- ja Ida-Euroopas ja nende kodanikuühiskonna arengutase on Eestiga võrreldes oluliselt madalam (USAID 2009). Riikide valikul lähtusime eelkõige järgmistest kriteeriumitest:

- Kodanikuühiskond ja kolmas sektor on arenenud ja moodustavad riigis ka olulise majandusjõu. Suurbritannias annab kasumitaotluseta sektor tööd 11% töajulisest elanikkonnast (1995), Kanadas 12,3%-le (2002) ja Uus-Meremaal 9,6%-le (2004) (Sanders *et al* 2008);
- Annetamine on arenenud, annetamise kultuur ja väärtuseline kontekst on pikaajalised ja moodustab osa inimeste igapäevasest käitumisest (kuigi annetamisest saadud sissetulek ei ole ühendustele peamine sissetulekuallikas);
- Annetamise statistika on olemas ja info on korralik ning kättesaadav;
- Annetamist on uuritud ja arenguid suudetakse kirjeldada ja prognoosida;
- Neilt on midagi õppida annetamise edendamise vallas.

Johns Hopkins University andmete põhjal moodustab annetustest saadu arenenud riikides keskmiselt 7,2% ühenduste sissetulekust (Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, Table 4).

3.3.1 Kanada

Kanada kolmas sektor (ingl *nonprofit* ja *voluntary sector*) on ühenduste arvu poolest maailmas suuruselt teine (Holland on suurim ja USA on viiendal kohal). 2003. aasta seisuga oli Kanadas ametlikult 161 000 mittetulundusühendust, nendest 80 000 on registreeritud avalikes huvides tegutsevat ühendust (ingl *nonprofits and charities*). Alates 2003. aastast on nende arv kasvanud 85 000-ni, seega peaks ühenduste koguarv olema praeguseks ligi 170 000 (Imagine Canada, 2010).

Enam kui pooled ühendustest (54%) on juhitud ainult vabatahtliku tegevuse korras. Ühendustes töötab umbes kaks miljonit inimest, moodustades ligi 12% tööjõulisest elanikkonnast. Sektori osakaal SKP-st on 7,8% ehk 79,1 miljardit kanada dollarit (~57,3 miljardit eurot), mis on suurem kui näiteks autotööstus (NSNVO, 2003). Kanada elanike arv on 33,5 miljonit ja sisemajanduse koguprodukt on OECD andmetel 1 331 266,5 USD (~933 697,9 miljonit eurot) (2010), elaniku kohta ligikaudu 37 808 USD (~26 517 eurot). Kanada ühendused said 2002. aastal sissetulekut järgmiselt: annetustest 13% (nii eraisikud kui ettevõtted), avalikust sektorist 49% ja omateenitud tulu (sh liikmemaksud) moodustas 39% (Sanders, O'Brien, Tennant, Sokolowski and Salamon, 2008, lk 20). World Giving Indexi järgi ütles 64% küsitletud kanadalastest, et nad on teinud küsitlusele eelneva kolme kuu jooksul annetusi. Kanada jagab lirimaaga indeksi üldises edetabelis (ehk kus on arvesse võetud nii annetamine, vabatahtlik tegevus kui võõra aitamine) kolmandat kohta. USA on viiendal kohal (World Giving Index 2010, lk 9).

Annetamise statistika: statistikat ühenduste ja annetamise kohta Kanadas kogub statistikaamet (ingl *Statistics Canada*). Lisaks andmete kogumisele teevad erinevaid kokkuvõtteid ka filantroopia arendamise ja edendamise tegelevad organisatsioonid.

Eraisikud: 2008. aasta eest deklareerisid tulu 24 320 760 kanadalast ja annetusi neist 5 616 340. Annetajate arv kahanes võrreldes eelmise aastaga 0,9% (5,8 miljonilt annetajalt 5,6 annetajani). Kanada maksumaksjad deklareerisid annetusi 7,75 miljardi CAD ulatuses (~6,23 miljardit eurot). Keskmine annetus oli summas 250 kanada dollarit (~181 eurot) ehk pooled annetajad andsid enam kui see summa ja pooled vähem (Statistics Canada, 2009). Eraisikute annetused moodustavad ligikaudu 12% ühenduste sissetulekust (Statistics Canada 2007).

Ettevõtted: Kanada ettevõtted panustavad annetuste, sponsorluse, asjade annetamise ja töötajatele vabatahtliku tegevuse võimaldamise kaudu, mis on sektorile kasvavaks sissetulekuallikaks. Kokkuvõtte tegemiseks kasutame andmeid, mille oleme saanud ettevõtete kogukonda panustamise uurimise algatuselt (ingl *Business Contributions to Community Research Initiative, ehk BCTC*), mis keskendub konkreetselt ettevõtete annetamisele Kanadas:

- 2003. aastal deklareerisid 3% Kanada ettevõtteid annetusi kogusummas üks miljard CAD (0,72 miljardit eurot);
- Sellest 3%-st enam kui pool tuli kahest suurest majandusharust, rahandus ja kindlustus (32,1%) ja tootmine (19,4%);
- Hotelli ja toitlustusteenuste ettevõtted annetasid suurima maksueelse kasumi portsendi (2,6%);
- 71% ettevõtetest kas toetasid või võimaldasid oma töötajatel tegutseda vabatahtlikena.

Seadusandlik keskkond: maksusoodustused laienevad ainult registreeritud avalikes huvides tegutsevatele ühendustele tehtud annetustele. Need on heategevuslikud, avalikud sihtasutused või erasihtasutused, mis on loodud ja tegutsevad Kanadas. Registreeritud avalikes huvides tegutsev ühendus peab tegutsema heategevuslikel eesmärkidel ja kasutama oma vahendeid heategevuslikeks tegevusteks. Lisaks peab avalikes huvides tegutsev ühendus täitma teatud tingimusi, nt hoiduma poliitilisest tegevusest ja ettevõtlusest, esitama aastaaruande (ingl *Annual Registered Charity Information Return*), pidama korras raamatupidamist. Selline ühendus on vabastatud oma

sissetulekutelt tulumaksu tasumisest ja ta võib väljastada tõendeid talle tehtud annetuste ja kinkide eest.

Kuni 75% eraisikust maksumaksja puhassissetulekust võib Kanadas olla deklareeritud annetusena ja sellelt võib saada maksusoodustust maksukrediidi (mitte maksude mahaarvamise) vormis 16-29% sõltuvalt annetuse suurusest. Mida rohkem sa annad, seda suurem maksukrediit. Lisaks rahale saab annetada ka asju (OECD, 2008). Täpsed protsendid erinevad provintside kaupa ning kuna Kanadas on progresseeruv tulumaks, siis on maksukrediitide arvestamise süsteem keeruline (Canadian Tax and Financial Information). Ettevõtetest annetajad saavad maksusoodustusi tavalise maksude mahaarvamise süsteemi kaudu (Tax Advantages of Donating to Charity). 1999. aastal tõsteti nii eraisikutele kui ettevõtetele puhassissetulekust annetusena deklareeritava summa maksimummäär 20 protsendilt 75-le (Canada Revenue Agency).

Kuidas kanadalased annetavad: 2007. aasta vabatahtliku tegevuse ja osalemise uuring (ingl *Canada Survey of Giving, Volunteering, and Participating, ehk CSGVP*) oli neljas omalaadne, mis sai alguse 1997. aastal. Uuringu põhjal tehti enamik annetusi vastuseks kirjadele (16%), korjanduse või kampaania käigus poodides või tänavatel (12%), ükselt-uksele korjanduse kaudu (12%), kirikus või muus usulises kogunemiskohas (11%), tehes annetuse mingi ürituse raames, nt heategevuslik jooks (11%). Umbes kümnendik annetusi tehti vormis, kus annetaja maksis heategevuslikul üritusel osalemise eest (9%), annetades kellegi nimel, kes suri (9%), või tehes annetusi, kui neid küsis kolleeg (9%). Oluliselt vähem oli annetusi, kus annetaja ise läks organisatsiooni juurde (4%), tegi annetuse vastuseks telefonil teel esitatud palvele (4%), või raadio ja TV teel tehtud palvetele (2%).

Kõige levinumad annetamise viisid ei too kõige enam raha. Näiteks kirikus või muus usulises kogunemiskohas tehtud annetused moodustasid 42% kõikidest annetatud dollaritest. Ja kuigi see protsent, kui palju annetajaid ise endale sobivale ühendusele omaalgatuslikult annetusi tegid (4%), oli madal, moodustasid sellisel viisil tehtud annetused 8% kogu annetuste summast. Ja vastupidi, näiteks 12% kõikidest annetustest, mis on saadud korjanduse või kampaania käigus poodides või tänavatel moodustasid ainult 1% kogusummast; ning kuigi ükselt-uksele korjanduse kaudu anti 12% juhtudest, tõi see sisse ainult 2% kogu annetuste summast (CSGVP, 2009).

Enamik kanadalasi andis sularaha või tšeki (88%), 7% annetustest tehti krediitkaardiga, 2% otse palgast ja 1% otsekorralduslepinguga. Huvitav, et kuigi viimast kasutati väga harva, tõi see sektorile sisse 5% kogusummast. Neist annetajatest, kes annetasid krediitkaardi või otsekorralduslepinguga, tegi 27% seda interneti kaudu. Omapärane on, et interneti teel tehtud annetused on väiksemad (keskmiselt 119 Kanada dollarit) kui mitte-interneti teel tehtud annetused (216 Kanada dollarit keskmine (CSGVP, 2009).

Keskmi Kanada annetajat iseloomustavad järgmised omadused: kõrgem haridustase, kõrgem iga, annetuse suurus kasvab korrelatsioonis sissetulekuga, naised annetavad sagedamini, mehed annetavad suuremaid summasid, annetavad võrdsest nii töötavad kui töötud inimesed (CSGVP, 2009). Annetamine ja vabatahtlikuks olemine on kanadalastele normaalne ja tavapärane elu osa; nii kujundatakse oma kogukondi ja keskkonda. Peamised valdkonnad ja toetuste saajad on kunst, sport, meditsiiniuuringud, toidupangad, varjupaigad, rahvusvaheline abi ning usuga seotud paigad. Kanadalased on aktiivsed ja neile on oluline osaleda nii Kanada kui globaalse elu ja keskkonna kujundamises.

Kanadalased annetavad kaastundest abivajajate vastu, soovist panustada valdkondadesse ja eesmärkidesse, millesse annetaja usub või kui see valdkond või põhjus puudutavad annetajat isiklikult ja sügavalt, soovist panustada oma kogukonda, vajadusest täita oma usulisi kohustusi ja veendumusi, ning ka maksuajenditel (CSGVP, 2009). Kanada ettevõtted annetavad neljal peamisel põhjusel (BCTC 2007): 1) et luua või kujundada oma ettevõtte brändi või mainet; 2) et aidata

tugevdada kogukondi, mis omakorda toetaksid nende ärihuvisid; 3) et ehitada sotsiaalset kapitali ja toetust kodanike ja avaliku sektori seas; ja 4) et värvata ja hoida töötajaid.

2007. aasta CSGVP näitab, et kuigi enamik kanadalasi annetab valdavalt küsimise peale, annetavad need, kes seda ise plaanivad (filantroobid) suuremaid summasid. See näitab annetaja ja annetuse saaja vahelise püsiva suhte tähtsust – need kes annavad korduvalt samadele ühendustele, annavad rohkem. Näiteks 19% annetajatest teatas, et nad otsustasid eelnevalt, kui palju nad aastas annetavad ja need annetajad annetasid keskmiselt 797 CAD aastas (võrdluseks – need kes annetasid küsimise peale, annetasid keskmiselt 351 CAD aastas). Kuigi ainult 19% annetajatest tegi seda planeeritult, moodustasid nende annetused summaarselt 35% kõigist.

Annetajad, kes otsustasid eelnevalt (32%), kellele nad annetavad, tegid seda suuremates summas – keskmiselt aastas 730 CAD, mis moodustas 52% kõigist annetustest. Võrdluseks – need 56% kes annetasid küsimise peale, tegid seda keskmises summas 240 CAD aastas (kokku 30% annetustest). Ülejäänud moodustasid need annetajad, kes nii plaanisid kui annetasid kui küsiti (neid oli 12%; keskmine annetus aastas 646 CAD; ja moodustasid 18% kogusummast). Ja nagu öeldud, need kes toetasid regulaarselt samu ühendusi, andsid ka rohkem (CSGVP, 2009). Usuühendused ei saa küll nii palju annetusi kui teised organisatsioonid, kuid nad saavad suuremaid summasid (Statistics Canada 2008).

Annetamise edendamine: Kanadas on ühenduste katusorganisatsiooniks Imagine Canada, mis liidab, toetab ja tugevdab Kanada ühendusi, et need omakorda suudaksid toetada kanadalasi ja kogukondi, mida nad teenivad. Imagine Kanada on annetajatele välja andnud raamatu „Guide to Giving“.

Kanadas on organisatsioon nimega CanadaHelps, mis on registreeritud avalikes huvides tegutsev ühendus eesmärgiga teha annetamine lihtsaks. CanadaHelps.org kodulehe kaudu saavad kõik teha annetusi igale registreeritud Kanada ühendusele. Alates 2000. a. on CanadaHelps vahendanud annetusi enam kui 100 miljoni CAD (72,5 miljoni euro) eest.

3.3.2 Suurbritannia

Suurbritannia ja Põhja-liri Ühendkuningriik (lühidalt Suurbritannia) on üks maailma vanima annetamistraditsiooniga riike. Oma kodanikuühiskonna kujundamisel võttis Eesti Suurbritanniast õppust palju ja kõige peamiseks oli avaliku sektoriga kokkuleppe saavutamine “Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni” (EKAK) vormis. Lisaks oleme Suurbritanniast õppinud palju vabatahtlikkuse arendamisest ning avalike teenuste üleandmistest vabaühendustele. Suurbritannia kolmas sektor on hästi uuritud ja statistika nii ühenduste kui ka annetamise kohta kättesaadav ja usaldusväärne.

Suurbritannias on elanikke üle 61,6 miljoni ning sisemajanduse koguprodukt on OECD andmetel 2 213 646,4 miljonit USA dollarit (~1 552 564, 5 miljonit eurot) (2010), elaniku kohta ligikaudu 35 592 dollarit (~ 24 962 eurot).

Statistika: Statistikat kogub ühenduste register, mida kontrollib riiklik avalikes huvides tegutsevate ühenduste komisjon (ingl *Charity Commission*). Statistikat koondab NCVO (National Council for Voluntary Organisations), kes kombineerib seda teiste tema käsutuses olevate andmetega ning avaldab saadud tulemuse kolmanda sektori almanahhis. Riiklik statistikaamet omakorda kasutab almanahhis esitatud andmeid.

Viimati uuendatud (20.03.2010) almanahhi alusel oli aastatel 2007/08 Suurbritannias kokku 900 000 organisatsiooni. Nendest 171 074 olid avalikes huvides tegutsevad registreeritud ühendused (ingl

charities, ka *voluntary organisations*), mis erinevad suuruselt ja sissetulekult – enam kui poolte sissetulek on alla 10 000 naela (~11,363 eurot) aastas, samas kui 2,5%-l on see enam kui miljon naela (~1,1363 miljonit eurot) aastas (NCVO 2010). Teised organisatsioonid on spordiorganisatsioonid, korteriühistud, ülikoolid, ettevõtlusassotsiatsioonid jms (NCVO&CAF 2010).

2010. aastal oli avalikes huvides tegutsevate ühenduste aasta kogusissetulek 35,5 miljardit naela (~40,34 miljardit eurot), millest annetusest saadud sissetulek oli eraisikutelt kaheksa miljardit naela (~9,09 miljardit eurot) ja äri sektorist kaks miljardit (~2,27 miljardit eurot) ning pärandustena on jäetud veel kaks miljardit (~2,27 miljardit eurot). Ühenduste esitatud ja annetajate käest saadud info on natuke erinev: eraisikute uuring annab 2009/10 annetuste kogusummaks 10,6 miljardit naela (~12,05 miljardit eurot), millele lisanduvad filantroopidelt saadud üks miljard (NCVO&CAF 2010). Annetustest saadud sissetulek moodustas 30% ühenduste kogusissetulekust (valitsuselt saadud tulu moodustas 15% ja omateenitud või muu tulu 55%). Areng on olnud väga huvitav, sest nt 1995. aastal olid vastavad protsendid annetused 11%, valitsuselt 45% ja omateenitud ning muu tulu 43% (Sanders, O'Brien, Tennant, Sokolowski and Salamon, 2008, lk 20).

World Giving Indexi järgi ütles 73% küsitatud brittidest, et nad on teinud küsitlusele eelneva kolme kuu jooksul annetusi. Suurbritannia jagab Sri Lankaga indeksi üldises edetabelis (ehk kus on arvesse võetud nii annetamine, vabatahtlik tegevus kui võõra aitamine) kaheksandat kohta (World Giving Index 2010, lk 9).

Seadusandlik keskkond: Suurbritannias eristatakse avalikes huvides tegutsevaid registreeritud ühendusi ja registreerimata grupe. Avalikes huvides tegutsevad ühendused on loodud heategevuslikel eesmärkidel, sh vaesuse leevendamine, puuetega inimesed, eakad, usu edendamine, hariduse edendamine või muu ühiskonnale vajalik. Nende reguleerimise ja maksustamisega tegelevad erinevad, ent koostööd tegevad asutused: aastaaruanded on avalikud ja kättesaadavad Charity Regulator kodulehel; maksu- ja tolliamet (ingl *Her Majesty's Revenue and Customs (HMRC)*) vastutab kõikide ühenduste, olgu need registreeritud või mitte, maksude eest. Annetusi saab teha avalikes huvides tegutsevate ühenduse komisjoni (ingl *Charity Commission*) juures registreeritud ühendustele.

Viimased ei pea maksma tulumaksu teatud allikatest saadud sissetulekust ja summa ulatuses, mida nad kulutavad heategevuslikel eesmärkidel. 2010. aastal vastu võetud *Finance Act* seadis uue tingimuse, et avalikes huvides tegutseva ühenduse juhid peavad olema sobivad ja korralikud inimesed (ingl *fit and proper person*) (*Finance Act 2010, Schedule 6, 7*).

Füüsilised ja juriidilised isikud saavad annetustelt ja kingitustelt maksusoodustusi. Mingeid piiranguid ega lage ei ole, ettevõtte saab maksuvabastust kuni 100% ulatuses oma maksustatavast tulust (OECD 2008). Aktsiate, maa ja ehitiste annetamine on ka maksusoodustustega. Lisaks võib näiteks sponsorlusena annetatud summad deklareerida ärikuludena ja seetõttu maha arvata ettevõtte tulust (*Finance Act 1990, lg 25* muudetud *Finance Act 2000, lg 39*). Füüsiline isik võib lisaks rahalisele annetusele maha arvata ka kingitustena annetatud aktsiaid või muid väärtpabereid, mille rahaliseks väärtuseks hinnatakse annetamise päeval kehtinud väärtus (OECD 2008).

Suurbritannias toetab annetamist Gift Aid'i süsteem, mis toimub järgmiselt – kui eraisik, ettevõtte või mingi grupp annab raha avalikes huvides tegutsevate ühenduste nimekirjas olijale, võib see ühendus omakorda summa pealt küsida maksuametilt tulumaksu endale, tõstes seega annetuse väärtust. Annetuse tegija loobub tulumaksu tagasisaamisest. Näiteks iga annetatud naela kohta saab ühendus endale Maksuametist veel 28 penni lisaks. Gift Aid süsteemi kaudu tehtud annetustelt kehtivad järgmised maksuajendid (UK Giving Survey 2009/2010):

- Ettevõtte võib maha arvata oma annetuse suuruse summa oma maksustatavast tulust.

- Füüsiliselt isikust annetaja teeb ühekordse või pideva annetuse ja deklareerib, et ta maksab oma tulumaksust summa, mis on samaväärne maksuga, mida ühendus küsib saadud annetuselt.

Saame seda selgitada ka nii: Gift Aid süsteemi puhul kasutatakse inglisekeelset mõistet „capital gains“, mida võib Eesti keelde tõlkida kasu vara võõrandamisest (tulumaksuseaduse § 15). Paljudes riikides, sh Suurbritannias on see eraldi sätete alusel maksustatav, maksumäär võib erineda ja see ei pruugi tuluna arvesse minna nt progresseeruva maksumäära määramisel. Võib olla ka nii, et kui on progresseeruvad maksumäärad, siis lihtsuse mõttes maksumaksja tegelikku maksumäära, mis tema tulude suhtes kohaldub, ei leia, vaid võetakse vahemiku järgi – kui on 30% tulumaksumäär, siis saad nt 20% tehtud annetusest veel riigi poolt juurde anda annetuse saajale vms. See võib Eesti maksumaksjale tunduda keeruline, sest Eestis on proportsionaalne maksusüsteem, mis on igat liiki tulule (passiivsed ja aktiivsed) ühesugune.

CAFi tegevjuht John Low: „Parim, mida maksumaksjad saavad teha, et oma ühendusi toetada on märkida Gift Aid kast. Kui kõik seda kasutaksid, läheksid annetused tagasi majandussurutise eelsele tasemele“.

Loomise algusest alates on Gift Aid aidanud suurendada Suurbritannia ühenduste sissetulekut peaaegu ühe miljardi naela (~1,136 miljardi euro) võrra (CAF 2010).

Näide: kui ühendus saab 300 euro suuruse annetuse, siis seda koheldakse annetajale kui 400 euro suurust annetust, millest 100 eurot on annetaja juba maksudeks maksnud. Ühendus saab selle 100 euro maksuametist endale juurde küsida. Lisaks saab annetaja, kellel on kõrgem tulumaksumäär, maksuametist tagasi küsida suuremat tulumaksusoodustust, vähendades sedasi annetuse puhaskulu. Kuna Suurbritannias on astmeline tulumaks, siis on see süsteem arusaadav. Kui osale annetaja tuludest kohaldub 40% maksumäär, siis saab ta ise tagasi selle vahe (seda korrigeeritakse ka juhul, kui on tululiigid, millel on astmelisest maksumäärast erinev maksumäär). Kuna Suurbritannias on erinevad maksumäärad ka eri tululiikidele, mitte üksnes astmeline tulumaks, siis on see arvutus tehtud lihtsaks. Annetaja täidab vastava vormi ja ühendus saab maksuametilt tulumaksu juurde küsida.

Eesti tingimustes võiks see välja näha nii: kui annetaja annab 100 eurot annetuseks, siis see loetakse summaks, millelt on maksud makstud. Meie tingimustes on brutosumma leidmiseks vaja korrutada 21/79, ehk 126,58 on summa koos tulumaksuga. Annetuse saaja saab riigilt selle 26,58 juurde lisaks annetaja antud saajale eurole.

Kuidas inglased annetavad: iga-aastane Suurbritannia annetamise uuring 2010 (ingl *UK Giving Survey*) viiakse läbi küsimuste kaudu, mis moodustavad osa sealse statistikaameti (ingl *Office for National Statistics Opinions*) *omnibus*-uuringu raames. Küsimustele vastasid 3118 täiskasvanut (vanemad kui 16):

- Suur osa annetati Suurbritanniast välja – 24% kogusummast (eelmisel kolmel aastal oli see 15-16%). Peamiseks põhjuseks oli Haiti maavärin.
- Annetatud summad jäid alla väga edukale 2007/2008 aastale, mil ühendused said annetusi 11,3 miljardi naela eest (kohandatud inflatsiooniga), kuid uuring (NCVO&CAF, 2010) näitab siiski tõusvat trendi. Endiselt olid kõige populaarsemad meditsiiniuuringud, millele annetas 32% inimestest, summaarselt kokku 17%. Järgnesid ühendused, kes töötavad laste ja noortega (neid toetas 25% annetajatest).
- Enamjaolt annetatakse endiselt sularaha (enam kui 50% annetustest). Gift Aid süsteemi kasutasid 40%, mis on väike kasv võrreldes eelnenud aasta 39%-ga.
- Annetuse keskmine suurus annetaja kohta tõusis 2 naela, kuni 12 naelani. Viimased kaks aastat oli see stabiilne 10 naela annetaja kohta.

- Kõige enam annetasid naised vanuses 45-63 aastat (68% annetajatest) ja kõige vähem noored mehed vanuses 16-24 (31%).
- Kui annetaja annetab oma töökoha kaudu otse palgast enne tulumaksu arvestamist (ingl *payroll giving*), siis suunab tööandja vastava summa agentuurile, kes omakorda jagab selle annetaja valitud ühendusele või ühendustele.

Annetamise edendamine: Suurbritannias tegutseb lisaks katusorganisatsioonile NCVO (National Council for Voluntary Organisations), veel kaks olulist ühendust, mis annetamise ja filantroopia arendamisega tegelevad. Esimene on The Charities Aid Foundation (CAF), avalikes huvides tegutsev ühendus, mis on loodud teiste avalikes huvides tegutsevate ühenduste aitamiseks, et nood saaksid paremini töötada annetajate, ettevõtete ja teiste ühendustega, ning annetamiskultuuri julgustamiseks ja vahendamiseks. Selleks pakutakse teenuseid ja tooteid, töötatakse soodsama maksupoliitika nimel ning aidatakse annetuste saajaid annetusest ausalt ja selgelt aru andma.

Heategevuslike fondide liidu projekt Philanthropy UK on aga peamine allikas, kust noored filantroobid saavad tasuta ja erapooletut nõu ja abi, et annetada efektiivselt.

Philanthropy Bridge on loodud 2010. aastal rahvusvahelise ühendusena eesmärgiga ühendada annetajaid ja ühendusi areneva majandusega riikides üle maailma – luua sild, et ületada klasside, kultuuride ja organisatsioonide vahelised lõhed, et kaasata inimesi ja ettevõtteid proaktiivsesse, innovaatilisse ja vastutustundlikku filantroopiasse.

3.3.3 Uus-Meremaa

Uus-Meremaa on kodanikuühiskonna arengu, vabatahtliku tegevuse ja annetamise seisukohast progressiivne väikeriik. Võtsime Uus-Meremaa kolmandaks analüüsis kirjeldatavaks riigiks, kuna arvud on võrreldes Kanada ja Suurbritanniaga väiksemad, annetamise osakaal on võrreldes valitsusepoolse toetusega ja muude tuluallikatega oluliselt vähenenud, aga annetamist on uuritud, statistikat kogutud ning annetamist väärtustatakse, ja seadusandlik keskkond on väga soodus.

Uus-Meremaa elanike arv on 3,8 miljonit ja sisemajanduse koguprodukt on OECD andmetel 128 614 miljonit USA dollarit (~90 204, 7 miljonit eurot) (2010), elaniku kohta ligikaudu 28 885 (~20258,8 eurot) dollarit. 2004. aastal moodustas annetustest saadu 20% ühenduste kogusissetulekust (valitsuselt saadud tulu 25% ja omateenitud või muu tulu 55%) (Sanders et al 2008). Aastal 2010 oli aga pilt teistsugune: annetustest saadud tulu moodustas umbes 0,9% sektori kogutulust, mis oli vastavalt 10,52 miljardit NZD (~5,78 miljardit eurot). 2010. aastal kasvas oluliselt sissetulek valitsuspoolsetest toetustest ja teenuste müügist (Charities Commission Annual Report 2010).

World Giving Indexi järgi ütles 68% küsitletud uus-meremaalastest, et nad on teinud küsitlusele eelneva kolme kuu jooksul annetusi. Uus-Meremaa jagab Austraaliaga indeksi üldises edetabelis (arvesse võetud nii annetamine, vabatahtlik tegevus kui võõra aitamine) esimest kohta (World Giving Index 2010, lk 9).

Statistika: statistikat kogub avalikes huvides tegutsevate ühenduste komisjon (ingl *Charities Commission*), mis paneb kokku ülevaate Uus-Meremaa kolmandast sektorist andmete põhjal, mida ühendused annavad registreerimisel ning aastaaruannetes. Siinse analüüsi tarbeks on meil kasutada andmed, mis puudutavad perioodi 01.04.2009 – 31.03.2010 (Charities Commission Annual Report 2010):

- Uus-Meremaal on 24 814 registreeritud avalikes huvides tegutsevat ühendust (ingl *charities*), millest töötab enam kui 150 000 inimest. Lisaks aitab 400 000 kaasa vabatahtlikena. Aga nagu ka mujal, töötab enamik inimesi suhteliselt väikeses arvus suurtes ühendustes.

- Registreeritud avalikes huvides tegutsevatest ühendustest 17 868 esitasid oma aastaruanded. Perioodil tehtud annetuste kogusumma oli 694 miljonit Uus-Meremaa dollarit (~381,3 miljonit eurot), mis on pisut enam kui eelneval aastal (640 miljonit NZD ehk ~351,6 miljonit eurot).

Seadusandlik keskkond⁸: Uus-Meremaal on maksusoodustusena kasutusel nii maksukrediit kui maksude mahaarvamine. Maksustamine mõjutab ühendusi ja annetamist kahel viisil. Esiteks, kui organisatsioon on loodud avalikes huvides ja tegutseb heategevuslikul eesmärgil (ingl *charitable purposes*), võib ta olla vabastatud tulumaksust (mis puudutab ainult Uus-Meremaal saadud tulu). Teiseks, kui ühendusele on antud vastav staatus (ingl *donee*), siis saab annetuste tegija soodustusi kas maksukrediidi (ingl *tax credit (formerly rebate)*) või maksu mahaarvamise (ingl *tax deduction*) vormis. Vastasel juhul asub annetajal annetuse pealt maksu kohustus (ingl *gift duty*), millelt on ka võimalik saada maksusoodustust. Staatus saamiseks pöörduvad ühendused maksuameti poole (ingl *Inland Revenue Department (IRD)*), kes vaatab üldisi tingimusi, kuid ühendusi ka üksikhaaval, arvestades nende tegevust ja ajalugu.

Uus-Meremaal saavad nii ettevõtted kui eraisikud maksukrediiti n-ö tingimusteta annetustele (ingl *unconditional gifts*) kui annetused on tehtud aktsepteeritud avalikes huvides tegutsevatele ühendustele ja kui neid saab tõestada. Annetused võivad olla tehtud ülekandega, telefoni teel või otse palgast (ingl *payroll giving*).

Eraisiku miinimumannetus, millelt saada maksukrediiti, on 5 NZD (~2,75 eurot). Eraisik saab maksusoodustust kuni 33% ehk 1/3 annetuse suurusest maksukrediidi vormis ehk väheneb eraisiku poolt makstav tulumaks. Oluline on märkida, et see krediit ei ole osa eraisiku tavalisest tulumaksutagastusest. Enne 2008. aastat oli maksimumtagastus 630 NZD (~346 eurot) ehk ainult esimene osa 1890 NZD (~1038 euro) suurusest annetusest oli maksusoodustusega. See piirang aga tühistati ning kõikidelt annetustelt ükskõik mis suuruses, mis on tehtud krediteeritud ühendustele, saab annetaja maksukrediiti. Annetamine on Uus-Meremaal maksustamise mõistes soodus, julgustades suuri annetusi.

Ettevõtte ei saa maksukrediiti, selle asemel saab ettevõtte tulumaksu annetuselt maha arvata. Seega vähendab mahaarvamine ettevõtte maksustavat tulu ja makstavat tulumaksu. Erijuhtumid välja arvatud (nt on osadel ettevõtetel ühenduse staatus), võisid ettevõtted kuni 2008. aastani maha arvata kuni 5% oma maksustatavast tulust. Seda piirangut enam ei ole ja iga ettevõtte võib taotleda annetuselt maksu maha arvamist terve maksustatava tulu ulatuses enne annetuse tegemist. See väärtustab ja suurendab ettevõtete annetusi.

Aktsepteeritud avalikes huvides tegutsevad ühendused (ingl *approved charitable organisations*) ehk annetuste saajad on tulumaksust vabastatud. Alates 1. juulist 2008 peavad avalikes huvides tegutsevad ühendused, kes soovivad oma maksuvaba (ingl *tax exempt*) staatust hoida ja kellele tehtavatelt annetustel saab maksusoodustusi, olema registreeritud Uus-Meremaa avalikes huvides tegutsevate ühenduste komisjonis (ingl *Charities Commission*)⁹.

Kuidas uus-meremaalased annetavad: lisaks statistika kogumisele annetamist ka uuritakse. Kolmanda sektori büroo (ingl *Office for the Community and Voluntary Sector*) koos Generosity Hub'iga on andnud Nielsen Media Uuringutele ülesandeks Panorama Survey kaudu koguda kvartaalselt andmeid annetamise ja vabatahtliku tegevuse kohta Uus-Meremaal, et esiteks edendada annetamist ja teiseks jälgida annetamise trende ja muutumise taset.

⁸ <http://www.philanthropy.org.nz/business/taxation>

⁹ <http://www.philanthropy.org.nz/business/effective>

15.09.2010 avaldatud kvartaalne heategevuse indikaatorite raport (ingl *Quarterly Generosity Indicators report*) räägib järgmist:

Indikaatorid	Dets 2009	Märts 2010	Juuni 2010
% inimesi, kes olid vabatahtlikuks	28. 3%	30. 3%	27. 8%
Keskmine tundide arv vabatahtlikuks tegevuseks kuus vabatahtliku kohta	8 tundi	10 tundi	10 tundi
% inimesi, kes annetasid raha	41. 3%	40. 1%	40. 4%
Keskmine annetus dollarites kuus annetaja kohta	\$40	\$35	\$36
% inimesi, kes annetasid asju	16. 4%	15. 7%	19. 3%

Märkused:

Protsent on võetud inimestest (3000), kes on vanemad kui 10 aastat.

Vastajatel paluti hinnata oma tegevust eelneva kolme kuu jooksul.

Taoline regulaarne andmete kogumine võimaldab jälgida ja ennustada teatud käitumismudeleid, nt et vabatahtlik tegevus aktiveerub suvel (umbes 100 000 vabatahtlikku lisandub olemasolevatele, peamiselt spordiklubide kaudu). Indikaatorite stabiilsus näitab ühenduste toetamise tugevust Uus-Meremaal. Annetamine on stabiilne ega sõltu aastaajast. Tulevikus lisandub annetajate ja vabatahtlike analüüsile ka annetusi ja vabatahtlikke saavate ühenduste analüüs, et vaadata, kas need varieeruvad nt sotsiaal, tervishoiu, keskkonna, usu või teiste sektorite vahel (How newzealanders give, 2010).

Annetamise edendamine: Uus-Meremaal on lisaks ühenduste katusorganisatsioonile- ANGOA: Association of NGOs of Aotearoa olemas nii avalikes huvides tegutsevate ühenduste komisjon kui Philanthropy New Zealand. Viimane on üleriigiline filantroope, annetajaid, фонде, ettevõtteid ja kogukondi ühendav võrgustik, mille eesmärgiks on uuringute, kommunikatsiooni ja hariduse kaudu arendada, inspireerida ja edendada annetajate huve Uus-Meremaal, et annetamine areneks ning heldus ja suuremeelsus kasvaksid.

3. 3. 4 Põhjamaad

Lisaks eelpool põhjalikumalt käsitletud kolmele riigile teeme kokkuvõtte infost, mida õnnestus saada Põhjamaade kohta:

Norra: kolmas sektor koosneb 115 000 kasumitaotluseta ja valitsusvälisest organisatsioonist. 36% sissetulekust tuleb avalikust sektorist, 57% liikmemaksudest ja omateenitud tulust ning 7% annetustest (Frivillighet Norges 2009). Üldjuhul on avalikes huvides tegutsevad ühendused vabastatud tulumaksust ja luksusemaksust, aga nad peavad maksma tulumaksu majandustegevuselt (teenuste ja toodete müük) kui nende sissetulek ületab 17 500 eurot. Ka on avalikes huvides tegutsevad ühendused vabastatud töandja maksukohustusest kui aastane kogukulu palkadele ei ületa 56 000 eurot ja vabastus kehtib ainult summadele kuni 5640 eurot töötaja kohta. Avalikes huvides tegutsevad ühendused, mille teenuste ja toodete müüdist saadud tulu on üle 16,000 euro (aasta 2009 seis), peavad end arvele võtma käibemaksukohuslasena. Annetajad võivad saada maksusoodustust annetustelt, mis on tehtud ühendustele, kes tegutsevad sotsiaal- või tervishoiuvallas, lastega ja noortega, usu vallas, inimõiguste, loomakaitse ja keskkonna vallas. Sellised annetused peavad olema suuremad kui 62 eurot aastas ja maksimaalne mahaarvatav annetus võib olla kuni 1500 eurot. Norra soovib süsteemi muuta, teha seadusandlik keskkond kergemaks, suurendada ühendusi puudutavaid maksusoodustusi ning teha ühendustele oma maksuseadus (Frivillighet Norges 2009).

Rootsi: eraisikud ei saa annetustelt soodustusi, ettevõtted võivad maksustatavast tulust maha arvata annetused, mis teenivad ettevõtluslikke eesmäärke või on ärikulud. Muidu annetustelt mahaarvamisi ei ole. Avalikes huvides tegutsevad ühendused on tulumaksust vabastatud (OECD 2008). 2009. aastal tehti annetusi kogusummas 4,7 miljardit Rootsi krooni (Svensk Insamlingskontroll 2010).

Soome: kontrollitakse ja piiratakse maksusoodustusi annetuste tegemisel teiste Põhjamaade ja ka teiste maailma arenenud riikidega võrreldes väga palju, mille põhjuseks on hirm pettuste ees ning mis ei aita kaasa annetamise arengule. Soodustused laienevad avalikes huvides tegutsevatele ühendustele (*yleishyödyllinen toiminta*). Eraisik ei saa soodustust annetades ühendusele, vaid ainult annetades avalik-õiguslikule ülikoolile 250 000 euro ulatuses.

Ettevõtte saab maksusoodustust annetustelt, mille miinimumäär on 850 eurot ja maksimumäär 50 000 eurot, kuid ainult rahalistelt annetustelt (Välimäki, 2006), mis on tehtud teaduslikul eesmärgil, kultuuri või Soome kultuuripärandi toetuseks. Soomes on sihtasutused vabastatud tulumaksust, kui nad tegutsevad ainult ja otse avalikes huvides materiaalses, intellektuaalses, eetilises ja sotsiaalses tähenduses (Soome Fondide Nõukoda).

Taani: selleks, et annetaja saaks maksud annetustelt maha arvata, peab annetuse saaja, avalikes huvides tegutsev ühendus, olema registreeritud Taani maksusüsteemis. Annetuse tegija (nii eraisik kui ettevõtte) võib saada tehtud annetustelt tulumaksu maha arvata, kui annetus on tehtud vahemikus 70-1950 eurot eeldusel, et tal on annetuse saanud ühenduselt olemas vastav tõend. Ühendused peavad need annetused deklareerima. Kui annetus on tehtud kirjaliku lepingu või annuiteedi vormis kindlaks perioodiks (miinimum 10 aastat), siis saavad nii eraisikutest kui juriidilistest isikutest annetajad maha arvata kuni 15% oma maksustatavast tulust (OECD 2008).

Kokkuvõtteks. Siinses analüüsis kirjeldatud riikide praktikate põhjal võime öelda, et kuigi maksupoliitika ei ole peamine tegur annetamise arendamisel, siis piirangud kindlasti ei soodusta annetamist, eriti tingimustes, kus annetamine ei ole veel kujunenud käitumis- ja mõtlemisviisi osaks. Suurbritannias on annetamine tehtud väga soodsaks ja tulemused on näha. Teiste riikide kogemustest saame eelkõige õppida avaliku sektori poolset julgust annetamist võimaldada ning korraldada statistika kogumist ja uuringuid, et omada adekvaatset pilti, teha prognoose ning ennetada võimalikke pettusi.

Annetamise väärtustamine on üks olulisemaid faktoreid annetamise arendamisel ning meie poolt valitud ja analüüsis kirjeldatud riikides on olemas organisatsioonid, kes tegelevad annetamise promo, edendamise, väärtustamise ning lihtsustamisega. Taani puhul tasub äramärkimist pikaajaliste annetuste soodustamine.

4. Annetamisest Eestis

Selles peatükis vaatame, milline on annetamise olukord Eestis. Anname lühikese ülevaate seni tehtud uuringute tulemustest, maksupoliitilistest tingimustest, trendidest aastatel 2005–2009 ning lõpuks kirjeldame viie Eesti ühenduse kogemusi annetuste kogumisel.

USAID-i vabaühenduste elujõulisuse indeksi põhjal võime öelda, et Eesti on tugevalt arenenud ühiskond, meid iseloomustavad koostöö, hea seadusandlik keskkond, tugev infrastruktuur ning positiivne meediakajastus. Arendamist vajavad organisatsioonide tegutsemisvõime ja majanduslik elujõulisus. Võrreldes teiste kesk- ja Ida-Euroopa ning endise Nõukogude Liidu riikidega (29 riigi võrdluses) on Eesti kolmas sektor oma elujõus esimesel kohal. 2009. aasta Eesti ülevaade hindas meie ühenduste majanduslikku elujõulisust hindegaga 2,4 (seda 7-palli süsteemis), mis ütleb, et kriitiline osa ühendustest saavad hakkama ja "kasvav majandus võimaldab kohaliku annetamise kasvamist". Paraku aga Eesti ülevaade annetamisest ei räägi – majandusliku elujõulisuse peamiste allikatena kirjeldatakse endiselt toetusi avalikust sektorist ja ühenduste endateenitud tulu (USAID 2009).

Eesti kolmandas sektoris toimivad mittetulundusühingud, sihtasutused ja seltsingud, mida on 2011. aasta seisuga Registrite ja Infosüsteemide Keskuse andmetel registreeritud ca 32 000 – üle 800 sihtasutuse ja üle 31 000 mittetulundusühingu. Peaaegu pool registrisse kantud ühendustest moodustavad korteri-, garaaži- ja aiandusühingud. Hinnanguliselt annavad ühendused tööd 4-5% tööjõulisest elanikkonnast. Seltsingute arv ei ole teada. 2006. aastal Kodukandi poolt läbiviidud kaardistamise põhjal tegeleb maapiirkondades ca 450 seltsingut, millele lisanduvad ilma lepinguta seltsingud ja linnades tegutsevad seltsingud.

Kuigi Eestis on olemas annetamisteamaga osaliselt seotud ühendused (Heateo SA, Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum, EMSL ning annetusi koguvad ja jagavad sihtasutused), ei ole annetamise väärtustamine ja edendamine mitte kellegi peamine ülesanne ja keegi ei tegele selle teemaga läbimõeldult ja süsteemselt.

4.1 Senised uuringud annetamisest Eestis

2010. aasta World Giving Indexi (CAF 2010) kohaselt on Eesti kokkuvõttes 121. kohal ja meie tulemused olid järgmised: 12% inimestest on annetanud raha, 15% on olnud vabatahtlikuks ja 37% aidanud võõrast. Riikide võrdluses jagame kohta Kasahstani, Kõrgõstani, Kosovo, Ungari, Palestiina, Bosnia ja Hertsegoviina ning Kongo Demokraatliku Vabariigiga.

Tallinna Ülikooli Kodanikeühiskonna uurimis- ja arenduskeskuse poolt läbiviidud uuring (KUAK 2010) kodanikualgatuse institutsionaliseerumisest Eestis annab hea ülevaate ühenduste võimalusest oma tegevusi rahastada. 2009. aasta uuringu ankeedis paluti vabaühendustel nimetada organisatsiooni rahastamisallikad ning sealjuures kõik sobivad variandid. Küsitluse tulemused näitavad, et kõige sagedamini nimetavad MTÜ-d (n=1034) oma rahastamisallikatena tulusid liikmemaksudest (63%), millele järgnevad KOV-i toetused (51%) ja toetused riiklikest fondidest (31%). Mõnevõrra vähem nimetatakse tulu majandustegevusest (28%), toetusi riigieelarvest (22%) ning Eesti ettevõtelt (17%). Sihtasutused (n=92) on 2009. aastal seevastu kõige sagedamini nimetanud tulusid majandustegevusest (52%), toetusi riiklikest fondidest (40%), Eestis elavatelt eraisikutelt (36%), Eesti ettevõtelt (34%), KOV-ilt (32%) ning riigieelarvelistest vahenditest (25%).

Nii ettevõtetele saadavat toetust kui ka eraisikute annetusi saavad sihtasutused ligi kaks korda sagedamini kui mittetulundusühingud. Võrreldes praegust olukorda 2004. aasta andmetega on nende allikate kättesaadavus ühendustele mõnevõrra suurenenud, v.a ettevõtete toetus MTÜ-dele, mis on aastal 2009 olnud vähem kättesaadav kui 2004. aastal (vastavalt 17% ja 24%). Aastate võrdluses on muutunud ettevõtete toetuse kättesaadavus erineva suurusega mittetulundusühingutele. Kui aastal 2009 on see kõige kättesaadavam olnud 101–500-liikmelistele ühingutele ja kõige vähem üle 500-liikmelistele (10%), siis aastal 2004 on saanud ettevõtete toetust just suured organisatsioonid, üle 100-liikmelistest umbes 37% ning üle 500-liikmelistest juba 55%. Üle keskmise on alati edukad olnud ka Tallinna ühingud, aastal 2009 on neist saanud ettevõtete rahastust 24%. Keskmisest pisut edukamad on alati olnud samas need ühendused, mis kuuluvad üle-eestilistesse katusorganisatsioonidesse või koostöövõrgustikesse.

Eraisikute toetused on mõnevõrra kättesaadavamaks muutunud nii mittetulundusühingute kui sihtasutuste jaoks. 2009. aastal on saanud eraisikute toetust 15% MTÜ-dest ja 36% SA-dest, 2004. aasta uuringu andmetel on osakaalud olnud vastavalt 14% ja 28%. Sellist erinevust mittetulundusühingute ja sihtasutuste vahel võib seletada asjaolu, et paljud sihtasutused ongi asutatud heategevuslike annetuste kogumiseks. Lisaks on sihtasutuste hulgas rohkem organisatsioone, kes kuuluvad valitsuse tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja. Toetatakse pigem vanemaid organisatsioone (KUAK 2010).

TNS Emor: 2008. aastal tegi TNS Emor uuringu heategevuslikust käitumisest eesmärgiga selgitada sellealast mõtteviisi ja hoiakuid Eestis, kaardistada hetkeolukorda ja tulevikupotentsiaali (TNS Emor 2009). Uuringu käigus küsitleti 500 15-74 aastast Eesti elanikku. Uuringu põhjal saab öelda, et:

- Ühiskonna heaks tegutsevate või heategevate ühenduste, fondide ja organisatsioonide spontaanne tunnus (st meenumine vastajale ilma abita) on jätkuvalt küllaltki madal, kuid aastaga tõusnud. Vähemalt üht sellist organisatsiooni suudab nimetada iga kolmas vastaja (aasta varem iga viies), keskmisest teadlikumad on eestlased ja kõrgema sissetulekuga inimesed, nende teadlikkus on aasta jooksul ka enim kasvanud;
- Ühel või teisel moel on aasta jooksul heategevusega kokku puutunud 87% vastajatest (aasta varem 85%), sealjuures raha annetanud 48%;
- Eelkõige on lisandunud inimesi, kes on kaasa löönud n-ö passiivsetes, aega ja pühendumist mittenõudvates tegevustes (tõus 78-lt 81%-ni), aega ja pühendumist eeldavates tegevustes on osalenud 46% vastajatest ning see näitaja aastaga ei muutunud;
- Heategevusega kokkupuuteid on keskmisest enam naistel ja eestlastel. Kõrgema sissetulekuga inimeste seas on toimunud suurimad muutused: taandunud on rahaliste annetuste tegemine, hüppeliselt on kasvanud kõikide teiste heategevusliku panuse vormide osakaal, sh oma aja panustamine. Noorte aktiivne osalemine vabatahtlikena on langenud, kasvanud on aga passiivsete tegevuste osakaal (nt esemete annetamine, osalemine heategevuskontsertidel jms);
- Huvi enda heategeva panuse saatuse vastu kasvab koos heategevusele pühendatud ajaga (olles jätkuvalt väikseim raha annetajate ja suurim vabatahtliku töö tegijate seas), kuid siiski on huvitatus langemas. Nii rahaliste kui ka esemete annetuste puhul on samas kasvanud kartus, et see ei pruugi jõuda õige inimeseni;
- Suurimat potentsiaali võib näha kasutatud esemete annetamisel, äraootavad ollakse rahaannetuste osas (TNS Emor 2008).

PRAXIS: Augustist detsembrini 2008 viis Praxis läbi uuringu (Praxis 2008) tulumaksust ühendustele protsendi suunamise seaduse võimalusest ja mõttekusest Eestis. Kokkuvõtvalt soovitati võtta vaatluse alla praegu Eestis olevad maksusoodustused ja -ajendid ning töötada nende parandamise ja edasiarendamise nimel, eesmärgiga vastata Eesti kodanikuühiskonna vajadustele. Leiti, et see alternatiiv on kõige sobivam Eesti ühenduste arenguvajaduste seisukohast, seda toetas ka

Rahandusministeeriumi maksupoliitika osakond. Võimalikud arengud oleksid maksuajendite ja -soodustuste protsendi suurendamine, annetamise lihtsustamine, tagastatava tulumaksu andmine ühendusele, mitte tagasi eraisikule, töö avalike huvide määratlemisega, vabatahtlikkusele seadusandlike raamistiku andmine jne.

Senistes uuringutes ja analüüsid on annetamist käsitletud vastavalt uurija erihuvile ning andmeid kogutud vastavalt võimalustele, seega on loogiline, et saadud tulemused on erinevad ja osalt isegi võrreldamatud. Siinse analüüsi käigus keskendume kolmele vaatele, milleks on annetamisega seonduv seadusandlus, annetamise trendid statistilistele andmetele tuginedes ning jagame Eesti ühenduste kogemuslugusid annetuste kogumisest.

4.2 Eesti õiguslik keskkond

Eestis on annetustega seotud küsimused reguleeritud tulumaksuseaduse paragrahvis 11.

Kellele annetada. Eesti maksusüsteem soosib annetuste ja kingituste tegemist avalikes huvides tegutsevatele ühendustele, kes on kantud Vabariigi Valitsuse tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekirja. Annetada võib ka nimekirja mitte kuuluvale organisatsioonile, ent siis ei saa eraisik annetust oma maksustatavatest tuludest maha arvata ning ettevõtted peavad selle pealt tasuma tulumaksu, nagu ka piirmääri ületavalt osalt.

Raskusi valmistab nimekirja arvamise tingimuste lai tõlgendatavus. Enam kui 32 000 registreeritud mittetulundusühingust ja sihtasutustest kuulub tulumaksusoodustusega organisatsioonide nimekirja 2011. aasta seisuga üle 2200, ehkki avalikes huvides tegutsevaid organisatsioone on kindlasti mitu korda rohkem. Võib väita, et madal on teadlikkus nii nimekirja olemasolust, sinna kandmise nõuetest kui ka pakutavatest soodustustest; samuti on nimekirja väga raske pääseda ning aastate jooksul on nimekirja kogumaht püsinud sisuliselt samas suurusjärgus.

Probleemide põhjuseks on eelkõige kriteeriumi “heategevuslik” tõlgendamine, mida maksuamet näeb mõnikord kui klassikalist heategevust ehk toetuste kogumist ja vahendamist abivajajale, teinekord piisab nimekirja kandmiseks lihtsalt kasumitaotluseta avalikes huvides tegutsemisest, mis iseloomustab vabaühendusi nagunii juba olemuslikult. Segadust mõistete defineerimisega on ka teiste kriteeriumidega, nt omatulu teenivate ühenduste ja sotsiaalsete ettevõtetega; lisaks avaliku sektori asutuste (koolid, haiglad jmt) toetuseks loodud organisatsioonide määratlemisega nimekirja tingimustele vastavatena. Viimase probleemina võib välja tuua eri tunnustele vastavate organisatsioonide sobivuse hindamine, kel esineb nii seaduse kriteeriumidele vastamist kui välistavaid tunnuseid, mistõttu tehakse sarnaste organisatsioonide osas erinevad otsused, mis viitab maksuotsuste subjektiivsusele ja eelkõige raskestipõhjendatavusele.

Eraisikust annetaja. Nimekirja kuuluvale organisatsioonile tehtud annetused (materიაalse annetuse puhul selle turuväärtuse) saab füüsiline isik maha arvata oma maksustatavatest tuludest pärast teisi mahaarvamisi (elatised, koolituskulud, laenuintressid jms) – kokku eraisikul kuni 3196 eurot (50 000 kr) aastas ja mitte rohkem kui 50% maksustatavatest tuludest. Eraisikule on mahaarvamiste piirmäär 5% tuludest ja annetused deklareeritakse koos tuludega. Kui annetuse saaja on edastanud maksuametile annetaja isikukoodi, kajastub see eeltäidetud tuludeklaratsioonis; kui mitte, võib maksuamet küsida dokumentaalset tõestust selle annetuse kohta, mida annetaja oma tuludeklaratsioonis märkis.

Raskusi valmistab maksuerandi rakendamisel madal maksusoodustuse määr. Lisaks plaanib valitsus 2012. aastast langetada seda piirmäära 30 000 kroonini.

Juriidilisest isikust annetaja. Nimekirja kuuluvale organisatsioonile tehtavad annetused on juriidilistele isikutele teatud piirides maksuvabad. Juriidiline isik peab iga aasta lõpus valima, kas tema tehtud annetuste puhul arvestab ta piirmäärana 10% eelmise majandusaasta kasumist või 3% sama aasta sotsiaalmaksuga maksustatavatest väljamaksetest. Annetused deklareerib annetaja igakuiselt vormil TSD lisa 5 (TuMS § 49). Juriidilistele isikutele kehtivad maksuvabastuse määrad on liiga madalad ja ilmselgelt piiravad annetuste mahte, eriti väike- ja keskmise suurusega ettevõtete puhul. Väikeettevõtetes, kus palgafond on tagasihoidlik, ei pruugi ettevõtte mahtuda praegu kehtivate kriteeriumide alla. Suuremad firmad saavad palgafondi 3% kriteeriumit kasutada, kui kasumit ei ole.

Eraldi mureks on nii juriidilistest kui eraisikutest annetajate ja annetuste kogujate vähene teadlikkus olemasolevatest maksusoodustustest ja nende kasutamisest. Sellest annab tunnistust ka statistika ja tagasi saamata tulumaks.

Annetada võib nii raha kui asju. Tulumaksuseaduse § 27 lg 4: „Lõikes 1 nimetatud kingitused ja annetused võivad olla tehtud rahalises või mitterahalises vormis. Mitterahalise kingituse või annetuse maksumuseks on vara turuhind, kusjuures vara soodushinnaga müügi korral on kingituse või annetuse maksumuseks vara turuhinna ja müügihinna vahe. Tasuta või turuhinnast madalama hinnaga osutatud teenust ei käsitata kingituse ega annetusena ning selle maksumust tulust maha ei arvata.” Sama põhimõtte kehtib ka juriidiliste isikute puhul, kus mitterahalise annetuse puhul võetakse aluseks annetuse turuhind (koos käibemaksuga).

Eesti väljapoole tehtavad annetused. 01.01.2011 jõustus tulumaksuseaduse § 11 uus redaktsioon ning Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis asutatud isikule annetades saab maksusoodustust samadel alustel, kui annetuse saaja vastab Eestis nimekirja kandmise tingimustele ega esine seaduses nimetatud välistusi.

Pettused ja väärkasutamine. Eestis on need meie väiksust arvestades kergesti ennetatavad. Seadused reguleerivad annetamisega seotud maksusoodustusi ning nimekirja kantavaid ühendusi kontrollitakse. Lisaks on kõigil vabaühendustel kohustus teha oma aruanded avalikuks, esitades need maakohtute registriosakondadele. Üheks suureks mureks teistes riikides on olnud näiteks vabatahtlikuna tegutseva inimese töö vormistamine annetusena, mille nn annetaja arvab oma tulust maha või rakendab maksukrediidi suhtes, kui riik seda pakub. Eestis on selle vältimiseks TuMS § 27 lg 4 viimane lause: Tasuta või turuhinnast madalama hinnaga osutatud teenust ei käsitata kingituse ega annetusena ning selle maksumust tulust maha ei arvata.

Vabaühenduste eetikakoodeks. Lisaks seadustele on Eesti ühendused vastu võtnud eetikakoodeksi, mis ütleb, et "vabaühendused väärtustavad ausust, võrdsust, väarikust, avatust, solidaarsust, koostöömeelsust, mitmekesisust ja usaldusväarsust ning tegutsevad nendest väärtustest lähtudes. Nende koostöö põhineb heatahtlikul partnerlusel, vastastikusel lugupidamisel ja tunnustamisel. Vabaühenduste kohus on anda oma panus turvalise, tasakaalustatud ja hooliva ühiskonna kujundamisse. Oma igapäevases tegevuses lähtuvad vabaühendused Eesti Vabariigis kehtivatest seadustest ja teistest õigusaktidest. Eetikakoodeks sätestab vabaühenduste väarika tegutsemise põhimõtted, mille järgimine tõstab ühenduste ja mittetulundussektori usaldusväarsust ühiskonnas." Annetamist otseselt puudutavad:

- P. 6. Vabaühendus, saades vahendid oma tegevuseks peamiselt toetajatelt ja annetajatelt, kasutab saadud vahendeid otstarbekalt ja sihipäraselt.
- P. 10. Vabaühendus kasutab loodus-, inim- ja vaimuvara ning ainelisi ja varalisi vahendeid heaperemehelikult ning säästlikult, arvestades tänaste ja tulevaste põlvete vajadustega.
- P. 11. Vabaühendus lähtub nii taotleja kui toetajana headest rahastamistavade, eelarvete põhjendatusest ja läbipaistvusest ning hoidub topeltrahastamisest.
- P. 12. Vabaühendus annab oma tegevusest aru ning vastutab asutajate, liikmete, toetajate, annetajate ja avalikkuse ees.

- P. 13. Vabaühendus peab oluliseks aruandevalmidust, mille tagab oskusjuhtimine, sisemine aruandlus ja juhendumine heast raamatupidamistavast.
- P. 14. Vabaühendus avalikustab oma tegevuse sisulise ja rahalise aruande vähemalt kord aastas.
- P. 15. Informatsioon vabaühenduse missiooni, liikmeskonna, tegevuse ja rahastamise kohta peab olema
- P. 19. Vabaühendus ja seal tegutsevad isikud hoiduvad sattumast huvide konflikti. Huvide konflikti ilmnemisel võtab ühendus tarvitusele vajalikud abinõud selle lõpetamiseks.

4.3 Annetamise statistika analüüs 2005–2009

4.3.1 Annetused ja kingitused ühenduste tuluna

Ühenduste saadud annetuste ja kingituste summade ja ajaliste trendide analüüsimisel on täna võimalik kasutada vaid Maksu- ja Tolliameti statistikat. Nimelt esitavad tulumaksusoodustusega nimekirja kuuluvad ühendused "Kingituste ja annetuste ning muude tulude kasutamise deklaratsiooni" (vorm INF 9). See sisaldab kingitusi ja annetusi saanud isikute andmeid, summasid erinevate tululiikide (sh kingitused ja annetused) ja kululiikide lõikes. Kalendriaastal saadud annetusi ja kingitusi kohustuvad deklaratsioonil näitama tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirja kantud ühing, avalik-õiguslik ülikool, erakond ning haiglat pidav isik. Kasutame analüüsis selle deklaratsioonivormi andmeid, kuna need sisaldavad nii rahalisi kui mitterahalisi¹⁰ annetusi ja kingitusi.

Nendes andmetes ei ole võimalik eristada füüsilistelt ja juriidilistelt isikutelt laekunud annetusi-kingitusi. Esitatud summad sisaldavad nii ettevõtete kui eraisikute annetusi. 99% INF 9 deklaratsiooni esitajatest on läbi aastate olnud tulumaksusoodustuse nimekirja kuuluvad MTÜ-d ja sihtasutused. Vaid 44 tulumaksusoodustuse nimekirjas olnud (01.01.2005 kuni 01.01.2010) ei ole aastatel 2006–2009 annetuste ja kingituste kasutamist deklareerinud. Seega kirjeldavad kingituste ja annetuste kasutamise deklaratsiooni andmed üsna täpselt just tulumaksusoodustuse saajate nimekirjas olevaid ühendusi.

2009. aasta kohta esitas kingituste ja annetuste ning muude tulude deklaratsiooni 1315 organisatsiooni, 2008. aastal 1423, 2007. aasta 1460, 2006. aasta 1519 ja 2005. aastal 1462. Seega 2009. aastaks oli kingituste ja annetuste deklaratsiooni esitajaid 148 võrra vähem kui 2007. aastal peale tulumaksusoodustuse saajate nimekirja muutmist. INF 9 deklaratsioon esitatakse ka juhul, kui aruandeaastal ei ole annetusi või muud tulu saadud, kuid on tehtud kulutusi, sh eelneva aasta annetuste ja kingituste tulude järgist.

Saadud annetuste ja kingituste summa

Pooltel organisatsioonidel (49%-51%) on eelarves annetustest ja kingitustest saadud vahendeid. Neist omakorda 8-10 protsenti on deklareerinud ka eelmise aasta kasutamata annetusi. Kuna organisatsioonidel on aruandeaastal kasutada nii aruandeaastal laekunud tulud kui eelmise aasta jääk, siis saadud kingituste ja annetuste summa oli 2009. aastal 640 organisatsiooni peale kokku 397,4 miljonit krooni. Keskmine deklareeritud annetuste summa 2009. aastal oli 620 881 krooni organisatsiooni kohta, kuid mediaan tunduvalt väiksem: 49 248 krooni. Nimelt on saadud annetuste

¹⁰ Mitterahalises vormis saadud annetuste puhul peab olema vara üleandmist tõendav dokument. Mitterahalises vormis saadud annetuste maksumuseks on vara turuhind. Kui annetus saadi vara soodushinnaga ostu korras, siis on annetuse maksumuseks müügihinna ja turuhinna vahe. Annetusena saadud teenuse maksumust või allahindluse osa Eestis maksusoodustuse saamiseks deklareerida ei saa.

variatsioon väga suur: miinimum 100 krooni (MTÜ Tegudeks), maksimum 35,2 miljonit krooni (SOS Lasteküla Eesti ühendus). (vt allolev tabel)

Tabel 1. Kingitused ja annetused kokku (summad kroonides)

aruandeaasta	N*	%**	Summa	mediaan***	keskmine
2005	744	51	625 354 466	93 580	840 530
2006	754	50	376 993 918	56 302	499 992
2007	745	51	376 186 812	60 000	504 949
2008	718	50	398 814 429	57 226	555 452
2009	640	49	397 363 752	49 248	620 881

Andmed: EMTA INF 9 vormide andmed, autori arvutused.

*N – annetusi ja kingitusi deklareerinud organisatsioonide arv

**% - annetusi ja kingitusi deklareerinud organisatsioonide osakaal kõigist INF 9 vormi esitanud organisatsioonidest

*** mediaan näitab deklareeritud annetuste summat, millest täpselt pooled organisatsioonid näitasid vähem ja pooled rohkem. Mediaan on täpsem keskmise summa näitaja, kuna ei ole mõjutatud alumistest ja ülemistest äärmustest, mis aritmeetilise keskmise arvutamisel tulemust moonutavad.

Kui täpsemaks minna, siis üleval esitatud deklareeritud annetused ja kingitused kokku koosnevad kahest osast. Deklaratsioonis esitatakse eraldi aruandeaastal tuluna laekunud kingituste ja annetuste summa ning eelmise aruandeaasta kasutamata kingituste ja annetuste jääk. Nende summa on oluline näitaja, kuna selle arvelt on võimalik organisatsioonil teha aruandeaastal kulutusi. Samas, kuna jääk moodustab kogusummast üsna suure osa, siis jäägi arvestamine moonutab ülevaadet annetuste laekumisest aastas ning laekumiste trendidest. Seetõttu on järgnevatel tabelites esitatud laekunud annetuste ja annetuste jäägi statistika eraldi.

2009. aastal deklareeris aruandeaasta tuludena ka kingitusi ja annetusi¹¹ 44% organisatsioonidest. See osakaal ei ole aastatega palju muutunud: 2005. aastal oli see 47%, järgnevatel aastatel 45-46%. Kokku deklareeriti annetustest ja kingitustest laekunud tulu 2009. aastal 304,6 miljonit krooni, mis on 12 miljoni võrra vähem võrreldes 2008. aastaga. Samas vaadeldes kogu perioodi 2005–2009 on annetuste kogusumma kasvava trendiga. 2009. aasta erineb eelmistest, kuna annetusi laekus vähematele ühendustele, tulud organisatsiooni kohta muutusid väga erinevaks. Äärmiselt kõrgeid tulusid oli mõnel üksikul ja need tõstsid aritmeetilist keskmist, kuid mediaani langus näitab üldist annetustest laekunud tulude summa vähenemist organisatsiooni kohta (vt allolev tabel).

Tabel 2. Aruandeaastal laekunud kingitused ja annetused¹² (summad kroonides)

aruandeaasta	N*	%**	summa	mediaan***	keskmine
2005	683	47	276 455 022	53 400	404 766
2006	679	45	298 027 881	55 240	438 922
2007	676	46	296 634 159	57 000	438 808
2008	646	45	316 162 064	59 000	489 415
2009	577	44	304 612 039	48 670	527 924

Andmed: EMTA INF 9 vormide andmed, autorite arvutused.

*N – annetusi ja kingitusi deklareerinud organisatsioonide arv

**% - annetusi ja kingitusi deklareerinud organisatsioonide osakaal kõigist INF 9 vormi esitanud organisatsioonidest

*** mediaan näitab deklareeritud annetuste summat, millest täpselt pooled organisatsioonid näitasid vähem ja pooled rohkem. Mediaan on täpsem keskmise summa näitaja, kuna ei ole mõjutatud alumistest ja ülemistest äärmustest, mis aritmeetilise keskmise arvutamisel tulemust moonutavad.

¹¹ Siin ja edaspidi ei ole sisse arvestatud neid organisatsioone, kes deklareerisid kingituste ja annetuste tuluna 0 krooni.

¹² Selgitus deklaratsiooni vormi märkuste alt: Real 1. 1 näidatakse aruandeaastal laekunud rahalised ja saadud mitterahalised annetused. Siin näidatakse aruandeaastal laekunud sihtotstarbelised, mittesihtotstarbelised ning oma olemuselt mittetulundusühingu või sihtasutuse põhikapitali sissemaksena käsitletavat annetused.

Aastatel 2005–2009 on 8-10% ühendustest tekkinud ülejääk eelmisel aruandeaastal saadud kingituste ja annetuste kasutamise järel. Aastatel 2006–2009 moodustasid eelmise aruandeaastal kasutamata jäänud kingituste ja annetuste jäägid 20-22% deklareeritud kingituste ja annetuste summast. Allolevast tabelist 3 on näha, et 2005. aastal oli jäägi summa 349 miljonit krooni – see on 4,4 korda rohkem kui 2006. aastal ja 3,7 korda rohkem kui 2009. aastal. Kuna deklaratsiooni vormis on esitatud ka aruandeaastal tekkinud kingituste ja annetuste jääk, siis on võimalik 2010. aasta kohta juba osaliselt näidata organisatsioonide eelarvet. 2010. aastal on vähemalt 278 organisatsioonil võimalik kasutada annetustest saadud tulusid keskmiselt 378 626 krooni, pooltel organisatsioonidel üle ja pooltel alla 29 366 krooni (mediaan) (vt allolev tabel).

Tabel 3. Eelmise aruandeaasta kasutamata kingituste ja annetuste jääk (summad kroonides)

Aruandeaasta	N*	%**	Summa	mediaan***	keskmine
2005	742	51	348 899 444	51 593	470 215
2006	310	20	78 966 037	18 491	254 729
2007	318	22	79 552 653	27 733	250 166
2008	314	22	82 652 365	24 173	263 224
2009	267	20	92 751 713	31 315	347 385
2010***	278	-	105 257 955	29 366	378 626

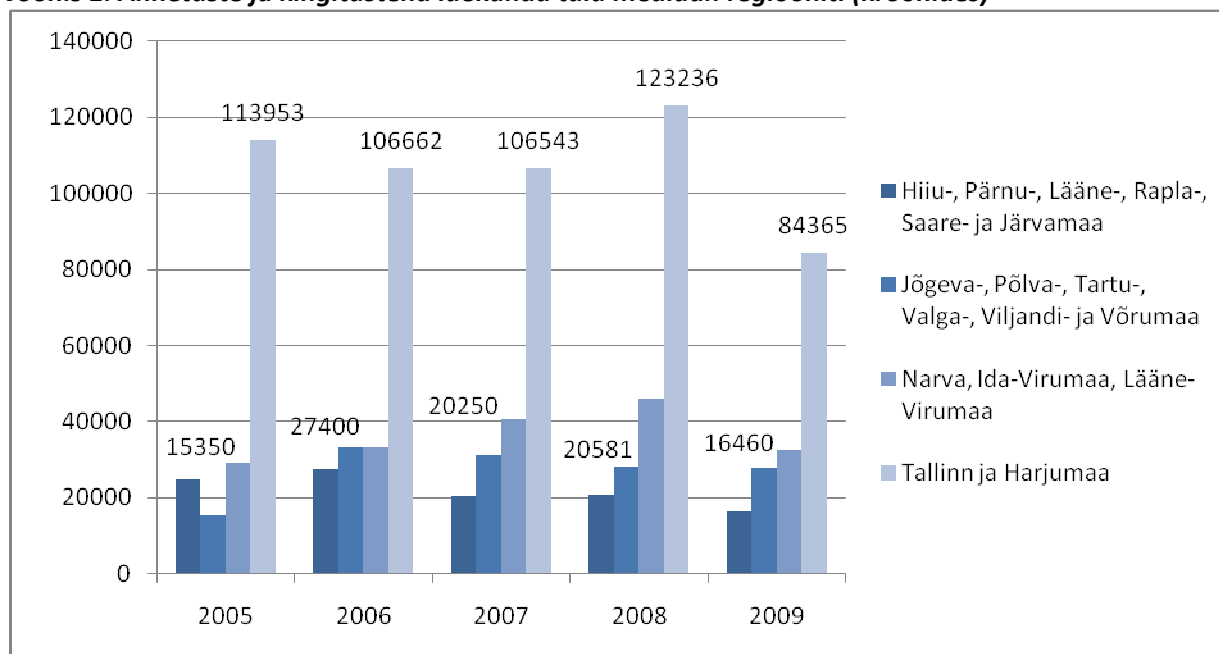
Andmed: EMTA INF 9 vormide andmed, autori arvutused.

*N – annetusi ja kingitusi deklareerinud organisatsioonide arv

**% - annetusi ja kingitusi deklareerinud organisatsioonide osakaal kõigist INF 9 vormi esitanud organisatsioonidest

*** mediaan näitab deklareeritud annetuste summat, millest täpselt pooled organisatsioonid näitasid vähem ja pooled rohkem. Mediaan on täpsem keskmise summa näitaja, kuna ei ole mõjutatud alumistest ja ülemistest äärmustest, mis aritmeetilise keskmise arvutamisel tulemust moonutavad.

Joonis 1. Annetuste ja kingitustena laekunud tulu mediaan regiooniti (kroonides)

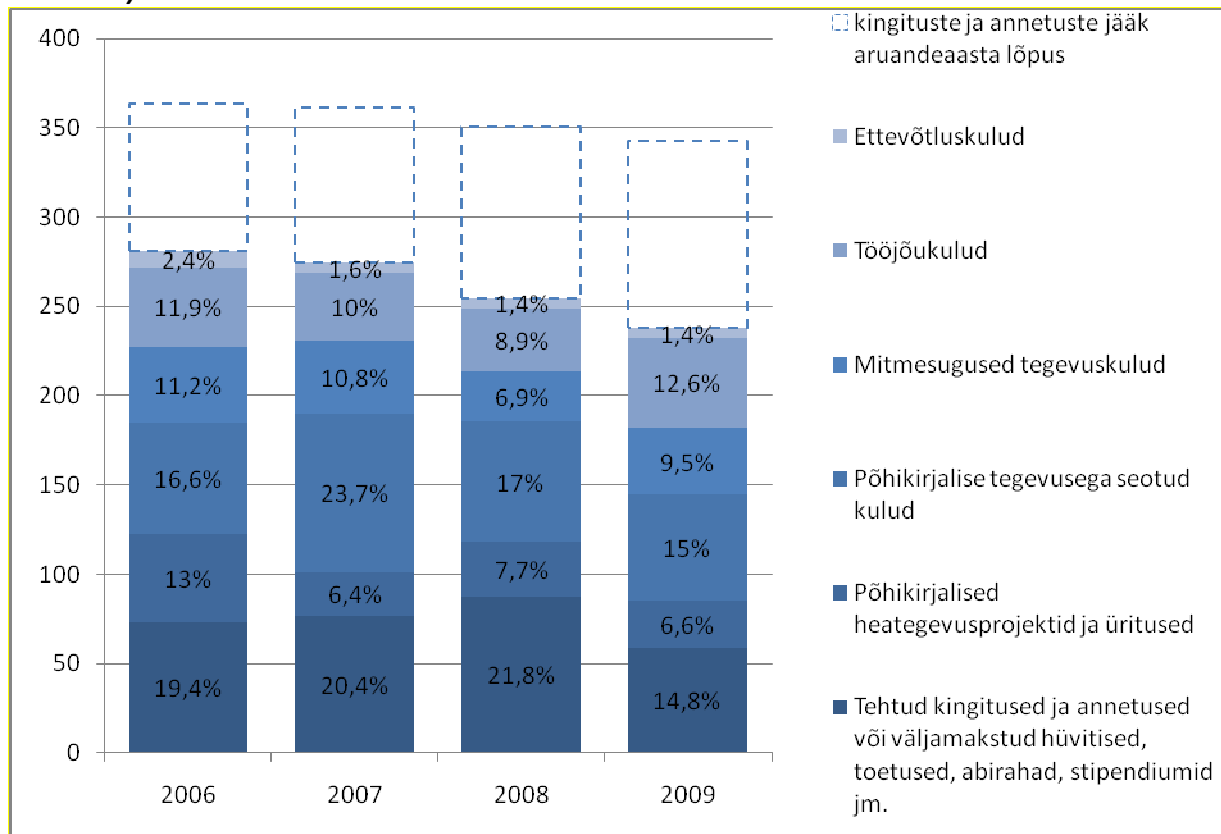

Allikas: INF 9 vormide andmed, autori arvutused.

Kuidas kasutatakse saadud kingitusi ja annetusi

Alljärgneval joonisel 2 on esitatud aruandeaastate lõikes ühendustele laekunud kingituste ja annetuste arvel tehtud kulutuste üldine jaotus.

Joonis 2. Kingituste ja annetuste tulude kasutamine aruandeaastatel 2006–2009 (miljonites kroonides)

Allikas: INF 9 vormide andmed, autori arvutused.

Kingituste ja annetustena saadud tulude kasutamisel on läbi aastate olnud kolm suuremat kulukohta: tehtud kingitused ja annetused või väljamakstud hüvitised, toetused, abirahad, stipendiumid jms; põhikirjalise tegevusega seotud kulud; tööjõukulud.

2009. aastal kasutati 21,6% deklareeritud annetuste kogusummast ühenduste põhikirjaliste eesmärkide täitmiseks (avalikes huvides), põhikirjaliste tegevuste elluviimisega seotud kulude katmiseks: koolitus, teabevahetus, ürituste organiseerimine, trükiste väljaandmine. Sealhulgas 6,6% annetustest kulus ühenduste heategevusprojektidele ja -üritustele. Eraldi on aga välja toodud annetusi ja kingitusi saanud organisatsioonide endi poolt tehtavate annetuste osa: annetused ja toetused moodustasid 2009. aastal 14,8%. Seega võib öelda, et 14,8% summaarselt annetustest ja kingitustest liikus edasi kolmandatele osapooltele. Kahjuks ei võimalda andmed täpsustada, millistele ühendustele või ühiskonnagruppidele annetused on edasi liikunud.

Aastate võrdluses võib näha, et kui varasematel aastatel kasvas vahendatavate annetuste maht ja osakaal teiste kulude kõrval, siis 2009. aastaga toimus langus. Sellel võib olla palju põhjuseid, kuid kindlasti avaldas oma mõju majanduslangusega vähenenud annetamine ja ka ühendustele oluliste sissetulekuallikate, omavalitsuste ja riigi toetuste vähenemine. Laekunud annetustest ja eelmiste aastate jääkidest jäi võrreldes eelmiste aastatega rohkem vahendeid organisatsioonidele ja kasvas annetustest kaetavate tööjõukulude ja halduskulude maht (raamatupidamisteenused, konsultatsioonid, kantselei, hooldus, reklaam, kindlustus jms).

Joonisel on ka näidatud, et igal aastal tekib ühendustel kingitustest ja annetustest saadud tulude kasutamisel jääk. Statistika alusel ei ole võimalik selgitada, millest see tuleneb või kas see üldse probleem on. Kuna aga 2009. aastal jääk ei vähenenud, vaid veidi suurenes, siis tõenäoliselt ei ole tegemist reservidega.

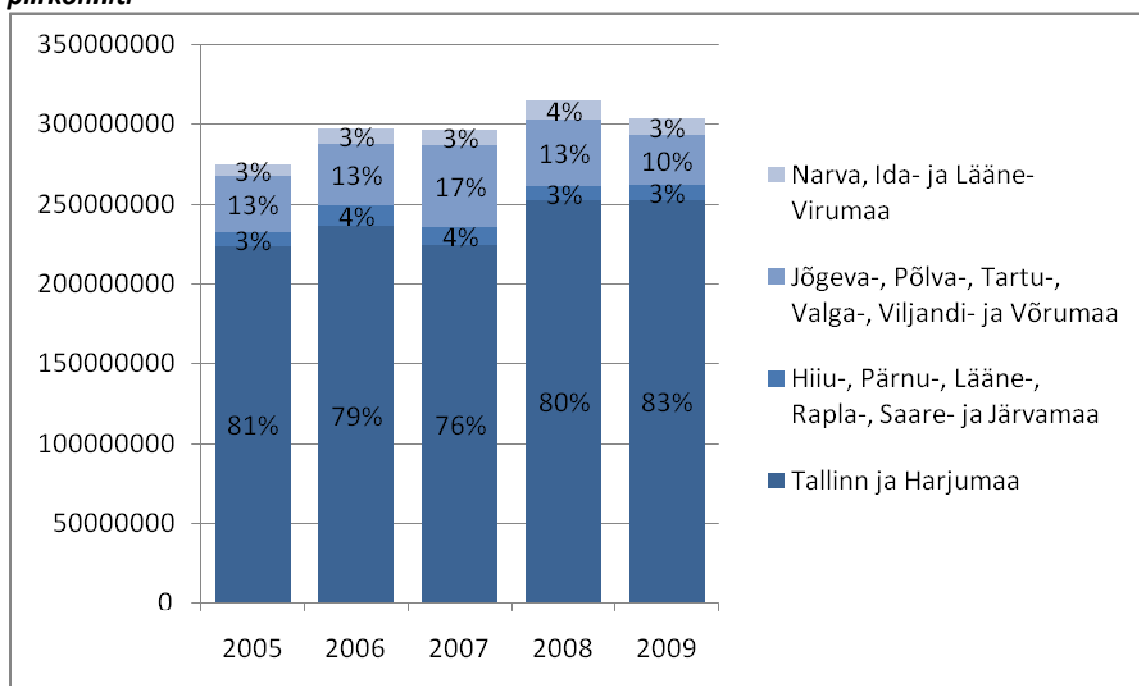
Millised ühendused said annetusi ja kingitusi?

Väga suured erinevused on organisatsioonide vahel ka piirkonniti. Kui vaadata kingituste ja annetuste ja muude tulude kasutamise deklaratsiooni esitanud organisatsioonide jaotust piirkonniti, siis läbi aastate on Tallinnas tegutsevad organisatsioonid moodustanud 35-37% kõigist INF 9 vormi esitanutest. Samas, kingitusi ja annetusi deklareerinute hulgas on Tallinna organisatsioonide osakaal suurem – 2009. aastal 43%. Sellise võrdluse abil võib esile tõsta, et annetusi ja kingitusi saavad teistest suurema tõenäosusega lisaks Tallinnale ja mujal Harjumaal ning Lääne- ja Ida-Virumaal tegutsevad organisatsioonid (vt annetusi deklareerinud organisatsioonide jaotust piirkonniti Lisa 1 tabel 1,2, joonis 1)

Aruandeaastal tuludena laekunud kingituste ja annetuste summast on igal aastal lõviosa saanud Tallinnas ja Harjumaal tegutsevad organisatsioonid: 252,6 miljonit krooni 304,6 miljonist. Piirkonniti jagunes kingituste ja annetuste tulu 2009. aastal järgmiselt: 83% Tallinna ja Harjumaale, 10% Kesk- ja Lõuna-Eestisse, 3% Lääne-Eestisse ja saartele, 3% Ida- ja Lääne-Virumaale.

Perioodil 2005–2009 on muutused toimunud Tallinna ja Harjumaal ning Kesk- ja Lõuna-Eesti piirkondade vahel. 2007. aastal läks viimastesse 17% annetuste kogusummast, Tallinnasse ja Harjumaale seevastu 76%. Seega pooled organisatsioonidest saavad 83% annetatud summadest ja teine pool vaid 17% – annetuste saajatena on Tallinnas ja Harjumaal registreeritud organisatsioonid ülekaalukas eeliseisus võrreldes mujal Eestis tegutsevatega.

Joonis 3. Aruandeaastal tuludena laekunud kingituste ja annetuste summa (kroonides) jaotus piirkonniti

Andmed: INF 9 vormi andmed, autori arvutused.

* sisaldab vaid aruandeaastal saadud tulusid kingituste ja annetustena, ei sisalda eelmise aruandeaasta kingituste ja annetuste kasutamata jääki.

Aastatel 2005–2009 annetusi ja kingitusi saanud organisatsioonidest moodustavad kõige suurema hulga spordiklubid; vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevustega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid. Deklareeritud annetuste kogutulust aga on kõige suurema tüki saanud asenduskoduteenust osutavad hoolekanded jt tervishoiu ning sotsiaalhoolekandega tegelevad organisatsioonid; erakonnad; spordi alaliidud, spordiliidud, spordiühendused ja -klubid;

vaba aja veetmist ja kultuurset meelelahutust pakkuvad ühendused. Alljärgnevas tabelis on võrdlusena esitatud 2009. aastal annetuste saanute jaotus ning laekunud annetuste kogusumma jaotus EMTAK-i tegevusalade lõikes. Kuigi EMTAK-i tegevusalade klassifikaatorid ei kirjelda kolmanda sektori organisatsioonide tegevusalasid väga täpselt, siis täna on see ainus kasutusel olev klassifikaator.

Seetõttu on näha, et kõige rohkem organisatsioone ja annetusi on läinud organisatsioonidele, kes tegelevad „Muude teenindavate tegevustega“. Võrdlusest tasub esile tõsta, et kuigi igal aastal deklareerisid annetusi ja nende kasutamist vaid mõned erakonnad, siis nende annetused moodustavad annetuste kogusummast märkimisväärse osa – 2009. aastal 12,3%, kuid varasematel aastatel 8-13%. Samuti saab järeldada, et tervishoiu ja sotsiaalhoolekandega tegelevatele organisatsioonidel on annetustulu keskmisest suurem; kunsti, meelelahutuse ja vaba aja sisustamisega tegelevaid organisatsioone on aga palju, kuid annetustulud on neil pigem väiksemad.

Tabel 4. 2009. aruandeaastal saadud annetuste peamiste saajate ja summade jaotus EMTAK tegevusalade lõikes*

	annetuste saajad	annetuste kogusumma	Mediaan**
P – Haridus	3,64%	4,4%	18 800
Q - Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	9,71%	20,8%	96 024
sh Asenduskoduteenust osutavate hoolekandeesutuste tegevus	1,21%	12,5%	463 302
sh Mujal liigitamata sotsiaalhoolekanne majutuseta	5,03%	5,3%	62 851
R - Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	36,05%	24,9%	49 335
sh Spordi alaliitude, spordiliitude ja spordiühenduste tegevus	6,93%	9,7%	102 800
sh Spordiklubide tegevus	22,53%	8,4%	45 540
S - Muud teenindavad tegevused	47,31%	47,0%	42 000
sh Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid	13,34%	8,6%	49 355
sh Tervisehäiretega isikute ühendused ja nende liidud; puuetega inimeste ühendused ja nende liidud, erigruppide kaitsega seotud ühendused	7,63%	1,0%	17 750
sh Noorte- ja lasteühendused ning noorte ja laste edendavad ühendused	5,89%	3,3%	16 625
sh Piirkondlikku/kohalikku elu edendavad ja toetavad ühendused ja fondid	3,12%	0,2%	10 335
sh Kodanikuõiguste kaitse ja eestkoste; teatud elanikegrupi huvide kaitse	2,95%	1,4%	13 949
sh Muude mujal liigitamata organisatsioonide tegevus	2,77%	4,4%	177 500
Sh Erakondade tegevus	0,52%	12,3%	2 551 244
Sh Rahvusvähemuste ühendused ja kultuuriseltsid, rahvustevahelist austust ja sõprust edendavad ühendused	1,21%	4,0%	78 282
Kokku	100%	100%	48670
100% =	577	304 612 039 kr	

Andmed: INF 9 vormide andmed (rida 1. 1), autori arvutused.

* sisaldab vaid aruandeaastal saadud tulusid kingituste ja annetustena, ei sisalda eelmise aruandeaasta kingituste ja annetuste kasutamata jääki.

**pooled ühendused saanud vähem ja pooled rohkem annetusi. Kasutatud mediaani aritmeetilise keskmise asemel, kuna andmetes on suur variatiivsus.

Vaadeldaval perioodil 2005–2009 ei olnud kirikutel, kogudustel ja kloostritel kohustust täita INF 9 deklaratsiooni, kuna nad ei pidanud kuuluma tulumaksusoodustuse saajate nimekirja. See aga tähendab, et üleval esitatud andmed ei sisalda kõiki usuorganisatsioonidele tehtud annetusi. Eraldi tasub välja tuua, et nende andmete järgi on kirikutele, kogudustele ja kloostritele tehtud annetusi

summas 117 324 krooni 2009. aastal ja 121 643 krooni 2008. aastal. Arvestades seda, et kirikute, koguduste ja kloostrite sissetulekustest moodustavad olulise osa annetused, on see summa liialt väike. Tõsi, kirikute või nende toetajate poolt on registreeritud rida ühendusi, mis tegevusala järgi on nimetatud „muudeks usuorganisatsioonideks“. Kingituste ja annetuste kasutamise deklaratsiooni on need organisatsioonid sagedamini esitanud, kuna nad on kantud ka tulumaksusoodustuse saajate nimekirja. Neile on annetusid tehtud 2009. aastal 7 615 242 krooni ja 2008. aastal 8 081 185 krooni. Usuorganisatsioonidele tehtud annetused kokku moodustavad nendele andmetele tuginedes aga vaid 2,6% annetuste kogusummast aastal 2009.

Seega kuna kirikutel, kogudustel ja kloostritel ei olnud 2005–2009 olnud kohustust esitada kingituste ja annetuste kasutamise deklaratsiooni, on andmed piiratud hindamaks usuorganisatsioonidele tehtavate annetuste mahtu. Siinkohal tuleb appi kingituste ja annetuste deklaratsioon (INF 4), mille esitamine on kohustuslik kirikutele, kogudustele ja kloostritele. EMTA poolt Siseministeriumile esitatud koondandmete järgi deklareerisid kirikud, kogudused ja kloostrid 2009. aastal annetusid kokku 32 691 359 krooni, 2008. a 33 998 024 krooni¹³. Ka muud usuorganisatsioonide poolt INF 4 deklareeritud annetuste kogusumma on suurem: 2009. aastal 9 915 170 krooni, 2008. aastal 10 803 906 krooni (vahe 1,3 kordne).

Alljärgnevas tabelis on esitatud edetabel 5% ühendustest, kellele 2009. aastal laekunud tulud annetustest ja kingitustest olid kõige suuremad. Kingituste ja annetuste kasutamise deklaratsiooni andmetel on suurimad annetustulud aruandeaastal olnud SOS Lasteküla Eesti ühingul, Eesti Reformierakonnal, Eesti Suusaliidul, MTÜ Eesti Juudi kogukonnal – 10-35 miljonit krooni. Enamus 2009. aasta top 5 protsendist olid seda ka eelnevatel aastatel.

Tabel 5. 2009. aasta top 5% annetustulud (kroonides)

	2009	2008	2007	2006	2005
SOS Lasteküla Eesti Ühing	35 204 494	-*	-	13 710 706	11 130 713
Eesti Reformierakond	34 020 717	29 345 653	31 218 531	20 674 562	19 521 272
Eesti Suusaliit	18 028 642	17 911 573	16 251 697	16 689 588	14 539 528
Eesti Juudi Kogukond MTÜ	11 902 755	12 732 042	-	11 364 079	8 185 188
Spordiürituste Korraldamise Klubi	8 633 903	7 213 235	4 492 000	1 688 000	1 143 229
Tuletorn Fond SA	7 609 584	4 890 315	4 918 738	6 447 080	7 932 036
SEB Heategevusfond MTÜ	6 180 203	3 953 761	4 307 908	878 435	-
Eesti Terviserajad SA	6 050 000	3 850 000	6 400 000	7 749 997	-
Vaata Maailma SA	5 500 000	4 000 000	-	-	-
Eesti-Rootsi Vaimse Tervise ja Suitsidoloogia Instituut	5 280 409	1 966 240	1 614 784	1 186 182	1 335 960
Peeteli Kiriku Sotsiaalkeskus	5 152 148	4 275 685	5 077 702	3 663 937	3 255 705
Estyes, Noortevahetuse Arengu Ühing	4 833 330	2 102 200	2 478 967	1 716 040	1 299 825
Elioni Spordiklubi	4 500 086	4 343 588	3 896 090	3 286 638	2 442 200
Eluliin MTÜ	3 957 283	4 745 042	3 292 385	2 873 695	2 506 564
Eesti Olümpiakomitee	3 874 505	5 912 071	8 893 044	6 836 331	6 836 331
Eesti Tervise Fond SA	3 775 641	453 216			
Agape Eesti, Kristlik Mittetulundusühing	3 766 152	3 839 132	3 945 142	3 885 542	4 000 759
Tartu Ülikooli SA	3 639 411	3 300 869	5 051 350	1 994 293	1 168 486
Inglise Kolledzhi SA	3 504 033	3 192 873	2 316 119	1 928 193	4 556 386
Lasnamäe Jumalaema Kiriku SA	3 384 894	7 984 560	3 663 147	1 057 617	141 628
Erakond Isamaa Ja Res Publica Liit	2 551 244	580 466			

¹³ Mõlemal aastal esitas EMTA Siseministeriumile INF 4 deklaratsiooni koondandmed enne deklareerimise lõppu. Analüüsis esitatud INF 9 annetuste kogusummaga võrreldes võib hinnata, et tegelikud summad võivad olla kuni 20% suuremad. 2008. aasta andmed seisuga mai 2009 ja 2009. aasta andmed seisuga mai 2010.

Tartu Kultuurkapital, SA	2 469 912	1 945 802	2 455 002	1 672 719	483 795
Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefond SA	2 402 119	1 530 764	3 222 269	2 141 682	1 307 102
Heateo SA	2 300 727	1 489 133	857 774	476 950	378 115
Sillamäe Jalgpalliklubi	2 299 648	2 875 835	15 000		
Tallinna Lastehaigla Toetusfond SA	2 238 554	4 179 968	2 873 610	2 531 521	4 535 891
Tallinna Tehnikaülikooli Arengufond SA	2 233 000	3 800 353	4 240 620	3 292 204	1 958 612
Eesti Loomakaitse Selts	2 085 105	1 669 583	1 274 429	2 039 712	789 596

Andmed: INF 9 vormide andmed (rida 1. 1).

*ei ole INF 9 vormi esitanud või ei ole aruandeaastal deklareerinud tulu kingitustest ja annetustest.

4.3.2 Juriidiliste ja füüsiliste isikute annetamispraktikad

Juriidiliste isikute¹⁴ annetused

Juriidiliste isikute annetuste analüüsimisel on kasutatud samuti Maksu- ja Tolliameti andmeid. Nimelt esitavad tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirja kantud mittetulundusühingud ja sihtasutused; avalik-õiguslikud ülikoolid; erakonnad; haiglat pidavad isikud deklaratsiooni „Saadud annetuste ja kingituste deklaratsioon“ (vorm INF 4). Selles vormis deklareeritakse ka kingitused ja annetused, mis on saadud kalendriaastal residendist juriidilistelt isikutelt ja samuti Eestis registreeritud püsivat tegevuskohta omavatelt mitteresidendist juriidilistelt isikutelt.

Analüüsis vaatame deklaratsioonide kokkuvõtteid aastate 2006–2009 kohta, kuna Maksu- ja Tolliameti andmepäringu vastuse järgi ei ole võimalik väljastada 2005. aasta andmeid, kuna andmebaasis puudub selles osas info, kas ja mis ulatuses konkreetse isiku andmeid võib avalikustada.

2009. aastal deklareeris juriidilistelt isikutelt saadud kingitusi ja annetusi 354 ühendust. Võrreldes kolme eelneva aastaga on see väga suur langus. 2006. aastal said juriidilistelt isikutelt annetusi 459 ühendust, 2007. aastal juba 439, 2008. aastal 425. Seega deklaratsioonide andmed viitavad, et majanduslanguse järel annetas vähem juriidilisi isikuid ning nende annetuste saajate hulk vähenes pea 20% raskeima majanduslanguse aasta järel. EMTA-lt Siseministeeriumile esitatud koondandmetega võrreldes ilmneb, et 2009. aastal moodustasid juriidilistelt isikutelt annetusi saanud ühendused ca 38% kõigist deklareerinutest, 2008. aastal oli neid 43%. Kõigil neljal aastal on saanud juriidilistelt isikutelt annetusi 195 ühendust.

Allolevas tabelis on esitatud ühenduste poolt deklareeritud juriidiliste isikute annetuste-kingituste summad läbi aastate. On näha, et 2008. aasta majanduslangus mõjutas annetuste mahtu väga oluliselt, kuna juriidiliste isikute annetuste summa kokku oli 2009. aastal alla 2006. aasta taseme ja võrreldes 2008. aastaga 47,5% väiksem – 120 miljonit krooni.

¹⁴ Juriidiliste isikutena on käsitletud kõik, kelle tunnus on Eesti maksukohustuslaste registris on juriidiline isik.

Tabel 6. Juriidilistelt isikutelt saadud annetuste ja kingituste mahu muutus aastatel 2006–2009

Aasta	deklareeritud annetuste ja kingituste summa (tuh kr)	muutus eelmise aastaga (%)	võrreldes
2006	124967,3	-	
2007	160883,5	+22,3%	
2008	177526,0	+9,4%	
2009	120320,0	-47,5%	

Allikas: EMTA Vormi „Saadud annetuste ja kingituste deklaratsioon“ agregeeritud andmed, autorite arvutused.

EMTA-lt Siseministeriumile esitatud INF 4 vormi koondandmete järgi oli 2008. aastal keskmine juriidilise isiku poolt tehtud annetus ca 57 000 krooni, 2009. aastal 54 000 krooni. Lisaks ilmneb, et 2008. aastal oli juriidiliste isikute annetuste kogusumma 1,8 korda suurem füüsiliste isikute annetustest, 2009. aastal 1,2 korda suurem, ehk langenud. Seega majanduslangus on kaasa toonud selle, et annetusi teeb vähem juriidilisi isikuid, nende sissetulekutega saavad arvestada vähemad ühendused ning keskmine annetus on ca 3000 krooni (5%) väiksem.

Füüsiliste isikute poolt deklareeritud annetused

Füüsiliste isikute annetamise analüüsimisel on täna olulisimateks kasutatavateks andmeteks Eesti Maksu- ja Tolliametilt saadud füüsilise isikud tuludeklaratsioonide kokkuvõtted. Analüüsi raames vaatasime deklaratsioonide kokkuvõtteid aastate 2005–2009 kohta. Kokkuvõtted sisaldavad agregeeritud andmeid tulude ja maksusoodustuste kohta. Nende andmete põhjal võimaldab annetamisharjumusi hinnata asjaolu, et tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja kuuluvatele ühendustele tehtud annetusi ja kingitusi on võimalik arvata maha maksustatavast tulust. Seega on tulumaksusoodustusega ühendustele tehtud annetused kirjas tuludeklaratsioonidel.

Kasutatavad andmed ei kajasta üldkogumit tulumaksusoodustusega ühendustele annetusi ja kingitusi tegevatest füüsilistest isikutest. Järgnevates andmetes on kirjas vaid deklareeritud annetused. Küll aga on peatüki lõpus võrreldud ühenduste endi poolt deklareeritud saadud annetuste ja kingituste kogusummat füüsiliste isikute poolt deklareeritud annetuste ja kingituste summaga. See aitab hinnata, kui suur summa annetusi deklareeritakse ja kui palju jääb deklareerimata.

Annetuste summa

Tuludeklaratsioonidel deklareeritud annetuste ja kingituste summa on Eestis aastate jooksul aina kasvanud. 2009. aastal deklareeriti annetusi ja kingitusi kokku 86,61 miljoni krooni eest. Võrreldes 2005. aastaga oli maht 1,7 korda ja 35,16 miljoni krooni võrra suurem. Kõige suurem hüpe deklareeritud annetuste summas toimus 2007. aastal, mil deklareeriti 101,6 milj krooni. Peale seda 2008. aastal, majanduslanguse põhjas, langes annetuste summa 23,7 milj krooni võrra. Kuid 2009. aastal on juba näha taastumist (vt allolevat tabelit).

Tabel 7. Deklareeritud annetuste ja kingituste mahu muutus 2005–2009

aasta	deklareeritud annetuste ja kingituste summa (tuh kr)	muutus eelmise aastaga (%)
2005	51456,1	-
2006	65271,9	+ 21%
2007	101 597,7	+ 36%
2008	77940,9	- 30%
2009	86 613,7	+ 10%

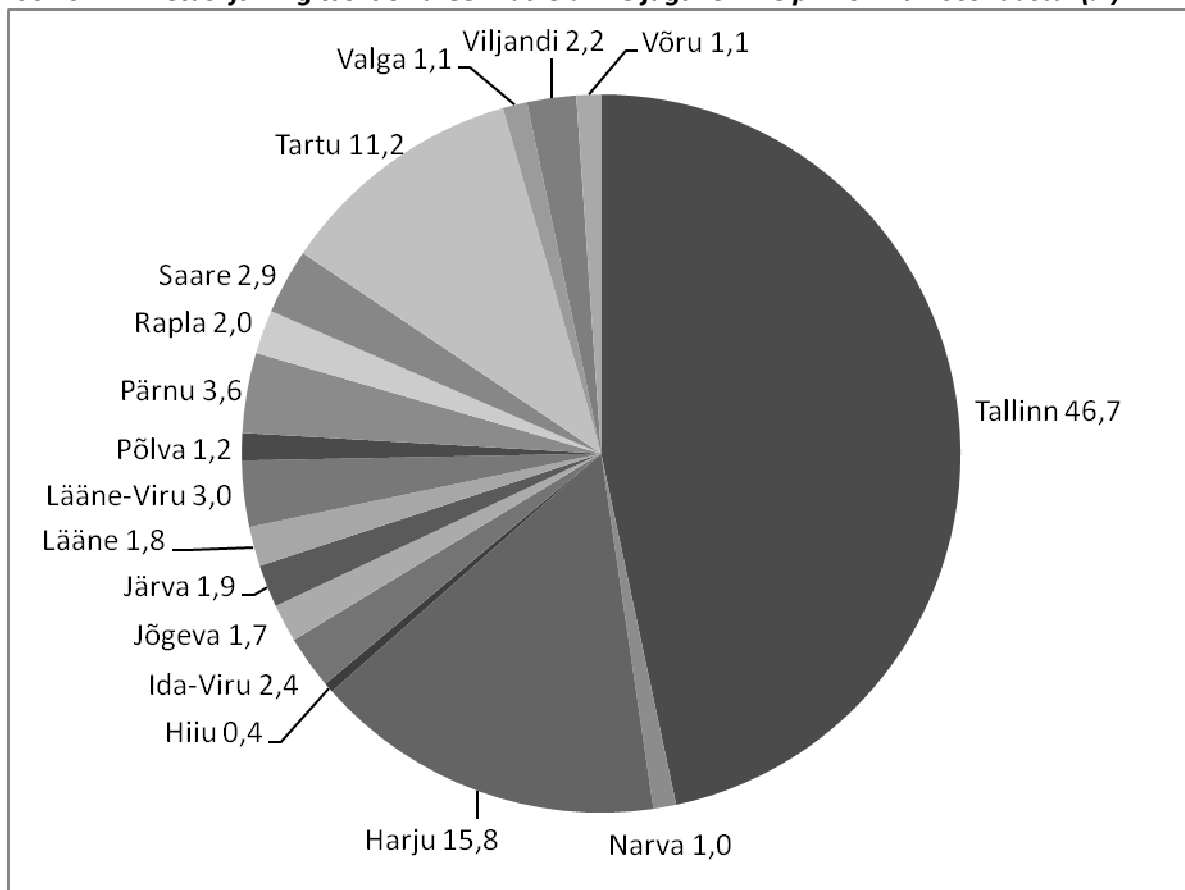
Allikas: Füüsiliste isikute tuludeklaratsioonide agregeeritud andmed, autorite arvutused.

Kogu deklareeritud tulust moodustasid 2009. aastal annetused 0,11%, 2008. aastal 0,09%. Nagu juba näidatud, et 2007. aastal annetuste maht kasvas, siis on olnud vaadeldaval perioodil ka annetuste osa deklareeritud tuludest kõige suurem 2007. aastal: 0,13%. 2008. aastal aga langes korraks annetuste osa alla 2005. aasta olukorda (0,10%).

Kõige suurema osa deklareeritud annetustest moodustavad läbi aastate Tallinna elanike annetused: 43,6 – 47,9%. Järgnevad Harjumaa – läbi aastate 13,1% (2008) kuni 17,4% (2005) – ja Tartumaa – läbi aastate 9,8% (2006, 2007) kuni 14,6% (2008). Kui ülejäänud piirkondade osakaal kogu annetuste ja kingituste mahus on stabiilselt püsinud, siis silma torkavad Võrumaa ja Raplamaa. Võrumaal deklareeritud annetused moodustavad muidu 1,1% kõigist annetustest, kuid näiteks 2008. aastal 11,4%. Samamoodi Raplamaa tavapärase ca 2% asemel 2007. aastal on deklareeritud annetusi nii palju rohkem, et piirkonna annetused moodustasid 8,8% kogumahust.

Järgnevalt on esitatud joonis deklareeritud annetuste ja kingituste tegemise kohta piirkonniti 2009. aastal.

Joonis 4. Annetusi ja kingitusi deklareerinud elanike jagunemine piirkonniti 2009. aastal (%)

Allikas: Füüsiliste isikute tuludeklaratsioonide agregeeritud andmed 2009, autori arvutused.

Annetajate osakaal ja keskmine annetatud summa

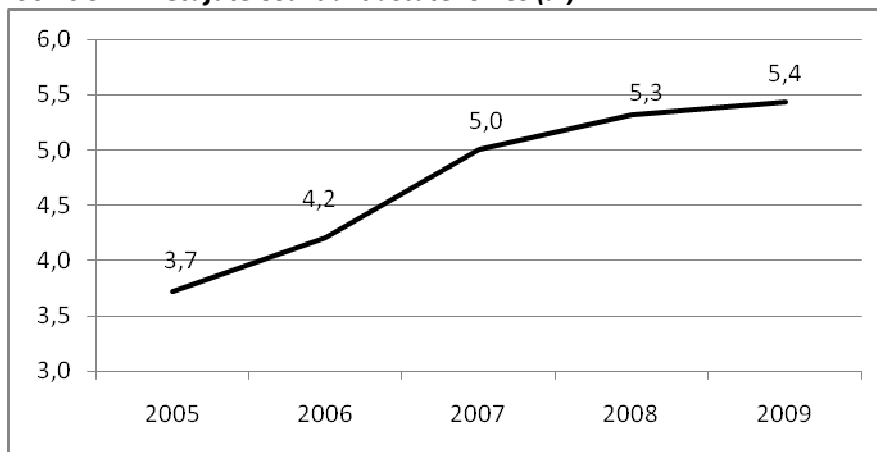
Analüüsis „Protsent tulumaksust kodanikeühendustele“ (Praxis, 2008) selgus, et ühisdeklaratsioonide esitajate seas on näiliselt annetajate osakaal kõrgem. Toodi välja, et ühiste ja eraldi esitatud deklaratsioonide võrdlemise puhul on probleemiks see, et ühiselt esitatud deklaratsioonides ei ole võimalik vahet teha, kas annetanud on mõlemad ühisdeklaratsiooni esitajad inimesed või ainult üks neist. Siin on analüüsile keeruline probleem, kuna deklaratsioonide arv ei võrdu inimeste arvuga ning otseselt annetanud inimeste arvu füüsilise isiku tuludeklaratsioonide analüüsist ei selgu. Ühiselt

esitatud tuludeklaratsioonid moodustavad ca 15%. Kuna vähemalt üks neist inimestest on annetanud, siis rakendame edasises analüüsis esitatud deklaratsioonide koguarvu ning ei erista ühiselt või üksinda esitatud deklaratsioone. Sisuliselt väljendab see minimaalset annetajate arvu.

2007. aasta andmetele tuginedes võib öelda, et esitatud deklaratsioonide arvu ja deklareerijate arvu aluseks võttes erineb annetajate osakaal 0,2–0,5 protsendi võrra. Kui oleks võimalik iga aasta kohta¹⁵ esitada tulemused hõivatute ehk annetanud inimeste arvu järgi, siis oleks annetajate osakaal kõigist oma tulu deklareerijatest 0,2–0,5 % võrra väiksem, aga ka täpsem. Seega edaspidi näitame annetajate arvuna nende deklaratsioonide arvu, kus deklareeriti tehtud annetusi ja kingitusi.

Aja jooksul on annetajate osakaal näidanud kasvavat tendentsi – iga aastaga suureneb tuludeklaratsioonide osakaal, millel on deklareeritud annetus. 2001–2003. aastatel oli annetajate osakaal 1% piirimail. Seejärel toimus paari aastaga hüppeline kasv. Järgneval graafikul on esitatud annetajate osakaal 2005. kuni 2009. aastatel, mil annetajate osakaal on stabiilselt kasvanud. Kuid näha on ka 2008. aasta majanduslanguse mõju, mis on kasvujoont horisontaalsemaks muutnud.

Joonis 5. Annetajate osakaal aastate lõikes (%)

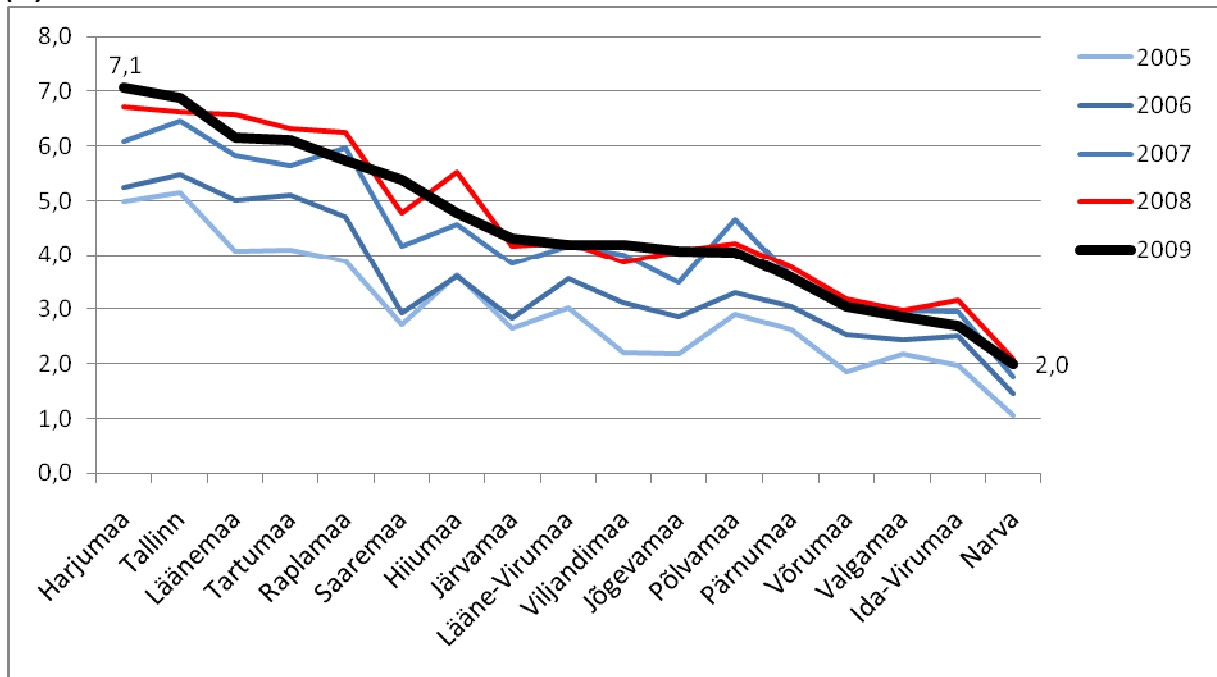

Allikas: Füüsiliste isikute tuludeklaratsioonide agregeeritud andmed, autorite arvutused.

Seega hoolimata majanduslangusest on annetamise deklareerijate osakaal igal aastal kasvanud ja järgneval joonisel on näha, et annetajate osa on aastatega kasvanud igas Eesti piirkonnas. Samas on annetajate osakaal piirkonniti väga erinev. Kõige rohkem on annetajaid läbi aastate olnud Harjumaal (7,1% kõigist füüsilise isiku tuludeklaratsioonidest 2009. aastal) ja Tallinnas, kõige vähem Narvas (2% 2009. aastal), Ida-Virumaal ja Valgas – piirkondades, mis jäävad pealinnast kõige kaugemale.

¹⁵ 2008. a ja 2009. a kohta EMTA andmed puuduvad.

Joonis 6. Annetamise kalduvuse (osakaal) muutus piirkondade lõikes tuludeklaratsioonide esitajate kohta (%)

Allikas: EMTA, Füüsiliste isikute tuludeklaratsioonide agregeeritud andmed 2005–2009, autori arvutused.

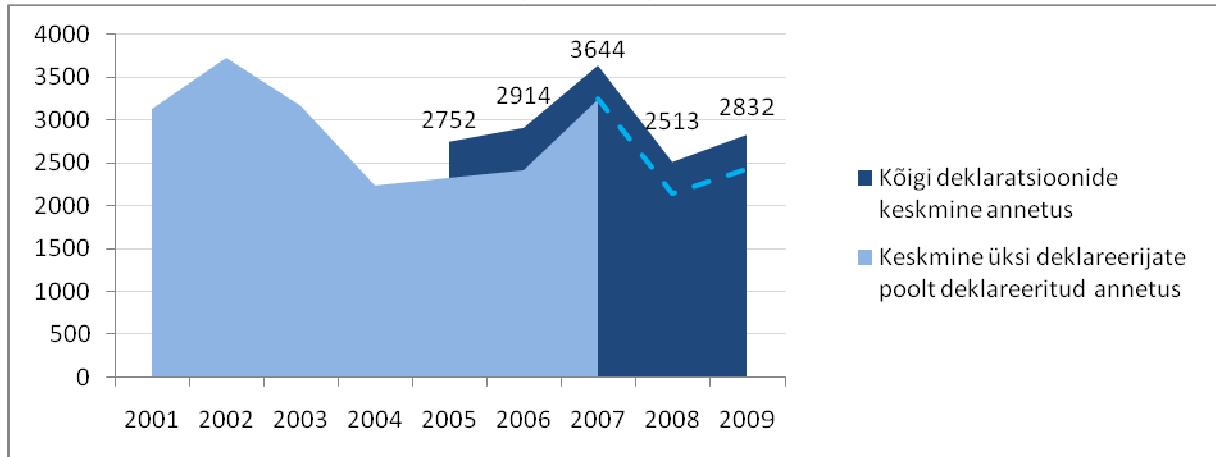
Eesti Statistikaamet viib läbi leibkondade¹⁶ eelarve uuringut (LEU), mis keskendub leibkonna kulutustele, sealhulgas märgitakse ära ka tehtud annetused. Andmeid kogutakse päevik-meetodil, uuritavad leibkonnad kirjutavad kahe nädala jooksul kõik tehtud kulutused päevikusse või lisavad päevikule poest saadud tšekid. 2007. aastal¹⁷ näitas oma kulutusi 3406 leibkonda ja neist 3,7% kuludes sisaldasid ka kulud annetustele. See on ligilähedane tuludeklaratsioonide andmetele, mille järgi 2007. aastal sisaldasid annetused ja kingitused 5% deklaratsioonides. Samas ei ole andmete kogumise meetodi erinevuse tõttu võimalik anda täit hinnangut, kuivõrd on need tulemused üldse võrreldavad.

Kuigi vaadeldaval perioodil annetajate osakaal kasvas, siis keskmine deklareeritud annetus on kõikunud (vt joonis 7). Kõige kõrgem oli keskmine annetus aastal 2007: 3644 krooni. Samas kui vaadata pikemat aegrida, siis 2002. aasta tasemele jäi 2007. aasta alla. Majanduslangusega vähenes ka keskmine deklareeritud annetus ja viimased, 2009. aasta andmete järgi on inimeste poolt deklareeritud keskmine annetus 2832 krooni. Joonisel 7 on esitatud keskmine annetus kroonides aastatel 2001–2009. 2001–2005 aasta andmed pärinevad Praxise ja EMSL analüüsi „Protsent tulumaksust kodanikuühendustele“ lõppraportist, ülejäänud EMTA veeblehelt. Kuna 2008–2009 aastatel ei ole andmetes eristatud üksi ja koos esitatud deklaratsioone, siis joonisel on punktiirina esitatud eelmiste aastate keskmisele tuginev hinnanguline üksi deklareerijate poolt deklareeritud keskmise annetuse summa.

¹⁶ Statistikaameti selgitus: Leibkond on ühel aadressil elav ja ühist raha kasutav inimeste rühm, kelle liikmed ka ise tunnistavad end ühes leibkonnas olevaks. Erineb perekonnast, mis rajaneb sugulus- või hõimlussuhetel.

¹⁷ Kuna 2010. aasta andmed ei ole veel kättesaadavad, siis kõige viimased andmed pärinevad 2007. aastast, millega on võimalik füüsiliste isikute deklaratsioonide andmestikku kontrollida.

Joonis 7. Keskmine annetus aastate lõikes (kroonides)

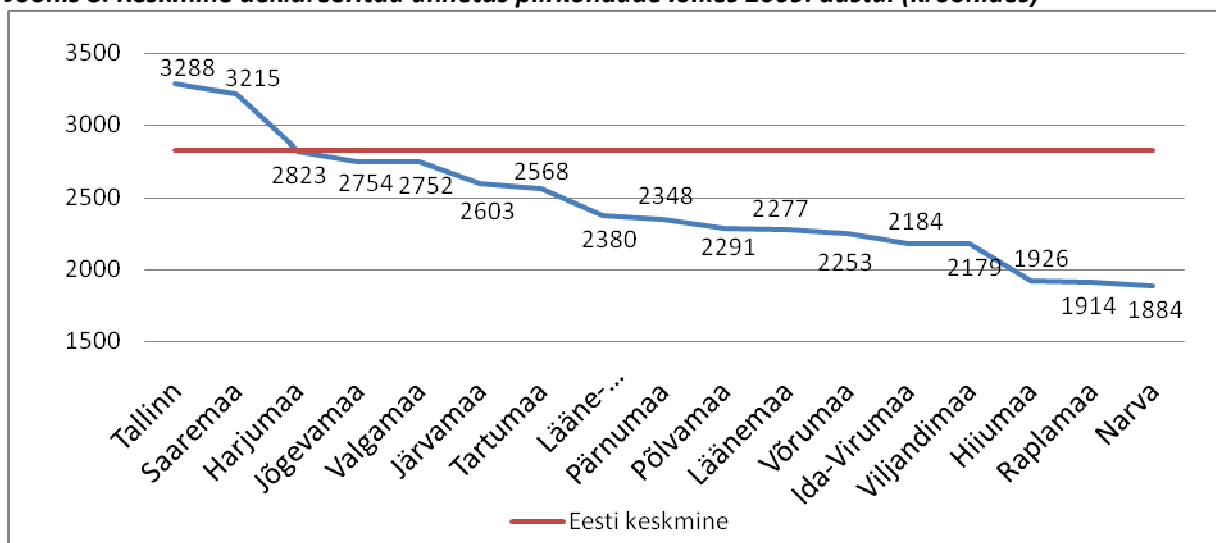

Allikas: Füüsiliste isikute tuludeklaratsioonide agregeeritud andmed 2005–2009, autorite arvutused 2001-2004. aastate andmed pärit: PRAXIS, EMSL (2008). „Protsent tulumaksust kodanikuühendustele. Lõppraport“.

EMTA-lt Siseministeriumile esitatud kingituste ja annetuste deklaratsiooni vormi (INF 4) koondandmete järgi oli 2008. aastal keskmine füüsilise isiku poolt tehtud rahaline annetus ca 1999 krooni, 2009. aastal 2156 krooni. See võrdlus toetab hüpoteesi, et füüsilised isikud deklareerivad pigem suuremad annetused.

Keskmine aasta jooksul annetatud või kingitud summa varieerus piirkondade lõikes. Pea igal aastal on olnud keskmine mõnes piirkonnas ebatavaliselt kõrge. 2007. aastal oli Rapla maakonnas tuludeklaratsiooni esitajate poolt tehtud annetus 2,7 korda kõrgem Eesti keskmisest (3644 kr). 2008. aastal hakkavad silma Võru maakond, Hiiumaa ja Narva, kus keskmine annetus on vastavalt 7,4, 7,1 ja 4,5 korda kõrgem Eesti keskmisest (2513 kr). Võru maakonnas ja Narvas deklareeriti sel aastal kordades suurem annetuste kogusumma, Hiiumaal ja Narvas kasvas oluliselt annetusi deklareerinute arv, mis kokkuvõttes kõrgeid keskmised kujundasid. Samas 2009. aasta keskmiste võrdluses väga erilisi piirkondi ei esine. Keskmine annetus oli suurim Tallinnas ja Saaremaal. Mujal oli piirkondlik keskmine alla üle-Eestilise keskmise ja väikseim Hiiumaal, Raplamaal, Narvas.

Joonis 8. Keskmine deklareeritud annetus piirkondade lõikes 2009. aastal (kroonides)

Allikas: Füüsiliste isikute tuludeklaratsioonide agregeeritud andmed 2009, autori arvutused.

Maksuvabastus annetustelt ja kingitustelt

Maksuvabastus annetustelt ja kingitustelt jäi kasutamata 2009 aastal üle 39,7 miljoni krooni suuruses summas (45,8% deklareeritust). Kusjuures keskmiselt teiste maksusoodustuste puhul jäi kasutamata vaid 14,3% deklareeritud soodustustest. Seadusest tulenevalt tagastatakse tulumaksu ainult siis, kui seda on ka riigile tasutud ja teatud kulutustel on erinevad summalsed piirangud (nt 50% tuludest, kuid mitte rohkem kui 50 000 krooni). Erasisikule on kingituste ja annetuste mahaarvamiste piirmäär 5% sama maksustamisperioodi tuludest ja annetused deklareeritakse koos tuludega. Esimeses järjekorras arvestatakse füüsilise isiku maksustatavast tulust maha maksuvaba tulu, täiendav maksuvaba tulu lapse ülalpidamisel (alates teisest lapsest), täiendav maksuvaba tulu pensioni korral, täiendav maksuvaba tulu tööõnnetus- või kutsehaigushüvitise korral, endale eluaseme soetamiseks võetud eluasemelaenu intressid ning koolituskulud (2009. aastal sai maha arvata ka makstud elatise ja riigile üleläänud elatistõude rahuldamiseks makstud summad, õppelaenu intressid ja ametiühingu liikmetasud). Kuna kingitused ja annetused on selles arvestusjärjekorras väga taga (vastavalt TMS § 27 lg 3), siis ei pruugi jääda enam piisavalt tasutud tulumaksu (või tuleb piirmäär vastu) annetuste ja kingituste soodustuste kasutamiseks. Seega tehes kingitusi ja annetusi vastavatele ühingutele, ei teagi annetaja, kas ta realselt saab selle kulu oma tulust maha arvata. Teiste sõnadega, enne kui inimene deklareerib oma tulud ja kulud, ei ole tal infot selle kohta, kas tema tehtud kingitustele ja annetustele üldse on võimalik soodustust rakendada. Isegi tuludeklaratsiooni täitmisel ei ole inimesel võimalik oma deklaratsioonist näha, kas ja millises osas jäi tal maksuvabastus kasutamata.

Piirkondlikust võrdlusest nähtub, et enim ei saanud maksusoodustust deklareeritud annetustelt ja kingitustelt Valgamaa elanikud (rakendamata soodustusi 68,6% deklareeritud summalt), kõige suuremas osas said maksutagastust Hiiumaa residendid (79,4%). Harju maakonna elanikel jäi kasutamata soodustust 44,5%, Tartu maakonnas 45,1% ja Tallinnas 45,2% – neis piirkondades deklareeriti kõige suuremas summas annetusi ja kingitusi.

Annetuste kogusumma võrdlus ja viited andmete ebapiisavusele

Võrreldes füüsiliste isikute tuludeklaratsioonidest tulenevat tehtud annetuste summat ühenduste poolt deklareeritud laekunud annetuste summaga, näeme üsna suurt erinevust. Ühenduste esitatud info järgi (vorm INF 9) on neile laekunud annetusi ja kingitusi 2009. aastal kokku 304,6 miljonit krooni, kuid ei ole võimalik eristada füüsiliste ja juriidiliste isikute annetusi. Samamoodi ühenduste esitatud, kuid teise deklaratsiooni järgi (vorm INF 4) on juriidilistelt isikutelt (ehk peamiselt ettevõtetelt) laekunud 2009. aastal 120,3 miljonit krooni – see katab ca 39% kogu annetuste tulust ja ülejäänud 61% annetuste mahust pärineb erasisikutelt. Samas erasisikute tuludeklaratsioonides näidatud annetuste ja kingituste summa on vaid 86,6 miljonit – ca 28% ühenduste poolt deklareeritust.

Joonis 9. Analüüsis kasutatud erinevate andmeallikate võrdlus 2009. aasta kohta deklareeritud annetuste ja kingituste summa osas.

Andmed: EMTA deklaratsioonivormide INF 9 ja INF 4 andmed, füüsiliste isikute tuludeklaratsioonide kokkuvõtted.

Alapeatükis „Annetused ja kingitused ühenduste tuludena“ tööme esile, et usuorganisatsioonidele laekunud annetuste summa on pea kümneid kordi suurem deklaratsioonivormi INF 4 andmetel. Kuna analüüsi raames ei ole võimalik ühendada kahe deklaratsiooni andmeid, siis siinkohal saab anda vaid hinnangu, et annetuste ja kingituste kogusumma 2008. aastal oli 352,8...361 miljonit krooni, 2009. aastal 339,5 – 347,2 miljonit krooni. Seega annetuste kogusumma 2009. aastal võib olla kuni 12% suurem kui annetuste ja kingituste kasutamise deklaratsiooni andmetest tuleneb.

Kokkuvõtteks. Kui Eestis oli 2009. aastal annetajate osakaal ca 5,4% elanikkonnast¹⁸, siis sama näitaja on Kanadas 23%, Suurbritannias 56%. Nende numbrite suure erinevuse tõttu tekib küsimus, kas tõesti on Eestis annetamine ja kinkimine vabaühendustele niivõrd vähelevinud? Maksu- ja Tolliameti erinevate deklaratsioonivormide andmetel on füüsiliste isikute poolt tehtud annetuste ja kingituste summa 2009. aastal oli 86,6 või ca 184,3 miljonit krooni, moodustades ühendustele laekunud annetustest kas ca 28% või 61%. Kui eraisikute ja ühenduste poolt esitatud deklaratsioonides esinevad sellised lõhed, siis tekib taas küsimus, kas tõesti ca 100 miljoni krooni väärtuses annetusi jääb inimeste poolt deklareerimata? Või on tegemist pigem andmeallika piirangutega (nt. valesti täidetud deklaratsioonid), mis ei võimalda saada kogupilti elanike annetamispraktikatest?

Andmete analüüsimisel pöörasime tähelepanu ka sellele, millised takistused ilmnevad annetamise statistilisel analüüsimisel andmete kogumises ja töötlemises. Selgus, et annetamise ja kingituste statistika kättesaadavuse piirangute ja väga keerulise ristühendamise tõttu ei ole võimalik teada saada isegi tehtud annetuste ja kingituste kogusummat, rääkimata nii füüsiliste kui juriidilistest isikutest annetajate koguarvust, nende profiilist, keskmisest annetuse suuruselt, laekunud annetuste ja kingituste osakaalust organisatsioonide kogutulust. Sellises olukorras kas tuleb teha edasisi otsuseid piiratud teadmiste tuginedes valides ühed andmed, millest lähtuda, või tuleb andmete kogumise, avalikustamise ja analüüsimise praktikaid ning tööjaotust edaspidi muuta või hakata läbi viima täiendavaid annetamise praktikaid selgitavaid uuringuid.

Analüüsis on kasutatud Maksu- ja Tolliametile esitatud deklaratsioonide andmeid. Annetamisest aitavad ülevaate saada järgmised deklaratsioonid:

¹⁸ Aluseks võetus füüsiliste isikute tuludeklaratsioonides deklareeritud annetused ja kingitused.

Vorm INF 9 „Kingituste ja annetuste ning muude tulude kasutamise deklaratsioon“ – annab kingituste ja annetustena saadud tuludest parema ülevaate kui INF 4. Peamine väärtus on info kingituste ja annetuste kasutamisest.

INF 9 on parem, kuna sisaldab nii rahalisi kui hinnanguliselt mitterahalisi annetusi ja kingitusi. Samuti on INF 9 puhul parem aruandluskohustuse täitmise tase ja vormi esitajaid rohkem kui INF 4 puhul, mis võimaldab saada rohematelt ühendustelt infot ja annetuste statistika on täpsem.

Probleemiks aga see, et ei INF 9 deklaratsioon ei selgita, kas annetused on tehtud füüsiliste või juriidiliste isikute poolt. Seega ei ole võimalik nendele andmetele tuginedes eristada füüsiliste ja juriidiliste isikute annetamispraktikaid: ei kogusummasid, annetajate arvu, keskmise annetuse-kingituse summat. Samuti on ühendustel probleeme deklaratsioonide valesti täitmisega.

Vorm INF 4 „Saadud kingituste ja annetuste deklaratsioon“ – annab infot iga saadud annetuse ja kingituse kohta. Võimaldab eristada juriidilisest ja füüsilisest isikust annetajad ning nende annetuste summad. Tulevikus on vajalik tagada juurdepääs detailsetele andmetele, mis võimaldaksid analüüsida juriidiliste isikute poolt tehtud keskmisi annetusi. INF 4 on täpsem, kuna võimaldab eristada füüsiliste ja juriidiliste isikute poolt tehtud annetused, annetajate arvu, keskmise annetuse. Kuid sisaldab vaid rahalisi annetusi ehk võrreldes INF 4 ja INF 9 2009. aasta andmeid, siis ca 25% annetustest ja kingitustest jääb arvestamata. Samuti, INF 4 vormi esitab vähem organisatsioone kui INF 9 vormi. Probleemiks on see, et INF 4 andmed ei ole avalikud. INF 4 andmeid kogutakse füüsilise isiku tuludeklaratsioonide eeltäitmiseks ja on EMTA-le kasutamiseks. Seetõttu ei ole võimalik saada analüüsiks deklaratsiooni andmeid massandmetena. Kokkuleppel saab pärida koondandmeid, mille koostab EMTA. Sellisel juhul aga ei ole võimalik ühendada INF 4 ja INF 9 andmeid kontrollimaks nende kattuvust ja erisusi, et selgitada täpset kingituste ja annetuste statistikat.

Füüsiliste isikute tuludeklaratsioonid – füüsiliste isikute annetamise praktikate kirjeldamiseks. Hetkel on EMTA veebilehel pressimaterjalide all kättesaadavad tuludeklaratsioonide koondandmed ja mikroandmeid analüüsimiseks ei väljastata. Koondandmed võimaldavad jälgida annetusi ja kingitusi sisaldanud deklaratsioonide (elanike) hulga ning deklareeritud annetuste ja kingituste summa muutusi. Positiivne, et andmeid on esitatud ka piirkonniti, kuna annetamine on piirkonniti väga erinev ning piirkondliku info kättesaadavus on arengute jälgimiseks hädavajalik.

Probleemiks on see, et igal aastal on koondtabelites esitatud mõnevõrra erinevad andmed ja erinevas formaadis. Andmetabelid on peamiselt (eriti viimastel aastatel) PDF-failide kujul, mitte Exceli failidena, mis lihtsustaks andmete töötlemist. Informatsioon deklareeritud kingitustest ja annetustest on minimaalne annetamisest ülevaate saamiseks. Soovituslik on Siseministeeriumil ja EMTA-l kokku leppida iga-aastaste kokkuvõtete tegemine deklareeritud kingitustest ja annetustest ning väljastpoolt tellida neid andmeid täiendavad uuringud.

Alates 2010. aastast esitavad ka MTÜ-d ja sihtasutused **majandusaasta aruanded** elektrooniliselt Registrate ja Infosüsteemide Keskusele. Kuna EMTA deklaratsioonide andmetest saab ülevaate vaid tulumaksusoodustuse saajate nimekirja kantud ühendustele tehtud annetustest ja kingitustest, siis tasub kaaluda RIK-i teabesüsteemi laiendatud otsinguvõimalustega päringusüsteemi kasutamist tulumaksusoodustuse saajate nimekirjast väljas olevate ühenduste annetustest saadud tulude rehkendamiseks. Täna võimaldab laiendatud otsinguvõimalustega päringusüsteem otsida majandusaasta aruannetest infot ka muude tunnuste järgi kui lihtpäringus ja päringu vastuse saab soovi korral ka XML kujul. Sealhulgas on võimalik pärida majandusaasta aruannetest andmebaasi töödeldud kujul bilanss, kasumiaruanne ja rahavoogude aruanne. **Probleemiks on see, et päring on tasuline ja kõikne päring on väga kulukas.** Soovitus: määratleda, millised andmed majandusaasta aruannetest on riigile pidevaks vabaühenduste arenemise seireks ja hindamiseks vajalikud. Seejärel arendada RIK-i teabesüsteemi nende andmete lihtsustatud korras kätte saamiseks või leppida kokku

Siseministeriumile väljavõtete andmebaaside koostamises. Majandusaasta aruannete analüüsimisel on võimalik jälgida annetuste ja kingituste osakaalu organisatsioonide kogutuludest. See annab informatsiooni nii annetamiskeskonna arenemisest kui laiemalt kolmanda sektori organisatsioonide rahastamismudelitest.

Täiendavate uuringute läbiviimine: Deklaratsioonide ja majandusaasta aruannete andmetega piirdudes ei ole võimalik saada annetamise praktikatest täit ülevaadet. Esiteks, kõiki tehtud annetusi ilmselt ei deklareerita ja deklareerida on võimalik vaid tulumaksusoodustuse saajate nimekirja kuuluvatele organisatsioonidele tehtud annetused. Seega ei ole võimalik täna isegi hinnata deklareeritu ning tegelike annetamise mahtude lõhet. Teiseks, andmete piirangute tõttu ei ole võimalik annetajaid kirjeldada: sugu, vanus, haridustase, amet jne. Lisaks ei saa ülevaadet annetajate motiividest, nende huvidest ja eelistustest, ootustest annetuse saajatele jms, mis aitaks annetuste kogumist arendada sihipärasemaks, efektiivsemaks, tulemuslikumaks.

4.4 Eesti ühenduste kogemused annetuste kogumisel

Eesti ühendused ei ole annetuste kogumisel algajad, kuigi suutlikkuse ja oskuste erinevused on suured. Valisime viis ühendust, kelle annetamispraktikaid analüüsisime süvitsi, et saada sisendit soovitusteks. Ühenduste valikul lähtusime sellest, et nad oleksid erinevatest valdkondadest, erinevad suurusega, erinevas piirkonnas ja nende annetuste kogumise eesmärgid oleksid erinevad:

Valdkond	Kogub enda tegevuseks	Kogub jagamiseks	Kogub teistele (sihtrühmale)	Kogub mujale ja Eestile
Keskkond	ELF			
Sotsiaal				UNICEF
Kultuur		ERKF		
Tervishoid			TÜ Kliinikumi Lastefond	
Kogukond		Järvamaa Kogukonnafond		

4.4.1 SA Eestimaa Looduse Fond

Põhifaktid: annetused moodustavad ligi 3% aastaelarvest, annetuste kogusummana 210 000 krooni (2009) (13 421 eurot). 2008. aastal oli annetuste summa 195 000 krooni (12 463 eurot), 2007. aastal oli annetuste summa 376 000 krooni (24 031 eurot). Pool annetuste mahust saadakse eraisikutelt, pool ettevõtetelt.

Annetuste kogumise eesmärk: Eestimaa Looduse Fondi (ELF) jaoks on annetuste kogumise peamine eesmärk saada inimeste toetust oma tegevusele ja looduskaitse eesmärkide saavutamisele. Rahaliselt on annetused vähem olulised (nt võrreldes projektidega), kuid võimaldavad tegevusi natuke vabamalt planeerida ja on puhvriks. Annetusi kogutakse sihtotstarbeliselt kindlateks projektideks ning üldiselt organisatsiooni toetuseks. Samuti annab ELF annetajate toel välja noore looduskaitse ja noore taluniku stipendiume. ELF on vahendanud abi looduskatastroofi leevendamiseks – naftareostus 2006. aastal. See tõi kaasa erakordselt suure annetuste tulva, 0,5 miljonit krooni.

Annetuste kogumise viisid: ELF-i lähenemine annetuste kogumisele on aastate jooksul kujunenud selliseks, et eelkõige püütakse avalikus suhtluses tutvustada oma teemasid ning sealjuures on

võimalus toetusena astuda vabatahtlikuks ja annetada. Annetust tegema kutsutakse üles nii suurematel üritustel, veebilehel, perioodiliste välikampaaniate käigus. Ollakse osaline Swedbanki annetuskeskonnas ja infoga help.ee-s.

Oluline osa annetustest saadakse tasuta kaupade ja teenuste näol – näiteks on välikampaaniate puhul reklaampinnad tasuta, üritustel osalemisel jagatakse pinda partneritega. ELF-i oma veebipoest saab osta erinevaid tooteid, mille hinnast osa läheb toetuseks. Veebipood ei ole end annetuste kogumisel veel ära tasunud.

Annetajad: Rahaliselt saab ELF enim toetust Swedbanki annetuskeskonnast, sellele järgnevad ettevõtete toetused konkreetsete projektide raames ning stabiilne püsitoetajaskonna toetus (ca 200-300) inimest. Annetajaid hoitakse ELF-i tegevustega kursis infokirja kaudu. Samas on annetuste tegemine muutunud anonüümsemaks – annetuskeskonnas annetajate kontakte ELF-il ei ole. Ettevõtetest toetajad pöörduvad ELF-i poole sageli ise. Majanduslangus on mõjutanud eelkõige ettevõtete toetust, vähem eraisikute annetusi.

Takistustest: ELF õiguslikke takistusi kogenud ei ole, pigem tajunud, et ettevõtetel jääb puudu teadlikkusest maksusoodustuse vallas ning väikeetevõtetele on maksuvabastuse piirmäärad liiga madalad.

Õppetund: ELF-i kogemuses on väga oluline oma sõnumi arusaadavaks tegemine tavainimesele, suureks abiks on maskotid või pildid (nt lendorav, nahkhiir). Tulevikus plaanitaksegi panustada oma sisulise tegevuse tutvustamisele, ideedele toetuse ning vabatahtlike kaasamisele. Hetkel ollakse rahul olemasoleva stabiilse annetajaskonnaga.

4.4.2 SA UNICEF Eesti Fond

Põhifaktid: annetused moodustavad aastaearvest hinnanguliselt 5-9%. 2008. aastal oli annetuste summa 75 054 krooni (~4 797 eurot), 2009. aastal oli annetuste summa 43 908 krooni (~2 806 eurot), 2010. aastal oli annetuste summa 427 358 krooni (~27 313 eurot). 5% annetajaist on ettevõtted, 95% eraisikud.

Annetuste kogumise eesmärk: UNICEF Eesti kogub annetusi peamiselt kahel eesmärgil: 1) lastekaitseprogrammide toetuseks Eestis (nt toetatud väikekoole, lastekodusid, puuetega lapsi) ja 2) kampaania korras hädaolukordade leevendamiseks kõikjal maailmas, ka Eestis (nt Haiiti, Haapsalu põleng).

Annetuste kasutamine: UNICEF abi jõuab hädasolijani kõikjal maailmas juba järgmisel päeval peale annetuse tegemist – see on võimalik tänu võrgustikule ja ladudele üle maailma, kus annetuste eest taastatakse laoseisud jooksvalt. Arengukoostöös on põhimõtte teha võimalikult palju tööd kaasates kohalikke inimesi ja organisatsioone.

Annetuste kogumise viisid: UNICEF-il on kogu maailmas kasutusel lai annetuste kogumise viiside palett – korjanduskarpidest heategevusoksjonite ja VIP õhtusöökideni. Eesti UNICEF on aastate jooksul proovinud erinevaid võimalusi ning valinud neist endale sobivaimad viisid. Kaalutakse milline pingutus ja investering end ära tasub. Pidevalt on üleval 7-8 korjanduskasti, mis asuvad hotellides, lennujaamas, sadamas. On korraldatud ka võrdlemisi edukaid korjanduskarpidega kogumisaktsioone (nt Haiti jaoks). Oluline on korjandusel olla usaldusväärne ja teavitada inimesi sellest, mille jaoks toetus läheb. Korjanduse ajal kannavad UNICEF-i vabatahtlikud kaelakaarti, kus on kirjas põhiline info. Üks traditsiooniline annetuste kogumise viise – postkaardimüüki – on majanduslangus oluliselt mõjutanud.

Annetajad: Nii nagu UNICEF Eesti tegevus on rahvusvaheline, on ka nende annetajaskond rahvusvaheline. Enamuse moodustavad siiski Eesti annetajad. Toetajate seas on nii ettevõtteid kui eraisikuid. Ettevõtted toetavad sageli oma toodetega – otse lasteasutusi.

Õppetund: UNICEF Eesti kogemuses pole ainult annetustest võimalik ühtegi lastekaitse programmi ellu viia – tuleb kombineerida projekte ja vabatahtlike abi.

4.4.3 SA Eesti Rahvuskultuuri Fond

Põhifaktid: Sihtasutus toimib 100% annetuste toel. Annetuste summa 2008 – 361 244 krooni (23 088 eurot); 2009 - 130 657 krooni (8 350 eurot); 2010 - 373 256 krooni (23 855 eurot).

Annetuste kogumise eesmärk: Eesti Rahvuskultuuri Fond (RKF) on oma olemuselt annetuskeskne, mis tegutseb juba 1991. aastast. ERKF-i eesmärk on heategevus Eesti rahvuskultuuri toetamiseks rahaliste vahendite sihipärase kogumise ja jagamise kaudu. Eesmärk on kõnetada inimesi, kellel oleks võimalik toetada ja aidata. Selleks on ajajooksul loodud 153 allfondi. Viimastel aastatel on tulnud uusi valdkondi juurde, nt tehnoloogia ja meditsiini vallast. See on loomulik ühiskonna arengu peegeldus.

Annetuste kogumise viisid: Annetuste kogumisel on ERKF valinud oma tegutsemisvormile vastavad viisid. Peamiselt leiavad allfondi loomisest huvitatud isikud tee ERKF-i otsesuhtluse kaudu seotud isikutega (nõukogu, töötajad, stipendiaadid) või pöörduvad sinna oma sooviga. Allfondide heaks koguvad lisatoetusi selle fondi halduskogu liikmed vastavalt oma äranägemisele – erinevate ürituste raames jms. Annetusi saab teha nii sihtkapitalide toetuseks kui otse stipendiumide väljaandmiseks. Sihtkapitalide varasid haldab professionaalne finantspartner, kellele annab juhtnöörid ERKF nõukogu. Investeemisstrateegia on konservatiivne ja alalhoidlik. Eesmärk on vara säilimine tagada ja pikemas perspektiivis tootlust saavutada. Samuti on ERKF kasuks tehtud mõned parandused.

Annetajad: ERKF-i juurde on allfonde loonud eraisikud ja ettevõtted nii Eestist kui teistest riikidest. Algusaastatel andsid tooni välistoetused, kuid kaalukauss kandus majanduse arenedes üha enam Eesti poole. Murrang toimus aastatel 2005/2006 kui siseriiklikud annetused ületasid väljast tulevad.

Takistused: Peamine takistus tekkis 2011. aasta tulumaksuseaduse muudatusega. Juriidilisele isikule ei ole enam maksuvaba annetamine haiglat pidavat isikule, samuti riigi või kohaliku omavalitsuse teadus-, kultuuri-, haridus-, spordi-, korraldus- või sotsiaalhoolekandeametusele või kaitseala valitsejale. Maksusoodustust saab ERKF kasutada toetades tulumaksusoodustusega ühingute nimekirjas olijaid või eraisikuid stipendiumidega.

Õppetund: ERKF edu pandiks võib pidada tema usaldusväärset, kõigis oma tegevustes ollakse avalik ja kontrollitav. Väga tõsiselt suhtutakse tagasisidesse annetajatele – seda tehakse traditsiooniliselt kirja teel. Tulevikku vaadates on ERKF eesmärk kesta ja jätkata oma eesmärkide elluviimist. Seoses seadusandluses tehtud muudatustega suunatakse toetused neile, kellel jätkub maksusoodustus.

4.4.4 SA Järvamaa Kogukonnafond

Põhifaktid: 2008. aastal annetusi ei olnud, sissetulekut saadi projektidest summas 19 000 krooni (1214 eurot). 2009 oli annetuste summa 66 300 krooni (4237 eurot) ja 2010. aastal 26 645 krooni (1703 eurot). Fondil on varasid ca 12 782 eurot. 100% sissetulekutest on annetustest, tegevusi viiakse ellu vabatahtlike toel.

Annetuste kogumise eesmärk: Nagu nimigi ütleb, kogutakse annetusi kohaliku kogukonna hüvanguks. Täna on selleks loodud kaks sihtkapitali – pärandi sihtkapital ja noore spetsialisti sihtkapital, mille raames antakse välja stipendiume. Järvamaa Kogukonnafondi kahe ettevõtte poolt loomise algne tõuge tuli 2004. aastal Balti-Ameerika Partnerlusprogrammi algatusel ja toel. Tänapäevaks on toona algatatud kolmest kogukonnafondist tegutsemas ainult Järvamaa oma.

Annetuste kogumise viisid: Kogukonnafond pakub samuti keskkonna temaatilisteks allfondideks või stipendiumeks. Tööd annetuste kogumiseks teevad fondi nõukogu liikmed, juhatus ja allfondide ekspertkogude liikmed vastavalt oma äranägemisele. Infot annetuste ootamisest levitatakse kodulehel ja kohalikus ajalehes. Mõjusaim on olnud otsesuhtlus, fondiga seotud inimesed on ise samuti annetajad.

Annetuste kasutamine: Kogutud annetustest kasutatakse sihtkapitali põhikapitali kasvatamiseks 40%, stipendiumidena jagatakse 50% ning kuni 10% jääb tegevuskuludeks. Stipendiumi loomisega kogukonnafondi all kaasneb selle statuut, konkursid kuulutatakse ja stipendiumid antakse välja avalikult.

Annetajad: 2010. aastal toetas kogukonnafondi 30 annetajat, kellest kolme võib pidada püsiannetajaks. Välismaalt annetusi saadud ei ole. Annetajate seas on nii eraisikud kui ettevõtted (nt pankade kohalikud harukontorid).

Takistused: Takistuseks on see, et annetaja sugulased ei saa teistega võrdselt kogukonnafondi jagatavatele maksuvabadele stipendiumidele kandideerida. See piirab annetamist, eriti väikeses kogukonnas. Praegu tähtsatu piirang võiks olla täpsemini sätestatud.

Õppetund: Järvamaal on jõutud tõdemusele, et ainult vabatahtlikele tuginedes on väga raske professionaalsel tasemel ja aktiivselt toimivat kogukonnafondi arendada. Seetõttu plaanitakse koostööd piirkonna katusorganisatsiooniga (nt Kodukant). Kogukonnafondi eelis on see, et ta tegevus on kohalike inimeste silme all ja võimaldab paindlikult ise oma kogukonnale sobilikke tingimusi luua.

4.4.5 SA Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefond

Põhifaktid: Annetuste maht 2008. aastal oli 2 053 753 krooni (sh 6% intressid ja 94% annetused); 2009. aastal 1 681 238 krooni (sh 10% intressid ja 90% annetused); 2010. aastal 2 435 270 krooni (sh 7% intressid ja 14% projektid ja 79% annetused). 70% annetuste mahust saadakse eraisikutelt, 30% ettevõtelt. Kolm palgelist töötajat (kokku 1,6 töökohta), kaheksa vabatahtlikku nõukogu liiget, ca 30 vabatahtlikku.

Annetuste kogumise eesmärk: Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefond (edasi Lastefond) on alates 2001. aastast kogunud annetusi laste ravitingimuste parandamiseks. Missioon on aidata abivajavaid lapsi ja laiemalt perekondi, kus on mingi tervislik probleem. Kümne tegutsemisaasta jooksul on Lastefond ostnud kliinikumile üle 50 meditsiinilise aparadi, väikeses mahus on toetatud arstide ja õdede koolitusi. Uute tegevussuundadena nähakse tööd toitumishäiretega lastega, samuti tööd koolidega.

Annetuste kogumise viisid: Enamiku tegutsemisajast on lastefond toiminud ainult annetuste toel, läbi on viidud ka väiksemaid projekte, viimane on üks võimalikke tegevussuundi ka tulevikuks. Igal aastal korraldatakse kaks suuremat annetuskampaaniat meedias, millel on kindel eesmärk (nt insuliinipumpade ostuks haigetele lastele). Kampaania teema leidmiseks tehakse koostööd kliinikumi arstidega, korraldusel *pro bono* reklaamibürooga Watson Wunderman ja meediaagentuuriga Mediapool Vizeum. Nii on kampaaniate kulud minimaalsed (nt ainult suurte plakatite soodustushinnaga trükkimiskulu). Lastefondile saab annetada nii ülekandega kui telefoni teel, toetusi

kogutakse ka annetuskastidesse (~20 tk) ja üritustel vabatahtlike abil korjanduskarpidesse. Väga edukad on olnud koostöökampaaniad ettevõtete, nt Selveriga, mida tehakse nii omal initsiatiivil kui ka võetakse vastu pakkumisi väljast. Oluline eesmärk tulevikuks on kasvatada püsiannetajaskonda.

Annetuste kasutamine: Kindla eesmärgi jaoks kogutud annetusi kasutatakse selle elluviimiseks. Lisaks jagab nõukogu üldiste annetuste raha abivajajatele vastavalt taotlustele, keda suunavad fondi juurde laste raviarstid, iseseisvalt pöördunute kohta küsitakse infot ja arvamust nii raviarstilt kui sotsiaaltöötajatelt. Samuti jagatakse ravimeid abivajajatele raviarstide otsuse järgi, neile on ka vajalik ekspertiis. Toetuste jagamisel tuginetakse ühelt poolt meditsiiniprofessionaalide seisukohtadele ning teiselt poolt nõukogu otsustele ning see on eraldatud tegevjuhtimisest ning seega usaldusväärne ja läbipaistev. Nõukogu (kaheksa inimest, erinevatest sektoritest) kohtub aruteludeks ning otsuste tegemiseks ca kaheksa korda aastas. Tegevuskulude osa on praegu eelarvest ca 15 % sissetulekust, mida üritatakse vähendada kümnele protsendile, eelkõige vabatahtlike kaasamise, annetuste mahu kasvu ja projektitegevuste abil. Annetajatega hoitakse sidet levitades kokkuvõtteid elluviidud tegevustest ca 3-6 kuu tagant ning tagasiside andmist on plaanis veelgi arendada. Juba täna saab iga kodulehe külastaja kohe esilehel kiire ülevaate käimasolevatest tegevustest ja sellest, kui palju toetust on erinevatel teemadel kogutud.

Annetajad: 2010. aastal toetas lastefondi umbes 1400 inimest ülekandega, lisaks telefoni teel ja kogumiskastidesse annetajad. Püsiannetajate number on jäänud kolmel aastal 400-500 vahele – paljud on lõpetanud, aga sama palju asemele tulnud. Annetajad on valdavalt 40ndates eluaastates ning üle poole naised, kuigi meeste arv on aastate jooksul tõusnud. Välisannetajaid on väga väike protsent, kuid sel suunal ei ole eraldi tööd tehtud. Lastefond on 2010. kevadel SaarPolli abil uurinud inimeste eelistusi annetamisel, ning populaarsuselt kolm esimest teemat on kirik, loomad ja lapsed.

Takistused: 2011. aastast alates on muutunud probleemiks see, et enam ei saa fond kasutada tulumaksusoodustust ostes aparatuuri haiglale. See muudab iga kogutud annetuse maksumäära võrra vähemväärtuslikuks. Kui olukorda ei ole võimalik positiivselt lahendada, tuleb lastefondil oma toetusi ümber suunata ja keskenduda nt ainult laste ravile. Fond peab leidma toetusviisid, millelt ei pea tulumaksu maksma. Samuti on kogetud, et väikeettevõtete jaoks on kehtivad maksusoodustuste piirmäärad liiga väikesed.

Õppetund: Üheks oma annetuste kogumise edufaktoriks peab lastefond professionaalseid koostööpartnereid, tänu kellele on õnnestunud viia olulised sõnumid inimesteni. Veel on fond koostöös Tartu Ülikooli (TÜ) sotsiaal- ja haridusteaduskonna haridusteaduste instituudi, sh haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskuse, sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituudi, psühholoogia instituudi, Tartu Ülikooli eetikakeskuse ning MTÜ Inimeseõpetuse Ühingu algatanud projekti "Väike heategija"¹⁹, mille eesmärk on aidata õpetada lastele juba väikesena, miks on vaja olla salliv, miks annetada ja teha head. Loodud on õppematerjalid, mille abil on tulevikus rohkem teadlikumaid ja aktiivseid annetajaid. Annetamiskultuuri tuleb tekitada, lapsed jälgivad vanemaid, kui vanemad annavad ja toetavad, siis ka lapsed mõistavad selle tähtsust.

Kokkuvõtteks: Kõige tähtsamaks eduteguriks annetuste kogumisel pidasid kõik intervjueeritud organisatsiooni usaldusväärset ja selle tõestamist oma igapäevase tegevusega. Tähtis ei ole ainult usaldusväärset toimida, vaid ka igati usaldusväärne näida.

Lisaks annetuste kogujatele on Eestis ka head annetuste vahendajad. Näiteks Swedbanki annetuskeskond on töötanud kolm aastat ning erasikuteannetusi on vahendatud kokku enam kui

¹⁹ Kogumik ja lisainfo tegevuste kohta leitav: <http://www.lastefond.ee/index.php?id=12307>

kahe miljoni krooni eest (141 000 €), millele pank on omalt poolt lisanud 236 000 eurot. Pank annetuste pealt teenustasu ei võta. 2011. aasta algusest toimib keskkond veebikeskkond help.ee, mille eesmärk on aidata viia oma sõnumid heade inimesteni, kes soovivad aidata.

Oma artiklis „The Top Ten Trends in British Philanthropy” räägib Fiona Hodgson (Hodgson, 2007) peamistest annetamise ja filantroopia arengu suundadest Suurbritannia näitel. Summeerides saame hea ülevaate, mis üldse aitab filantroopia arengule kaasa ja tuua võrdluseks Eesti olukorra:

- Filantroopia tagasitulek – üldine trend Lääne-Euroopas
- Majanduse kasvamine
- Inimeste rikkastumine ja huvi end ümbritseva vastu
- Annetuste suurenemine
- Stabiilsete ja regulaarsete strateegiliste annetajate (ehk siis filantroopide) kasv
- Filantroopia valdkonnas uurimiskeskuste asutamine
- Vabaühenduste professionaliseerumine ja suutlikkuse tõus
- Põhikapitali kogumise kampaaniate ilmumine
- Filantroopiat arendavad maksusoodustused ja -ajendid
- Valitsuse tegevus suuremate summade suunamiseks vabaühendustele.

Artikli valguses on oluline meeles pidada, et maksupoliitilised võtted on ainult üks mitmest motivaatorist filantroopia arendamisel, kuid mitte ainus. Lisaks Eesti maksusoodustused eraisikut väga ei mõjuta, sest füüsiline isik annab ju oma maksustatud tulust ning ta ei adu annetuse ja tulumaksu seost. Küll aga mõjutab soodustust juriidilist isikut – kas ta peab 21/79 valemiga lisaks tulumaksu tasuma või mitte. Tulumaksusüsteemi puhul kus ka ettevõtetel on tulumaks oleks füüsilised ja juriidilised isikud enam võrreldavad, kuid Eestis on vahe tuntavam.

Eestis on iga Hodgsoni kirjeldatud trend olemas. Eesti on vaatamata majanduskasvu aeglustumisele ja langusele dünaamiline ja kiiresti kasvav turg nii filantroopiale kui ühenduste poolsele vahendite arendamisele. Inimesed saavad rikkamaks ja otsivad võimalusi oma rahaga ka midagi head teha ja ühiskondlikku muutusi ellu viia. Samaaegselt aga väärtustab ka valitsus vabaühenduste arengut nii otse toetuste, loodud sihtkapitali kui võimalike maksupoliitiliste tingimuste kaudu. Ühendustele vahendite leidmine on muutunud oskuslikumaks ning nii poliitikud, ettevõtjad kui ka tavalised inimesed on aru saanud, et ainult vabatahtliku tööga ja ühekordsete aktsioonidega ühiskonda ei arenda ega muuda. Ettevõtetele hakkab kohale jõudma ka sotsiaalse vastutuse idee ning sellega koos filantroopiline käitumine. Ka majanduskasvu languse järel tuleb uuesti tõus ning inimesed on valmis rohkem mõtlema mitte ainult enda vajaduste rahuldamise peale.

5. Järeldused ja soovitused

Kui alustasime uuringuga, küsisime muuhulgas ka Eesti ühendustelt ja ettevõtjatelt, millised on nende kogemustel küsimused ja kitsaskohad, millele me peaksime oma väliskirjanduse analüüsis ning soovitustes ja ettepanekutes keskenduma. Uuringu esimeses osas, annetamise kiirpilgus, tegime saadud tagasiside põhjal ka kokkuvõtte.

Lisaks erinevate riikide ja konkreetsete Eesti ühenduste tegevuse kirjeldamisele kogusime teavet ka erinevatest annetamist soodustavatest ja uuenduslikest seadusandlikest ja tehnoloogilistest meetoditest, mida eri riikides kasutatakse. Nii saime uusi ideid, mõtteid ja valikuid, mida soovitustes ka kasutame. Annetuste kogujatele mõeldud info on käsiraamatus “Kuidas koguda annetusi ja hoida toetajaid?”.

Analüüsi peamiseks järelduseks on, et annetamise suurendamiseks või kasvamiseks on esiteks valmisolek anda, teiseks suutlikkus annetusi koguda ning kolmandaks takistuste kõrvaldamine. Annetamisel saab lasta areneda omasoodu, kuid leiame, et oleme Eestis valmis teema jõulisemaks eestvedamiseks ja süsteemsemaks edendamiseks.

Siin osas keskendume kahele temale: järeldustele, mida kogutud teave ja statistika meile on andnud ning soovitustele (arendusettepanekutele), et:

- suurendada annetajate arvu ning annetuste suurusi;
- kindlustada, et juba annetanud teevad seda ka edaspidi;
- väärtustada annetamise kultuuri ja eriti seda, et nii eraisikud kui ettevõtted panustaksid tagasi ühiskonda annetuste kaudu;
- suurendada püsiannetuste osakaalu annetamises;
- kõrvaldada annetamist segavad ja piiravad takistused.

Järeldus 1 – annetamise väärtustamine

On selge, et kuidas me seadusandlust ka ei parandaks, annetajaid ja annetuste saajaid ei koolitaks või infotehnoloogilisi lahendusi ei pakuks, on kõige vajalikum annetamise väärtustamine ning annetamise kui mõtteviisi kujundamine igapäevase käitumise osaks. Annetamise kui kodanikuühiskonna ja demokraatia ühe olulisema elemendi ja mõtteviisi omandamiseks on vajalik järjepidev teadlik väärtuste kujundamisele suunatud kommunikatsioon, et arendada ja juurutada annetuste kogujate, annetajate ning poliitika- ja seadusekujundajate arusaama ning mõistmist annetamise vajalikkusest ja kasuteguritest. Seda on näidanud ka teiste riikide kogemused ning Eesti ühenduste endi terav puudus taolisest ettevõtmisest.

Selleks soovitame:

1.1 Kokku panna **töögrupp** annetajatest, annetuste kogujatest, kommunikatsiooni- ja IT-asjatundjatest annetamise arendamiseks ja edendamiseks, mille ülesandeks on lähematel aastatel annetamise edendamise ja väärtustamine ning selleks vajalike tegevuste kava koostamine ja ülesannete koordineerimine. Võimalik rakendaja: Siseministerium.

1.2 Luua annetamise edendamise **programm** olemasoleva vabäühenduse juurde, kelle ülesandeks on töögrupi seatud ülesannete **elluviimine**, annetamise teema teavitamine, ürituste korraldamine, annetajate tunnustamine, annetamise almanahhi väljaandmine, koolituste korraldamine ja annetamise uuringute ettevalmistamine. Selle programmi rahastamiseks eraldada vajalik summa.

Eesti väiksust arvestades ei ole eraldi organisatsiooni loomine protsessi alguses vajalik. Võimalik rakendaja: Siseministeerium, KÜSK ja sobiv **ühendus**.

1.3 Annetamise **positiivse maine hoidmiseks** ja annetamisele **väärtustava kuvandi loomiseks** tugevamalt teadvustada annetamise häid lugusid ning seda, kuidas on probleemidest õpitud. Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija.

1.4 Koostada **annetamise hea tava**, et paraneks annetuste kogujate (ühenduste) eetiline, aus ja läbipaistev annetuste kogumine, kasutamine ja aruandlus ning annetajate omakasupüüdmatu tegevus. Võimalik rakendaja: vabaühendused (nt EMSL) ja ettevõtjate esindajad (nt Kaubandus-Tööstuskoda).

Järeldus 2 – maksupoliitilise keskkonna arendamine

Kuigi ei ole olemas üks-üheselt levinud võtteid ega riikidevahelisi kokkuleppeid, kuidas annetusi ja annetajaid kohelda, saab teha kaks järeldust: esiteks, tugeva majanduse ja arenenud majanduskliimaga riikides on üldjuhul valitsusepoolsed otse- ja kaudsed toetused suuremad; ja teiseks on levinud arusaam, et annetused, mis ei too otsest kasu annetajale, võiksid olla annetajale soodustatud ja ei tohiks olla ühendustele maksustatud. Eestis praegu viimast küsimust ei ole, sest meil puudub organisatsioonide tulumaks.

Annetamine vajab soodsat keskkonda ehk häid seadusi. Meie arvates soodustab tänane maksusüsteem Eestis annetamist liiga vähe, aga toetudes teiste riikide kogemustele on soodsamal maksukeskkonnal positiivne mõju annetamisele. Eestis vajavad tähelepanu järgmised seadusandlusega seotud küsimused: maksusoodustuste piirmäärade tõstmine, soodustuste laiendamine ning definitsioonide selgus. Eestis on probleemne avalikes huvides tegutsevate ja heategevuslike ühenduste ebamäärane definitsioon, mis jätab liiga palju tõlgendamisruumi, kellele laienevad soodustused ja kellele mitte. Soovitame Eestis rakendada sobivaid teistes riikides kasutuses olevaid uusi võtteid olukorra parandamiseks.

Selleks soovitame:

2.1 Leppida kokku, millistele ühendustele tehtavad annetused võivad saada maksusoodustusi ehk kas see on seotud **avalike huvide** määratlusega või on aluseks muud kriteeriumid ja tingimused, mis peavad olema aluseks maksusoodustuste saamisel või mittesaamisel, sh ühiskonna huve teeniv eesmärk, ühiskonna käsutuses oleva ühenduse tegevus ja töö tulemused, ühiskonnale vajalikud ühendused, täielik ausus ja suutlikkus oma tegevust ja tulemusi avalikustada ja laitmatu aruandlus. Rakendaja: Rahandusministeerium (plaanis 2012).

2.2 **Hinnata** rahalises vääringus erinevate maksusoodustuste maksumust riigile. Rakendaja: Rahandusministeerium, EMTA.

2.3 Kaaluda ettevõtete annetuste **maksuvabastuse määra tõstmist** olemasoleva 10% möödunud aasta kasumist või 3% palgafondist asemel, sest see mõjutab annetuste suurust sõltuvalt 2.2 hinnangute tulemustest. Võimalik rakendaja: Rahandusministeerium.

2.4 Kaaluda eraisikule annetuste pealt suurema maksutagastuse võimaldamist. Koalitsioonileppe valguses langetada olemasoleva 3200 euro asemel 1. jaanuarist 2012 tulumaksusoodustuse ülempiiri 1920 euronit **soovitame eraldada maksusoodustuses annetuselt tagasisaadav tulumaks muudest maksusoodustustest**, sest muud maksusoodustused (laenuintressid, koolituskulud) on suunatud inimese enda tarbeks, annetus aga ühiskonna hüvanguks. Soovitame soodustuse ülempiiri Suurbritannia näitel kas vabaks lasta või jätta olemasolev 3200 euro piir eeldusel, et see maksutagastus puudutab ainult annetamist. Rakendaja: Rahandusministeerium.

2.5 Juhul kui eelmine soovitus ei ole üldse vastuvõetav, tuleb vähemalt kaotada 5% piirmäär annetuste osas, sest summaarne piirmäär kehtib nagunii. Võimalik rakendaja: Rahandusministeerium.

2.6 Soovitame võimaldada tagasisaadava tulumaksu suunamise, et eraisik võiks terve või osa rahast endale saamise asemel suunata ühendusele (aluseks Gift Aid süsteem, UK). Rakendaja: Rahandusministeerium.

2.7 Alustada diskussioon Eestist välja (Euroopa Majanduspiirkonnast) tehtavate annetuste puhul võimalike maksusoodustuste teemal organisatsioonide kaudu (eriti puudutab see arenguabi teemat) et hoiduda välisannetuste topeltnmaksustamisest. Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija.

2.8 Teavitada ja tööandjatel võimaldada töötajatel annetamist otse palgast enne tulumaksu arvestamist (ingl *payroll giving*). Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija ja ettevõtted.

Järeldus 3 – teadlikud, ausad, oskuslikud ja võimekad annetajad

Annetamine vajab annetajad. Mida teadlikumad, oskuslikumad ja võimekamad nad on ning mida sihipärasem ja läbimõeldum on nende tegevus, seda suurema mõjuga ja arenenud annetamine ja annetamisest saadud kasu on. Annetajate arendamine täidab sama eesmärki, mis annetamise suurendamine ja filantroopia arendamine – suurendada annetamisest saadud (rahalisi) vahendeid, mis lähevad ühendustele ühise heaolu tarbeks. Ettevõtte konkurentsivõimele on strateegiline annetamine kasulik, sest see on investering nii tulevikku kui ettevõtte sisekultuuri.

Selleks soovitame:

3.1 Soovituse 1.2 põhjal töötada välja annetajate harimisele ja nõustamisele suunatud programm ja teenused, mis lisaks annetamise väärtustamisele õpetaks annetajaid olema teadlikumad ja oskuslikumad annetuste tegemisel, annetuste saajate valimisel, annetuste tulemusena lubatavate saavutuste jälgimisel ja kontrollimisel; väärtustaks annetamise ausust ja väärkasutamistest hoidumist; suurendaks **püsiannetusi**; ja julgustaks annetusi, mis on suunatud organisatsioonide tegevuse rahastamiseks. Rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija koos olemasolevate organisatsioonidega koostöös nt Vastutustundliku Ettevõtluse Foorumi ja Heateo Sihtasutusega.

3.2 Annetajatel senisest rohkem mõelda annetusi koguva organisatsiooni **ühiskondlikule mõjule ja elujõulisusele**, et osatakse vaadata kaugemale kergetest ja kiirelt kaastunnet tekitavatest teemadest. Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija.

3.3 Pöörata (ka koolis) annetajate harimisel ja koolitamisel ning väärtustamisel tähelepanu eraldi sihtgruppidele **lastele ja noortele**, et nad oleksid aktiivsed ja head kodanikud. Rakendaja: Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija.

3.4 Tutvustada inimestele võimalust jätta osa oma **pärandusest** vabaühendustele. Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija ja Notarite koda.

3.5 Ergutada ettevõtteid julgemalt kasutama **olemasolevaid sihtkapitale ja nende allfonde**. Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija.

Järeldus 4 – teadlikud, ausad, oskuslikud ja võimekad annetuste kogujad

Annetamine vajab annetuste kogujaid. Mida teadlikumad, oskuslikumad ja võimekamad nad on ning mida sihipärasem ja läbimõeldum on nende tegevus, seda suurema mõjuga ja arenenud annetamine ja annetamisest saadud kasu on. Annetuste kogujate edendamine täidab sama eesmärki, mis annetamise suurendamine ja filantroopia arendamine – suurendada annetamisest saadud (rahalisi) vahendeid, mis lähevad ühendustele ühise heaolu tarbeks.

Selleks soovitame:

4.1 Soovituse 1.2 põhjal töötada välja annetuste kogujate harimisele, koolitamisele ja nõustamisele suunatud **programm ja teenused**, mis lisaks annetuste oskuslikule kogumisele õpetaks annetuste kogujaid olema teadlikumad ja oskuslikumad annetajate valimisel, annetuste tulemusena lubatavate saavutuste levitamisel, jälgimisel ja kontrollimisel; väärtustaks annetuste kogumises ausust ja annetuste väärkasutamist hoidumist; ja julgustaks annetuste kogujaid kasutama tehnoloogilisi võimalusi. Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija.

4.2 Pöörata annetuste kogujate harimisel ja koolitamisel ning väärtustamisel **tähelepanu uutele ühendustele**, et nad juba loomise ajal mõtleksid läbipaistvusele ja vastutavusele ning annetamisele kui ühele võimalikule sissetulekuallikale. Rakendaja: alustavate ühenduste koolitajad, annetamise edendamise programmi elluviija.

4.3 Arendada **annetuste kogumiseks ühine keskkond**, kus on lihtsasti leitav info annetuste saaja kohta (kes soovib, mille jaoks soovib jne). On oluline, et annetaja ei peaks otsima organisatsiooni kohta infot kampaaniate kaudu erinevatelt kodulehtedelt, info võiks olla koos ühes mugavas portaalis/keskkonnas. Haldaja saab teha esialgse kvaliteedikontrolli, aga ta ei saa tagada annetuse saaja kvaliteeti. Ühine keskkond ei tähenda, et annetuste kogujad annetusi oma kanalite kaudu ei koguks. Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija koos olemasolevate süsteemidega nt help.ee

4.4 Annetuste kogujatel kasutada julgemalt ja innovaatilisemalt **sotsiaalmeediat**. Annetuste kogumine muutub kindlasti kergemaks, aga oluline on meeles pidada, et kõik võtted ei sobi kõikidele ühendustele ega kõikidele annetajatele. Nagu muude tegevuste puhul, tuleb sotsiaalmeedia kasutamisel teada, kellele see on suuandunud, kuidas meetodeid elus hoida ja kas eelarve on piisav. Rakendaja: ühendused.

Järeldus 5 – pettuste ja väärkasutamise ennetamine

Et annetamine oleks väärikas ja tunnustatud tegevus ning seadusandlus seda soodustaks, tuleb teada ka võimalikke riske annetuste saajatele, annetajatele ja filantroopiale (korruptsioon ja kuritarvitamised). Eelpool soovitatud annetamise heas tavas peavad need teemad käsitlemist leidma, sest on seotud nii annetajate kui annetuste saajate avatuse, vastutavuse ja legitiimsusega. Väärkasutuste ennetamiseks ja avastamiseks saab aga teha rohkem ja Eestis on see oluliselt kergem kui mujal, sest me kasutame elektroonilist maksude deklareerimist ja aruannete esitamist ning võimalikud juhtumid peaks olema kerge üles leida.

Selleks soovitame:

5.1 Tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja koostamise asjatundjate komisjonis infot jagada ja saadud andmeid võrrelda. Raskem on avastada juhtumeid, kus väärkasutuseks ja pettusteks kasutatakse kombineeritud võtted ja kaasatud on nii annetuse saaja kui annetaja. Rakendaja: asjatundjate komisjon, Siseministeerium, Rahandusministeerium, Maksu- ja Tolliamet, ühendused.

5.2 Pidada ühte andmebaasi kõikidest kahtlastest tegevustest ja koguda usaldusväärset infot tegeliku ohu, tagajärgede ja riskide kohta, jälgida ja analüüsida trende mujal maailmas, jagada infot ja kogemusi erinevatest pettustest ning need alatud võtted avalikustada mida maksupettusteks kasutatakse (see ei ole meediasse suunatud). Võimalik rakendaja: EMTA ja annetamise programm.

5.3 Harida ja nõustada nii annetuste kogujaid kui annetajaid ausas ja läbipaistvas annetuste kogumises, annetuste tegemise ja saamise deklareerimises, annetamises ja kasutamises kui ka pettuste ennetamises. Võimalik rakendaja: annetamise edendamise programmi elluviija, EMSL ja ühendused, kes selle teemaga tegelevad, nt Korruptsioonivaba Eesti.

Järeldus 6 – annetamise statistika ja uurimine

Kui riiklikus statistika kogumises ja uuringutes annetamist ei hinnata ega väärtustata, siis kuidas saaksid inimesed ja kodanikud seda väärtustada? On äärmiselt oluline, et annetamist puudutavad statistilised andmed on kättesaadavad ning maksudeklaratsioonidest on maksimaalselt näha ja kätte saada teavet, mis puudutab annetajaid (nende vanus, sugu, rahvus, haridustase jms). Annetamise ressursi hindamiseks on meil vaja teada annetajate mahtude potentsiaali (% elanikkonnast) sarnaste turgudega võrreldes. Info on kasulik nii annetusi koguvatele ühendustele kui riigile kodanikuühiskonda toetava poliitika kujundamisel.

Lisaks on oluline, et oleks võimalik koguda andmeid ka nende annetuste kohta, mis on tehtud kas n-ö kogumiskasti ja nimekirjas mitteolevatele ühendustele. Statistika kogumine annab meile infot, milline on üldine annetamise olukord; uuringud (nt *omnibus*- ja leibkonna uuringud) lisavad teavet selle kohta, kes kuidas, millal ja milleks annavad ning mis annetamist mõjutab. Lisaks elanikkonna uuringule tuleb välja töötada ka annetuse saajate küsitlus või uuring, et mida, kuidas ja mis vormis neile annetatakse – raha, asjad, tasuta teenused, tasuta tooted (nt reklaamipind) jne.

Selleks soovitame:

6.1 Teha annetamist puudutav **statistika ja andmed täies mahus kättesaadavateks** (või peab nende koguja suutma teha vajalikke väljavõtteid ja kokkuvõtteid), nii et nende põhjal saab igal aasta lteha korraliku ülevaate annetamise olukorrast Eestis. Võimalik rakendaja: Maksu- ja Tolliamet.

6.1.1 Kaaluda RIK-i teabesüsteemi laiendatud otsinguvõimalustega päringusüsteemi kasutamist tulumaksusoodustuse saajate nimekirjast väljas olevate ühenduste annetustest saadud tulude arvutamiseks. Täpsemalt on probleemiks see, et **päring on tasuline ja kõikne päring on väga kulukas**. Soovitame määratleda, millised andmed majandusaasta aruannetest on riigile pidevaks vabaühenduste arenemise seireks ja hindamiseks vajalikud. Seejärel arendada RIK-i teabesüsteemi nende andmete lihtsustatud korras kätte saamiseks või leppida kokku Siseministeriumile andmebaaside väljavõtete koostamises. Majandusaasta aruannete analüüsimisel on võimalik jälgida annetuste ja kingituste osakaalu organisatsioonide kogutuludest. See annab informatsiooni nii annetamiskeskonna arenemisest kui laiemalt kolmanda sektori organisatsioonide rahastamismudelitest.

6.1.2 Kaaluda deklaratsioonivormi INF9 majandusaastaruande lisaks viimise otstarbekust, eesmärgiga vähendada ühenduste infokohustust.

6.2 Järjepidevalt uurida ja hinnata annetamisega seotud hoiakute ja väärtuste arengut, integreerides hindamine **leibkonna uuringutesse ja omnibus-küsitlustesse** ning viia regulaarselt läbi või tellida annetamist puudutavad uuringud, et mõista annetamise tegelikke motivaatoreid (nt südamligid teavituskampaaniad, loosimised, tahe tunda ennast hea inimesena, aidata kaasa probleemide lahendamisele), teada eelistatud annetamise viise ja kanaleid, suhtumist püsiannetustesse. Võimalik rakendaja: Siseministerium, KÜSK.

6.2.1 Sisestada annetuste ja kingituste tegemise teemaplokk 1-2 korda aastas ja iga aasta üleelanikkonnaliselt küsitluse (turu-uuringute *omnibus*-uuringud). See võimaldab esitada annetajate osakaalu kogu elanikkonnast ja täpsustada tuludeklaratsioonide andmeid.

Küsimused võiksid puudutada järgmisi teemasid:

- Kui palju summaarselt annetatakse? Kui palju ollakse valmis andma?
- Milliste sihtrühmade või teemadega tegelevatele ühendustele eelistavad inimesed annetada/kingitusi teha?
- Kas ja millised erinevused on annetamises naiste ja meeste, noorte ja vanade, erineva haridustaseme ja ametikohaga inimeste vahel?
- Millistel viisidel annetatakse? (mitterahalised annetused, kogumiskastid, püsiülekanded, telesaated jne)

6.2.2 Edaspidi perioodiliselt läbiviidavas **kodanikuühiskonna institutsionaliseerumise uuringus** laiendada annetuste kogumise ja sellega seotud probleemide-edenemiste küsimuste plokki. Eesmärgiks luua annetusi ja kingitusi koguvate-kasutavate ühenduste profiilid ning saada ülevaade nii annetuste olulisusest ühenduste eelarves kui üldiselt annetamiskeskonna ja vabasektori rahastamise arengutest.

6.2.3 Viimastel aastatel on väga edukateks heategevusprojektideks osutunud telesaated „Tantsud tähtedega“ ja „Jõulutunnel“. Soovitame ministriumile teha koostööd telekomifirmadega, et koondada nende saadete kaudu kogutud annetuste statistika ja leida võimalusi täpsema analüüsi läbiviimiseks.

6.3 Koguda korralikult infot annetuste ja annetuste saajate kohta, mis on omavahel võrreldavad ning jälgida ja kontrollida, et kõikide ühenduste kohta käiv **info oleks avalikult kättesaadav**. Rakendaja: Maksu- ja Tolliamet.

6.3.1 INF 9 deklaratsioon peab selgitama, kas annetused on tehtud füüsiliste või juriidiliste isikute poolt, et nendele andmetele tuginedes oleks võimalik eristada füüsiliste ja juriidiliste isikute annetamispraktikaid: kogusummasid, annetajate arvu, keskmise annetuse-kingituse summat.

6.3.2. Kuna täna ei ole võimalik annetuste ja kingituste deklaratsioonides eristada rahalisi ja mitterahalisi annetusi, siis INF 9 deklaratsioonivormis kingituste ja annetuste tulurida (1.1) tuleks jagada kaheks: 1.1.1 rahalised annetused ja 1.1.2 mitterahalised annetused. Mitterahalise annetamise mahtude hindamisel on alternatiiviks: Ühendada INF 9 ja INF 4 andmebaasid ja annetusi deklareerinud ühenduste lõikes lahutada INF 9-s deklareeritud INF 4-s deklareeritud annetuste kogusumma. Kuna viimases deklareeritakse ainult rahalised annetused ja esimeses ka mitterahalised, siis jääb näitab hinnanguliselt mitterahaliste ja ka isikustamata annetuste mahtu. Kuna saadud summa ei ole täpne (deklaratsioonide esitajad ei kattu ning INF 9 võimaldab annetusi deklareerida üldisemalt), siis soovituslik on arvutada mitterahalise ja rahalise annetuste keskmine jaotus.

6.3.3 Informatsioon deklareeritud kingitustest ja annetustest on minimaalne annetamisest ülevaate saamiseks. Soovituslik on Siseministeeriumil ja EMTA-l kokku leppida iga-aastaste kokkuvõtete tegemine deklareeritud kingitustest ja annetustest ning väljastpoolt tellida neid andmeid täiendavad uuringud. Soovitame Siseministeeriumil tellida EMTA-lt INF 4 kokkuvõtted peale deklaratsioonide esitamise tähtaja lõppemist (mitte vahetult enne nagu seni on tehtud) ning küsida järgmisi koondandmeid, mis võimaldavad aastate lõikes jälgida detailsemalt rahalist annetamist:

- INF 4 vormi esitanute arv ja tulumaksusoodustuse saajate nimekirja kantute osakaal
- Deklareeritud annetuste kogusumma
- Deklareeritud annetuste kogusumma jaotus annetusi saanud ühenduste tegevusala lõikes (EMTAK 5-kohaline)
- Füüsiliste isikute poolt tehtud annetuste summa
- Füüsiliste isikute annetuste kogusumma jaotus annetusi saanud ühenduste tegevusala lõikes (EMTAK 5-kohaline)
- Annetusi teinud füüsiliste isikute arv
- Annetusi teinud füüsiliste isikute sooline jaotus
- Annetusi teinud füüsiliste isikute vanuseline jaotus
- Annetusi teinud füüsiliste isikute jaotus piirkonniti
- Füüsiliste isikute poolt tehtud keskmise annetuse summa
- Juriidiliste isikute poolt tehtud annetuste summa
- Juriidiliste isikute poolt annetuste kogusumma jaotus annetusi saanud ühenduste tegevusala lõikes (EMTAK 5-kohaline)
- Annetusi teinud juriidiliste isikute arv
- Juriidiliste isikute poolt tehtud keskmise annetuse summa
- Tulumaksusoodustusega nimekirja kantutele tehtud annetuste summa

6.3.4 Füüsiliste isikute tuludeklaratsioonid – füüsiliste isikute annetamise praktikate kirjeldamiseks. Hetkel on EMTA veebilehel pressimaterjalide all kättesaadavad tuludeklaratsioonide koondandmed ja mikroandmeid analüüsimiseks ei väljastata. Koondandmed võimaldavad monitoorida annetusi ja kingitusi sisaldanud deklaratsioonide (elanike) hulga ning deklareeritud annetuste ja kingituste summa muutusi. Positiivne, et andmeid on esitatud ka piirkonniti, kuna annetamine on piirkonniti väga erinev ning piirkondliku info kättesaadavus on arengute jälgimiseks hädavajalik.

Probleemiks on see, et igal aastal on koondtabelites esitatud mõnevõrra erinevad andmed ja erinevas formaadis. Andmetabelid on avaldatud peamiselt (eriti viimastel aastatel) PDF-failide kujul, mis raskendab andmete töötlemist.

Soovitame:

- avaldada koondandmed igal aastal töödeldaval kujul.
- avaldada igal aastal deklareeritud tulude ja deklareeritud annetuste-kingituste andmed piirkondade lõikes.
- avaldada igal aastal koos ja üksi esitatud deklaratsioonide arv piirkonniti ning hõivatute arv piirkonniti.

6.3.5 Edasistes analüüsides on oluline jälgida, kas ja kuidas avaldavad mõju 1. jaanuaril 2011 jõustunud muudatused juriidiliste isikute annetamispraktikatele. Sobivaks meetodiks on INF 4 andmete statistiline analüüs, võrdlus läbi aastate (sh 2011).

6.4 Tulevikus kaaluda võimalust, et nii statistika kogumisel kui uuringutes eristada selgelt nelja toetusvormi: 1) vabatahtlik tegevus; 2) üksikannetused, mida antakse tavaliselt reageeringuna palvele või kogumiskasti; 3) püsiannetused või kindlad annetused, mida tehakse järjepidevalt ja millega annetuste koguja saab arvestada; ning 4) muu toetus, nt ühendusele teenuste pakkumine või millegi ostmine. Võimalik rakendaja: Siseministeerium, Rahandusministeerium

Kokkuvõtteks: Usume, et nende soovitude rakendamisel muutub pikemas perspektiivis annetamine Eestis normiks, meie inimesed tunnustavad ja väärtustavad lahkust ja suuremeelsust, annetamist mõistetakse, seda õpetatakse ja edendatakse ning vabatahtlikkust ja annetamist toetavad nii avalik sektor, ettevõtted kui inimesed.

Kõige olulisem on mõistmine, et annetamine eeldab kollektiivset tegutsemist, mis areneb ja paraneb, kui kõik tegutsevad koos: ainult ühe osapoole katsed ei ole piisavad. Kui avalik sektor (seadusandja ja seetõttu kaudne toetaja), ühendused (annetuste kogujad, kasutajad ja aruandjad) ning annetajad (nii üksikisikud kui ettevõtted) usuvad, et annetamine on võimalus arendada ühiskonda ja seeläbi ka oma heaolu ning tähtis ja ühiskonna küpsust näitav tegevus, siis oleme jälle mitu samme lähemal arenenud heaoluühiskonnale ja kodanikuühiskonna arengus teistest Kesk-ja Ida-Euroopa riikidest ees.

Kasutatud kirjandus

Allen, James, NCVO; Terrey, Hannah, CAF 2010, „Implications for policy and practice“

Bank of America Merrill Lynch and Indiana University, 2010, „Study of High Net Worth Philanthropy“, www.philanthropy.iupui.edu/news/2010/11/pr-BankofAmericaStudy.aspx

Bater, Paul, 2000, „Evaluating Tax Incentives for Donations to Public Benefit Organizations“. International Journal of Not-for-Profit Law, Volume 3, Issue 2, http://www.icnl.org/knowledge/ijnl/vol3iss2/art_2.htm

BCTC (Business Contributions to Community) research initiative, 2007, <http://www.imaginecanada.ca/node/33>

Canada Survey of Giving, Volunteering, and Participating (CSGVP), 2004, <http://www.givingandvolunteering.ca/reports/2004>

Boches, Edward, November 1, 2010, „Five ways social media will transform charitable giving“, <http://edwardboches.com/five-ways-social-media-will-transform-charitable-giving>

Canada Survey of Giving, Volunteering, and Participating, 2007: http://www.givingandvolunteering.ca/files/giving/en/csgvp_highlights_2007.pdf

Eckstein, S, 2001, “Community as Gift-Giving: Collectivistic Roots of Volunteerism”, American Sociological Review, 66 (December), pp 829-951.

TNS Emor, 2009. „Heategevus ja ühiskondlikes algatustes kaasaloomine: hetkeolukord ja potentsiaal“, <http://www.dharma.ee/?pid=288&lang=2>

Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit (EMSL), Balti-Ameerika Partnerlusprogramm (BAPP), 2002-2003, „Filantroopia arendamine Eestis“, <http://www.ngo.ee/tehtud>

Erakonna Isamaa ja Res Publica Liit ning Eesti Reformierakonna valitsusliidu programm, 2011, <http://www.valitsus.ee/et/valitsus/tegevusprogramm>

Flatters, Paul; Willmott, Michael, 2009, “Understanding the Post-Recession Consumer” ,Harvard Business Review, 2009. Eestikeelsena Directori 2009. a. septembri numbris, „Kuidas mõista masu-järgset tarbijat“

Gastrow, Shelagh, 2011,“Philanthropy to Serve as the Engine Room of Social Change”, Sangonet, <http://www.ngopulse.org/article/philanthropy-serve-engine-room-social-change>

Giving USA Foundation, Center on Philanthropy at Indiana University, 2010, “Charitable Giving and the Millennial Generation”, <http://www.philanthropy.iupui.edu/news/2010/12/pr-GUSAGenerations.aspx>

Happy Planet Index, 2008. New Economic Foundation, <http://www.happyplanetindex.org/>

-

Hodgson, Fiona, 2007, „The Top Ten Trends in British Philanthropy“, <http://onphilanthropy.com/2007/the-top-ten-trends-in-british-philanthropy/>

Eesti Reklaamagentuuride Liit, <http://www.eral.ee/page.php?nid=18&pid=13&rid=6>

International Center for Not-for-profit Law (ICNL), 2010, „Legal Framework for Global Philanthropy: Barriers and Opportunities“, ICNL Report on Global Philanthropy

Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project: Civil society sector sources of support, with and without volunteers, 34 countries, www.jhu.edu/cnp/research.html

KUAK (Kodanikeühiskonna uurimis-ja arenduskeskus), Tallinna Ülikool, 2010, „[Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis 2009/2010](#)“

Lampi, Claes, 2009, „Fiscal treatment for non-profit organizations in Norway“, http://www.frivillighetnorge.no/filestore/Dokumenter/Presentasjoner/Fiscal_treatment_NPO_Norway.pdf

Lehis, Lasse, „Maksuõigus“, Tallinn, 2009

Love, Tyron, 2006, „Ethics: Corporate Philanthropy – Getting it Right“, New Zealand Management Journal

Moore, David. January 2004, „The Fiscal Framework for Corporate Philanthropy in CEE and NIS“. International Journal of Not-for-Profit Law, Volume 6, Issue 2

National Survey of Nonprofit and Voluntary Organizations (NSNVO), Canada, 2003, www.statcan.gc.ca/cgi-bin/af-fdr.cgi?l=eng&loc=2004001/4200353-eng.pdf

New Zealand Charities Commission Annual Report 2010, „Snapshot of New Zealand's Charitable Sector“, www.charities.govt.nz/TheRegister/KeyStats/tabid/195/Default.aspx

New Zealand Non-profit Sector in Comparative Perspective 2004, www.philanthropy.org.nz/

New Zealand Office for the Community and Voluntary Sector, Philanthropy New Zealand, Volunteering New Zealand, 2010 „How do New Zealanders Give?“, www.philanthropy.org.nz/sites/all/files/How%20NZers%20Give-%20June%20Quarter%202010.pdf

New Zealand Quarterly Generosity Indicators report 2010, www.ocvs.govt.nz/work-programme/building-knowledge/givingresearch/quarterly-generosity-indicators.html

National Council for Voluntary Organisations (NCVO), 2010. The UK Civil Society Almanac, www.ncvo-vol.org.uk/almanac

National Council for Voluntary Organisations (NCVO), CAF (Charities Aid Foundation), 2010 „UK Giving 2010“: www.ncvo-vol.org.uk/giving

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Centre for Tax Policy and Administration, 2008. Report on Abuse of Charities for Money Laundering and Tax Evasion“

Pepin, John, 2004. „Venture capitalists and entrepreneurs become venture philanthropist”, John Pepin, John Pepin and Associates 2004, UK, www.evpa.eu.com/downloads/PepinArticle_VenturePhilanthropy_revised0404_pdf.pdf

Poliitikauuringute Keskus Praxis ja EMSL, 2008. Protsent tulumaksust kodanikuühendustele, <http://www.praxis.ee/index.php?id=531>

Salamon, Lester, Sokolowski, Wojciech Associates (2004) Global Civil Society, „Dimensions of the Non-profit Sector“, Vol. 2.

Sanders, Jackie; O'Brien, Mike; Tennant, Margaret; Sokolowski, S. Wojciech; Salamon, Lester M. , 2008, „The New Zealand Non-profit Sector in Comparative Perspective“, Office for the Community and Voluntary Sector, www.ocvs.govt.nz/documents/publications/papers-and-reports/the-new-zealand-non-profit-sector-in-comparative-perspective.pdf

Shea, Catherine, 2005. Promoting Philanthropy: the Role of Tax Benefits, ICNL

Statistics Canada, 2008, www.statcan.gc.ca/daily-quotidien/081104/dq081104b-eng.htm

Statistics Canada, 2009, www40.statcan.gc.ca/l01/cst01/famil90-eng.htm

UK Finance Act 2010, www.hmrc.gov.uk

UK Giving Survey 2009/2010, www.cafonline.org/Default.aspx?page=19701

USAID (U. S. Agency for International Development), NGO Sustainability Index 2009, www.usaid.gov/locations/europe_eurasia/dem_gov/ngoindex/2009/

Välimäki, Mikko, 2006, Lahjoitukset yleishyödyllisen yhteisön varainhankintakeinona – rahankeräyssääntelyä ja veropolitiikkaa, www.valimaki.com/org/lahjoitus_korjailtu.pdf

Vabauhenduste eetikakoodeks 2002, <http://www.ngo.ee/eetikakoodeks>

The World Giving Index, 2010, Charities Aid Foundation, www.cafonline.org/pdf/WorldGivingIndex28092010Print.pdf; <http://bit.ly/bYNcLg>

Kodulehed:

Charities Aid Foundation (CAF) Australia, www.cafaustalia.org.au

Canada Helps, www.canadahelps.org

Canada Revenue Agency, www.cra.gc.ca

Canadian Tax and Financial Information, www.taxtips.ca/filing/donationstaxcredit.htm

Czech Donors' Forum, www.csr360gpn.org/partners/profile/czech-donors-forum/

Council on Foundations (on US laws and policies), www.cof.org

Chronicle of Philanthropy, <http://philanthropy.com/section/Home/172>

Donors of the Future: Scanning Project Report,

www.givingforum.org/s_forum/bin.asp?CID=1883&DID=5385&DOC=FILE.PDF

The Edelstein Center for Social Research, www.centroedelstein.org.br/English/

European Association for Philanthropy and Giving (EAPG), www.eapg.org.uk/eapg/index.php

European Foundation Centre, www.efc.be

European Foundation Centre (EFC), Legal and fiscal country profiles, www.efc.be/Legal/Pages/FoundationsLegalandFiscalCountryProfiles.aspx

Forum of Regional Association of Grantmakers, www.givingforum.org/s_forum/sec.asp?CID=1718&DID=4497

Frivillighet Norge, www.frivillighetnorge.no

Giving US Report, www.givingusareports.org/products/GivingUSA_2010_ExecSummary_Print.pdf

Global Philanthropy Forum, www.philanthropyforum.org/forum/Default.asp

How newzealanders give 2010, <http://www.philanthropy.org.nz/sites/all/files/How%20NZers%20Give-%20June%20Quarter%202010.pdf>

Imagine Canada, www.imaginecanada.ca

International Society for Third Sector Research (ISTR), www.istr.org

Indiana Centre for Philanthropy, www.philanthropy.iupui.edu

National Centre for Voluntary Organisations (NCVO), www.ncvo-vol.org.uk/about-us

New Zealand legal environment, www.philanthropy.org.nz/business/taxation;
www.philanthropy.org.nz/business/effective

New Zealand Office for the Community and Voluntary Sector, www.ocvs.govt.nz

New Zealand taxation of donations, www.ird.govt.nz/how-to/taxrates-codes/

New Zealand, ANGOA: Association of NGOs of Aotearoa, www.angoa.org.nz

Office for the Community and Voluntary Sector, Philanthropy New Zealand, Volunteering New Zealand, 2010 „Focus on Generosity“, <http://www.ocvs.govt.nz/work-programme/promoting-generosity.html>

Philanthropic success stories in Canada, http://library.imaginecanada.ca/files/nonprofitscan/en/misc/philanthropic_success_sept_2007.pdf

Philanthropy in the 21st century“, Lindsay Driscoll& Peter Grant. A discussion paper prepared for the Honorary Treasurers Forum, <http://www.alliancemagazine.org/books/philanthropyinthe21stcentury.pdf>

Philanthropy New Zealand, www.philanthropy.org.nz

Philanthropy UK, www.philanthropyuk.org/resources/top-10-trends-british-philanthropy

Tactical philanthropy blog, www.tacticalphilanthropy.com

UK, Charities Aid Foundation (CAF), www.cafonline.org/giving

UK Parliament, www.parliament.uk/briefingpapers/commons/lib/research/briefings/snsg-05428.pdf

UK, Philanthropy Bridge Foundation, www.philbridge.org.uk

Understanding Donors' Motivations,
www.philanthropy.iupui.edu/Research/docs/2009CCS_FinalReport.pdf

US International Grantmaking, www.usig.org/countryinfo

US philanthropic history, www.nptrust.org/philanthropy/history_philanthropy.asp

[Venture Philanthropy: The New Model, www.kirschfoundation.org/why/history.html](http://www.kirschfoundation.org/why/history.html)

What's the right relationship between philanthropy and government? GrantCraft Survey,
www.grantcraft.org/pdfs/survey_government.pdf

The World Movement for Democracy, www.wmd.org

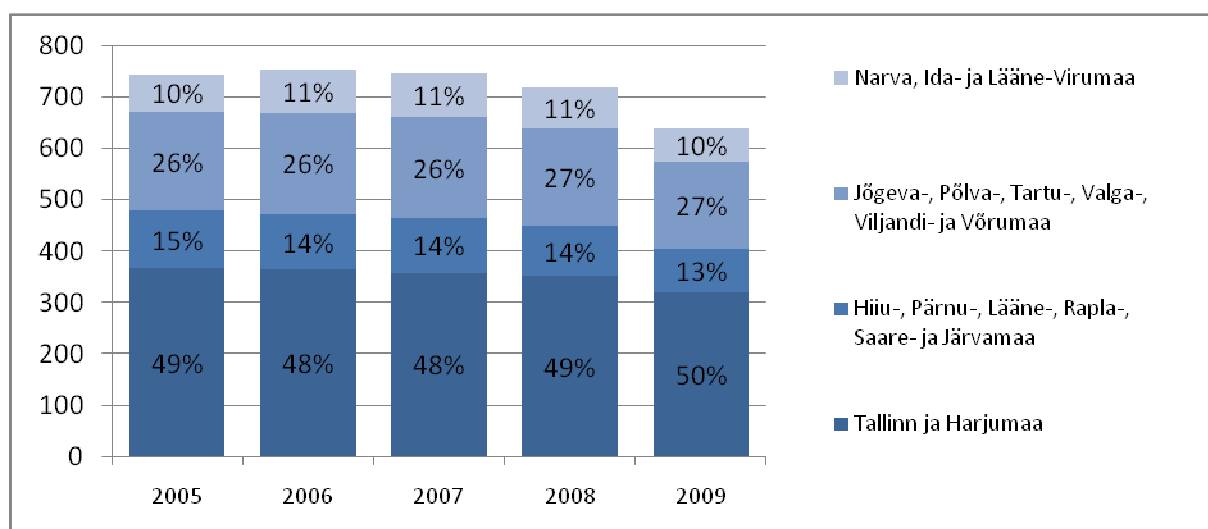
Tabel 1 Kingitusi ja annetusi deklareerinud* organisatsioonide arv piirkonniti

piirkond	2005	2006	2007	2008	2009
Harju maakond	52	50	49	52	46
Hiiumaa	10	7	12	10	7
Ida-Virumaa	25	27	26	25	21
Jõgevamaa	10	14	17	12	13
Järvamaa	17	13	13	15	12
Läänemaa	16	16	18	12	15
Lääne-Virumaa	36	43	44	43	36
Narva	11	14	14	10	8
Põlvamaa	16	16	18	21	16
Pärnumaa	44	46	39	37	29
Raplamaa	11	12	12	11	10
Saaremaa	14	14	12	12	13
Tallinn	314	314	309	300	273
Tartumaa	105	109	100	106	100
Valgamaa	11	11	11	9	6
Viljandimaa	24	26	27	23	17
Võrumaa	28	22	24	20	18
Kokku	744	754	745	718	640

Andmed: INF 9 andmed

* sisaldab nii aruandeaastal saadud tulusid kingituste ja annetustena kui ka eelmise aruandeaasta kingituste ja annetuste kasutamata jääki.

Joonis 1 Kingitusi ja annetusi deklareerinud* organisatsioonide arv ja jaotus regiooniti

Andmed: INF 9

* sisaldab nii aruandeaastal saadud tulusid kingituste ja annetustena kui ka eelmise aruandeaasta kingituste ja annetuste kasutamata jääki.

Tabel 2 Deklareeritud kingituste ja annetuste summa* piirkonniti (EEK)

piirkond	2005	2006	2007	2008	2009
Harju maakond	29 761 705	9 116 747	10 319 332	10 193 136	8 218 240
Hiiumaa	481 682	384 097	360 938	306 112	220 476
Ida-Virumaa	4 905 714	2 875 900	4 117 921	6 068 433	6 268 730
Jõgevamaa	1 267 934	2 292 751	939 104	538 760	243 996
Järvamaa	1 507 442	1 273 708	1 777 360	1 060 552	1 390 136
Läänemaa	3 288 844	2 784 250	3 936 559	1 657 652	1 321 229
Lääne-Virumaa	3 133 874	3 674 250	3 793 556	4 977 659	4 294 717
Narva	7 098 259	3 776 017	4 083 529	2 768 761	2 443 733
Põlvamaa	7 719 488	3 580 547	2 990 127	3 162 381	2 124 510
Pärnumaa	6 537 139	5 141 342	3 789 959	4 215 067	5 158 298
Raplamaa	3 727 001	4 352 664	2 915 723	3 251 605	2 373 355
Saaremaa	3 159 498	1 901 824	2 386 550	2 005 722	1 848 639
Tallinn	455 094 738	270 300 854	256 188 079	282 913 577	292 555 870
Tartumaa	88 609 962	60 556 845	70 074 382	67 437 785	63 615 048
Valgamaa	1 436 179	1 398 901	1 810 779	1 477 361	667 870
Viljandimaa	3 194 331	2 155 785	5 113 639	3 941 450	2 190 378
Võrumaa	4 430 676	1 427 436	1 589 275	2 838 416	2 428 527
kokku	625 354 466	376 993 918	376 186 812	398 814 429	397 363 752

Andmed: INF 9 andmed

** sisaldab nii aruandeaastal saadud tulusid kingituste ja annetustena kui ka eelmise aruandeaasta kingituste ja annetuste kasutamata jääki.*

LISA 2 Analüüsi panustanute nimekiri

Organisatsioonid ja eraisikud, kellega analüüsi teostamise käigus konsulteerisime:

Ameerika Ühendriigid:

Doug Rutzen, Cathy Shea, International Center for Not-for-profit Law (ICNL)
Becky Tolson, Open Society Foundation
Nadine Jalandoni, Independent Sector
David L. Brown, Harvard University

Iirimaa:

Ivan Cooper, The Wheel

Jaapan:

Yoshiharu Shiraishi, The Japan Association of Charitable Organizations

Kanada:

Marcel Lauzière, David Lasby, Imagine Canada

Lõuna-Aafrika Vabariik:

Adele Robson, Liz Robson, CIVICUS

Mehhiko:

Consuelo Castro, CEMEFI

Poola:

Anna Magzal, Polish Association of Civil Society Organisations

Rootsi:

Jessica Bederoff, Charity Rating

Soome:

Paavo Hohti, Suomen Säätiopalvelu

Suurbritannia:

Ann Blackmore, Arjun Singh-Muchelle, David Kane, National Centre for Voluntary Organisations (NCVO)
Olga Alexeeva, Philbridge Foundation
Rosie Edwards

Šotimaa:

Martin Sime, Scottish Centre for Voluntary Organisations (SCVO)

Ungari:

Nilda Bullain, European Center for Not-for-profit Law (ECNL)

Uruguai:

Analia Bettoni, Asociación Nacional de ONG Orientadas al Desarrollo (ANONG)

Uus-Meremaa:

David Robinson, Pat Hanley, Association of NGOs of Aotearoa (ANGOA)
Jane Rutledge, CIVICUS

Eesti:

Agu Laius, KÜSK
Alari Rammo, EMSL
Anne-Mai Kaarma, SOS Lasteküla Eesti Ühing
Ants Sild, BCS
Anu Elmi, Norra saatkond
Anu Kaljurand, Eesti Olümpiakomitee
Aveli Ainsalu, Siseministeerium
Elina Rääsk, CSR-Foorum Eesti
Elo Haugas, Rahandusministeerium
Evelin Andrespok, Arengukoostöömarlaud
Hans H Luik, Ekspress Grupp
Hille Hinsberg, PRAXIS
Inna Kramer, Tallinna Lastehaigla Toetusfond
Jaan Aps, Heateo SA
Jelena Reiman, Rahandusministeerium
Jüri-Ott Salm, Eestimaa Looduse Fond
Kaidi Holm, konsultant
Kaie Toobal, Kodukant
Katrín Enno, Avatud Eesti Fond
Katrín Salu
Lemmi Oro, Rahandusministeerium
Liina Keerberg, EAS
Ly Mikheim, SA Maarja Küla
Maarja Neivelt-Oviir
Mait Palts, Kaubandus-Tööstuskoda
Malle Eenmaa, SA Dharma
Maris Ojamuru, Swedbank
Mart Kuusk, Heateo SA
Martin Huberg, Maksumaksjate Liit
Merli Jürisoo, Loomakaitse Selts
Peep Ehasalu, Sokos Hotel Viru
Piret Marvet, Norra saatkond
Siim Raie, Kaubandus-Tööstuskoda
Toivo Toomemets, Eesti Rahvuskultuuri Fond
Toomas Zupping
Toomas Tamsar, Pärnu Konverentsid
Urmo Kübar, EMSL
Ülle Lepp

Charitable giving in Estonia: summary of the analysis and recommendations

Active and knowledgeable people use diverse ways and channels to participate in the decision-making processes that affect their lives and are engaged as volunteers, members of associations and donors, and organisations that enable such activism form the corner stone for the sustainability of civil society. With the analysis of practices and trends of philanthropy, we are targeting one of the main challenges of civil society – how to secure strategic, regular and transparent giving. This analysis is our contribution to strengthening civil society in Estonia.

The purpose of the analysis was to describe the experiences and patterns of charitable giving in Estonia and abroad, to draw conclusions and to present recommendations and suggestions for the advancement of philanthropy in Estonia. We described the factors affecting the environment of charitable giving:

1. positive image and recognition of charitable giving;
2. smart and considerate donors;
3. ethical and effective organisations;
4. favourable tax environment;
5. prevention of fraud and misuse of giving and ethics of philanthropy;
6. statistics and research on charitable giving.

To learn from other countries, we studied the practices of giving in Canada, New Zealand and Great Britain and examined the trends around the world. Finally, we studied the taxation and legal environment/ conditions affecting charitable giving around the world and the good practices and ethical methods related to charitable giving that are used. In addition to the analysis, we also published a handbook for organisations describing best practice to effectively collect, use and report donations.

In order to understand the situation in Estonia, we analysed statistics of charitable giving between the years of 2005–2009, highlighted the trends, examined the work and practices of five Estonian organisations which collect donations and analysed Estonian legal environment affecting charitable giving. Based on what we learned from Estonia and from other countries, we prepared recommendations and suggestions for the advancement of charitable giving.

Official statistics tells us that charitable giving in Estonia is progressing – 5,4% of tax payers declared donations in year 2009 (in comparison to 3,7% in 2005). According to the World Giving Index 2010, Estonia is in the 121st place with 12% of people saying they had given money in the month preceding the study. Economic downturn has had no serious effect on individual giving, but it has negatively influenced corporate giving.

Here are the key findings and recommendations:

Charitable giving needs to be recognised and valued in the society.

The most significant task ahead of us lies in recognising the value of charitable giving to be supported by the improvement of legal environment, the advancement of donors and organisations and the promotion of info technological solutions. In Estonia, we are still far from donating being an intrinsic part of our behaviour and thinking. For that purpose, we are recommending to form a working group of organisations, donors and government officials to launch a programme for the promotion,

communication and advancement of charitable giving. Although there are organisations whose work touches upon philanthropy, it is not the main mission of any organisation in Estonia. In addition, we suggest that donors and organisations discuss and compose a code of good practice for charitable giving.

Charitable giving needs supportive legal environment that does not set obstacles.

Although there are no universal laws or international treaties on charitable giving, two conclusions can be drawn: first, countries with stronger economies and fiscal climate offer bigger direct and indirect support to civil society in general, and second, donations that do not directly benefit donors, should offer tax incentives for donors and should be tax exempt for recipients (in Estonia, the latter is not relevant since legal entities do not pay taxes on their income, unless it is further distributed).

We are recommending:

- to clarify the definition of charities (i.e. which organisations should enjoy tax incentives on the donations they receive);
- to calculate the actual cost of various tax incentives to the Estonian state;
- to raise the limits of tax incentives on donations both for individuals and legal entities.

In Estonia, donations given to public benefit foundations and associations (organisations) that have been granted tax-exempt status may, up to a certain extent, be deducted from the income of the donor. The basis for the tax relief is the inclusion of the foundations and associations in the government's list of organisations benefiting from income tax incentives. The list includes only organisations registered in Estonia. For individual donors, the total of donations deducted from the taxable income cannot exceed 5% of the donor's total income. For corporate donors, the total of donations deducted from taxable income can be either up to 3% of the sum of the salaries paid during the year and subject to social insurance tax, or up to 10% of the calculated profit of the latest fiscal year. The treatment of non-monetary donations is the same as for monetary donations, and taxation is based on their market value. In addition, we are suggesting introducing the concept of payroll giving and a modification of the Gift Aid system used in Great Britain in Estonia.

Charitable giving needs smart and motivated donors.

The more focused and planned the actions of the donors are, the more advanced and effective their giving is. The empowerment of donors contributes to the same aim as the development of philanthropy – to increase the donations that go to organisations for public benefit and common good. Charitable giving is valuable to corporations' competitive advantage since it is an investment in the future and in the internal culture of the business. For individuals, giving provides satisfaction and allows people to help and promote issues and groups that are important to them. We are recommending the launch of a programme (mentioned above) to promote charitable giving, help corporations to find good causes, facilitate their philanthropic deeds, and raise the value of donating among individuals. We are suggesting a focus on younger donors who are increasingly discerning about the causes they wish to support. In addition, we suggest promoting leaving legacies to charitable organisations.

Charitable giving needs skilful and empowered organisations.

Not all organisations receive donations but for many, that is the main income. It is important to develop a strategic approach to secure regular donations that can be factored into the budgetary planning process. We are recommending organisations to better communicate the value of charitable giving to their target groups and donors, use social media in collecting and reporting donations and be transparent and accountable about the actual cost and benefit of donations. In

counselling and training the organisations, we are suggesting that good governance and the prevention of fraud should be treated seriously. Also, we suggest investment in the improvement of a joint web portal to promote and facilitate donations that is especially useful to smaller organisations.

Charitable giving requires the prevention of deception and fraud.

For charitable giving to be a valued and recognised conduct, donors need to be reassured that any potential risks of donations being misused have been addressed by the organisations. In addition to the principles of good practice (mentioned above), we are suggesting a cross-departmental group consisting of organisations, donors and civil servants to continue their joint meetings and recommending them to collect reliable information about the cases of deception and to analyse the risks on charitable giving. In addition, the programme of charitable giving should focus also on the legitimacy, accountability and transparency of charitable giving.

Charitable giving requires proper statistics and research.

Charitable giving needs to be treated seriously and with precision in official statistics and research. It is important that data on charitable giving is accessible and public. Otherwise it is hard to analyse and evaluate the true volume of donating and donors. We are recommending several amendments to the current system and suggesting that four distinct categories be identified: (1) volunteering time, (2) giving money regularly, (3) giving money as a single act or response to a call for help, and (4) giving things or services.

We believe that these conclusions and following recommendations will advance charitable giving in Estonia and that charitable giving will become a custom valued and recognised by people, corporations and the society. It is vital to understand that charitable giving requires collective approach from the parties involved and is an opportunity to invest in the future and in the quality of life in the widest sense.